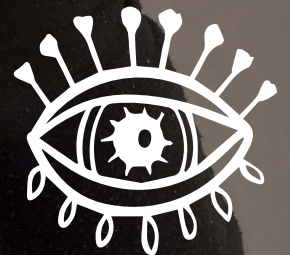
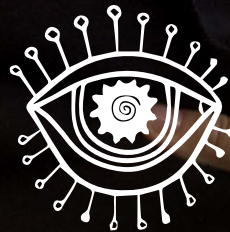

Kinderrechten in Nederland

2015-2020

Kinderrechten
Collectief

VIJFDE NGO-RAPPORTAGE VAN HET
KINDERRECHTENCOLLECTIEF
AAN HET VN-KINDERRECHTENCOMITÉ

KINDERRECHTEN IN NEDERLAND

*Vijfde ngo-rapportage van het
Kinderrechtencollectief aan het
VN-Kinderrechtencomité*

OVER HET RAPPORTAGEPROCES

Elk land dat het VN-Kinderrechtenverdrag heeft geratificeerd, legt iedere vijf jaar verantwoording af aan het VN-Kinderrechtencomité over hoe het gaat met de naleving van kinderrechten. Zo ook de Nederlandse staat. Niet-gouvernementele organisaties (ngo's) reageren daarop en verwoorden in een eigen rapportage hun gedeelde visie op de kinderrechtsituatie. Voor Nederland wordt dit, voor de vijfde keer, gecoördineerd door het Kinderrechtencollectief.

In deze vijfde rapportage rapporteren we namens meer dan 145 organisaties over de periode 2015-2020. Conform het nieuwe, versimpelde rapportageproces is het Kinderrechtencollectief in 2019 gestart met het leveren van input op de 'List of Issues Prior to Reporting procedure' (LOIPR). De LOIPR is een openbare lijst met zorgpunten die het VN-Kinderrechtencomité vaststelt en waarover de Nederlandse staat verantwoording moet afleggen. Het Kinderrechtencollectief heeft na consultatie van meer dan 80 ngo's en deskundigen in juli 2019 de zorgpunten met het VN-Kinderrechtencomité gedeeld middels de *Inbreng op de LOIPR*.

Het VN-Kinderrechtencomité heeft het merendeel van deze zorgpunten overgenomen en de definitieve lijst met vragen in oktober 2019 aan Nederland gestuurd. Nederland rapporteerde vervolgens in november 2020 in de staatsrapportage schriftelijk op de *List of Issues*. Voor u ligt de reactie van het Kinderrechtencollectief op het staatsrapport. Ook andere actoren, zoals de Kinderombudsman en jongeren reageren op de *staatsrapportage*.

Na ontvangst van de reacties op het staatsrapport, gaat het VN-Kinderrechtencomité in gesprek met de Nederlandse staat, het maatschappelijk middenveld en kinderen, en formuleert per onderwerp aanbevelingen om de kinderrechtsituatie in Nederland te verbeteren. De zogenoemde *Concluding Observations and Recommendations* verschijnen naar verwachting in oktober 2021.

Deze aanbevelingen vormen een kader voor de Nederlandse overheid om in de komende jaren verder te werken aan de volledige implementatie van het VN-Kinderrechtenverdrag in Nederland. Het Kinderrechtencollectief zal de opvolging van de aanbevelingen door de staat nauwgezet monitoren.

INHOUD

VOORWOORD	06
VERANTWOORDING	08
NIEUWE ONTWIKKELINGEN	09
A ALGEMENE IMPLEMENTATIEMAATREGELEN	12
Voorbehouden en wetgeving	12
Coördinatie en decentralisatie	13
Gegevensverzameling	16
Verspreiding en bewustwording	17
Kinderrechten en het bedrijfsleven	19
B ALGEMENE BEGINSELEN	20
Non-discriminatie	20
Belang van het Kind	23
Respect voor de mening van het kind	24
C BURGERRECHTEN EN VRIJHEDEN	26
D GEWELD TEGEN KINDEREN	28
E FAMILIE EN ALTERNATIEVE ZORG	34
F KINDEREN MET EEN BEPERKING	38

G GEZONDHEID EN WELZIJN	42
Gezondheid en gezondheidsdiensten	42
Mentale gezondheid	44
Gezondheid van adolescenten	48
Levensstandaard	50
H ONDERWIJS EN VRIJE TIJD	54
Onderwijs	54
Vrije tijd en recreatie	57
I SPECIALE BESCHERMINGSMAATREGELEN	60
Asiel-, vluchtelingen- en migrantenkinderen	60
Alleenstaande minderjarige vreemdelingen	62
Kinderarbeid	64
Verkoop, mensenhandel en ontvoering	65
Jeugdstrafrecht	67
J FACULTATIEF PROTOCOL OVER VERKOOP VAN KINDEREN, KINDERPROSTITUTIE EN KINDERPORNOGRAFIE	70
K FACULTATIEF PROTOCOL OVER DE BETROKKENHEID VAN KINDEREN BIJ GEWAPENDE CONFLICTEN	72
GERAADPLEEGDE DESKUNDIGEN	74
ONDERTEKENAARS	86
COLOFON	90

VOORWOORD

In het Kinderrechtencollectief **bundelen organisaties hun krachten** om op te komen voor de **belangen van kinderen** en toe te zien op de **borging van kinderrechten** in de Nederlandse wet, beleid en praktijk. Het Kinderrechtencollectief bestaat uit de kernleden Defence for Children, Kinderpostzegels, Nationale Jeugdraad, Save the Children, Terre des Hommes en UNICEF Nederland, met als adviseur het Nederlands Jeugdinstituut. Het Kinderrechtencollectief heeft naast de kernleden vele andere partners.

Sinds de ratificatie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind door Nederland in 1995 rapporteert het Kinderrechtencollectief met inbreng van ngo's over de situatie van kinderrechten in Nederland.

Voor u ligt de vijfde rapportage aan het VN-Kinderrechtencomité. Het rapport beslaat de periode 2015 - 2020. De jaren 2020 en 2021 worden overschaduwd door het coronavirus dat een ongekende invloed heeft op iedereen en grote gevolgen heeft voor kinderen.

In deze rapportage geven 180 deskundigen en ngo's een beeld van de situatie waarin kinderen opgroeien en de realisatie van hun rechten in Nederland, inclusief de kinderen die leven in het Caribisch deel van Nederland, de drie bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Uit de vele bijdragen blijkt de urgentie van een aantal vraagstukken, die mede door de coronapandemie groter zijn geworden.

We gaan ervan uit deze urgentie terug te zien in de aanbevelingen die het VN-Kinderrechtencomité,

onder andere naar aanleiding van deze rapportage, zal formuleren zodat de aanbevelingen leiden tot een daadkrachtige opdracht aan de overheid. Het Kinderrechtencollectief blijft de opvolging van de aanbevelingen volgen en agenderen.

Het Kinderrechtencollectief is alle deskundigen en organisaties die hebben meegewerkt aan deze ngo-rapportage bijzonder erkentelijk voor hun inspanningen. Door hun inbreng geeft deze rapportage een goed en volledig beeld van de naleving van kinderrechten in Nederland.

Huri Sahin
Voorzitter Kinderrechtencollectief

VERANTWOORDING

Deze rapportage Kinderrechten is het resultaat van een brede consultatie door het Kinderrechtencollectief, onder ngo's, jonge en volwassen experts en ervaringsdeskundigen. Per thema hebben zij hun visie op de vraag van het VN-Kinderrechtencomité geformuleerd.

De decentralisatie van overheidstaken in het sociaal domein – met name jeugdzorg - naar gemeenten, in 2015 ingezet, kleurt tal van zorgpunten in dit rapport. Het Kinderrechtencollectief constateert dat bij de decentralisatie betrokken partijen niet altijd het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: VN-Kinderrechtenverdrag) in het vizier hebben. De coronapandemie en de impact van de lockdown op kinderen en jongeren, maken de zwakke plekken in het huidige jeugdbeleid pijnlijk duidelijk. De impact van de coronamaatregelen voor kinderen en jongeren op lange termijn is nog niet te overzien en niet meegenomen in deze rapportage.

In deze rapportage zijn de reacties uit het Caribische deel van Nederland; de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba, de bijzondere gemeenten (hierna de BES-eilanden) meegenomen en waar

nodig apart benoemd. Wetgeving, beleid en omstandigheden wijken vaak af van het Europese deel van Nederland. De zelfstandige landen in het Koninkrijk der Nederlanden, Aruba, Curaçao en Sint Maarten, vallen buiten deze rapportage. Wel benadrukt het Kinderrechtencollectief dat het VN-Kinderrechtencomité in juni 2015 aangaf dat het Koninkrijk der Nederlanden als geheel partij is bij het VN-Kinderrechtenverdrag en het waarborgen van deze rechten een koninkrijksaangelegenheid is. Daar wordt op dit moment door Nederland niet naar gehandeld.

Het Kinderrechtencollectief-lid de Nationale Jeugdraad (NJR) levert daarnaast zelfstandig een reactie op het staatsrapport aan het VN-Comité vanuit kinderen en jongeren. Met het College voor de Rechten van de Mens, de Kinderombudsman en COC-Nederland heeft, ten behoeve van de ngo-rapportage, overleg en afstemming plaatsgevonden. Het Kinderrechtencollectief onderschrijft de zorgpunten die deze instituten en ngo signaleren.

NIEUWE ONTWIKKELINGEN

De overheid werkt aan het verbeteren van het welzijn van kinderen, zodat ze kansrijk en veilig op kunnen groeien. Het jaar 2020 is vooral getekend door de impact van de coronapandemie op kinderen. Gevolgen van de coronacrisis die positief uitpakken, zijn meer aandacht voor jongerenparticipatie en voor het mentaal welzijn van kinderen. Ook kansengelijkheid staat nadrukkelijker op de agenda. Discriminatie en racisme krijgen in Nederland meer aandacht door de *Black Lives Matter* beweging. En diverse inspecties concluderen dat de decentralisatie van de jeugdzorg die in 2015 is ingezet, ook negatieve gevolgen heeft; bewindspersonen onderkennen dit nu deels.

De coronapandemie legt een vergrootglas op bestaande problemen

De maatregelen om de verspreiding van het coronavirus te beperken hebben een enorme impact op de levens van kinderen, op zowel cognitief, fysiek, sociaal en mentaal vlak.¹ Het aantal acute meldingen bij Veilig Thuis, advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling, steeg².

Een studie van de universiteit Leiden meldt naar schatting 40.000 gevallen van kindermishandeling tijdens de eerste lockdown. Een significante stijging ten opzichte van eenzelfde periode zonder lockdown.³

Wat de economische impact is, is nog niet duidelijk, maar naar verwachting stijgt het aantal kinderen in armoede. De scholensluiting liet de grote verschillen tussen leerlingen zien in materiële zin, de ondersteuning door ouders en in de aanpak van scholen. De sluiting bevestigt hoe belangrijk school is voor de sociaal emotionele ontwikkeling.⁴ Er is een toename in eenzaamheid, eetstoornissen, depressieve gevoelens en angst onder tieners.⁵ Ook de crisis in de jeugd-ggz is verergerd.⁶ De scholensluiting raakt kinderen in de volle breedte van hun ontwikkeling en maakt de groep kwetsbare kinderen groter. Al in mei 2020 concludeert UNICEF dat onvoldoende duidelijk is of en hoe de belangen van kinderen worden meegewogen in de besluitvorming rondom de coronamaatregelen.⁷ In evaluaties over de impact van coronamaatregelen

1 NJI (2021) Overzicht van onderzoeken naar gevolgen van de coronatijd op kinderen, jongeren en gezinnen www.nji.nl/nl/coronavirus/Professionals/Voor-alle-professionals/Onderzoek-gevolgen-coronatijd

SER (2021) Advies Jongeren Denktank Coronacrisis En nu...daden! <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2021/en-nu-daden.pdf>

2 Ministerie van VWS (2021) Stijging van acute meldingen bij Veilig Thuis <https://www.huiselijkgeweld.nl/actueel/nieuws/2021/01/14/stijging-van-acute-meldingen-bij-veilig-thuis>

3 Universiteit Leiden (2021) Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/sociale-wetenschappen/pedagogische-wetenschappen/forensische-gezinspedagogiek-en-jeugdhulpverlening/rapport-prevalentie-kindermishandeling-tijdens-covid-lockdown.pdf>

4 Bol, T. (2020) Sociale ongelijkheid in thuissscholing tijdens de corona-crisis en Smeets, R., Ter Weel, B. & Zwetsloot, J. (2020) Ongelijk gebruik van online-leermiddelen tijdens de lockdown.

5 Amsterdam UMC (2020) Coronamaatregelen maken jongeren angstiger en somberder <https://www.amc.nl/web/nieuws-en-verhalen/actueel/actueel/coronamaatregelen-maken-jongeren-angstiger-en-somberder.html>

6 Inspectie Gezondheidszorg (2021) Onvoldoende hulp voor jongeren met ernstige psychische problemen <https://www.igj.nl/actueel/nieuws/2021/03/15/onvoldoende-hulp-voor-jongeren-met-ernstige-psychische-problemen>

7 UNICEF Nederland (2020) Coronacrisis en kinderen en jongeren in Nederland, een inventarisatie UNC-Rapport-Coronacrisis-en-jongeren-FINAL-compleet.pdf (unicef.nl)

zouden het belang van het kind in de gemaakte afwegingen en het belang van onderwijs een plaats moeten krijgen.

De coronacrisis heeft een vergrootglas gelegd op al bestaande problemen en vraagt mentaal veel van de jeugd. De staat heeft een Deltaplan jeugd aangekondigd om kinderen weer perspectief te bieden. Voor de uitvoering en implementatie van het Deltaplan jeugd is een geïntegreerde (midden) lange termijn aanpak noodzakelijk die breed wordt gedragen door (uitvoer)organisaties en kinderen zelf.

Veel zorgpunten die het Kinderrechtencollectief eerder uitte in de *Inbreng op de List of Issues* (2019) zijn nog actueel en zijn uitvergroet door de coronapandemie. Dit zijn onder andere de hierboven genoemde toegenomen ongelijkheid door armoede en de toegang tot het (afstand)onderwijs vanwege de scholensluiting, waarbij twijfels zijn geuit over de kwaliteit en toegankelijkheid.⁸

Verdieping van de gevolgen van de decentralisatie voor toegang tot zorg

Met de decentralisatie van de Jeugdwet en de Wet Passend Onderwijs zijn potentieel belangrijke stappen gezet om synergie en samenhang in het jeugdstelsel te brengen. Jongerenwerk, jeugdhulp, aanpak van kindermishandeling, (seksuele) uitbuiting en mensenhandel zijn domeinen waar gemeenten nu verantwoordelijk voor zijn. Echter, de decentralisatie brengt een ongewenste marktwerking teweeg, die onder andere zorgt voor een personeelstekort in de zorg en kapitaalvernietiging van kennis.

Onvoldoende focus op het voorkomen van problemen

Te vaak wordt in de jeugdzorg vanuit een probleemgerichte benadering gewerkt. Er wordt

onvoldoende geïnvesteerd in preventief beleid zoals ondersteuning van het voorveld. In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord ingevoerd, gericht op het verminderen van alcohol, roken en overgewicht onder kinderen. De oververtegenwoordiging van kinderen met een migratieachtergrond en kinderen met een licht verstandelijke beperking in detentie en hun deelname aan het strafproces baart zorgen.⁹

Kinderen in langdurige verblijfsonzekerheid

In asielprocedures wordt vaak nog niet goed gekeken naar de rechten van het kind, zo kunnen kinderen in detentie worden geplaatst, is de opvang niet kindvriendelijk en kunnen kinderen heel lang in verblijfsonzekerheid leven. Nog steeds zitten duizenden kinderen in Griekse vluchtelingenkampen. In reactie op het verzoek vanuit Griekenland om 2.500 kwetsbare kinderen zonder ouders te verdelen over Europa, nam Nederland uiteindelijk twee van deze kinderen op.

Jongerenparticipatie

Participatie van kinderen krijgt steeds meer aandacht, maar vindt nog niet structureel plaats en de betrokkenheid van kinderen is niet altijd zinvol en effectief. Klimaatverandering komt bijvoorbeeld niet aan bod in de rapportage omdat het VN-Kinderrechtencomité hier geen vragen over heeft gesteld, terwijl kinderen aangeven over dit onderwerp erg bezorgd te zijn.¹⁰ Inzicht in de situatie van jongerenparticipatie is een voorwaarde om te komen tot structurele borging in beleid en praktijk.

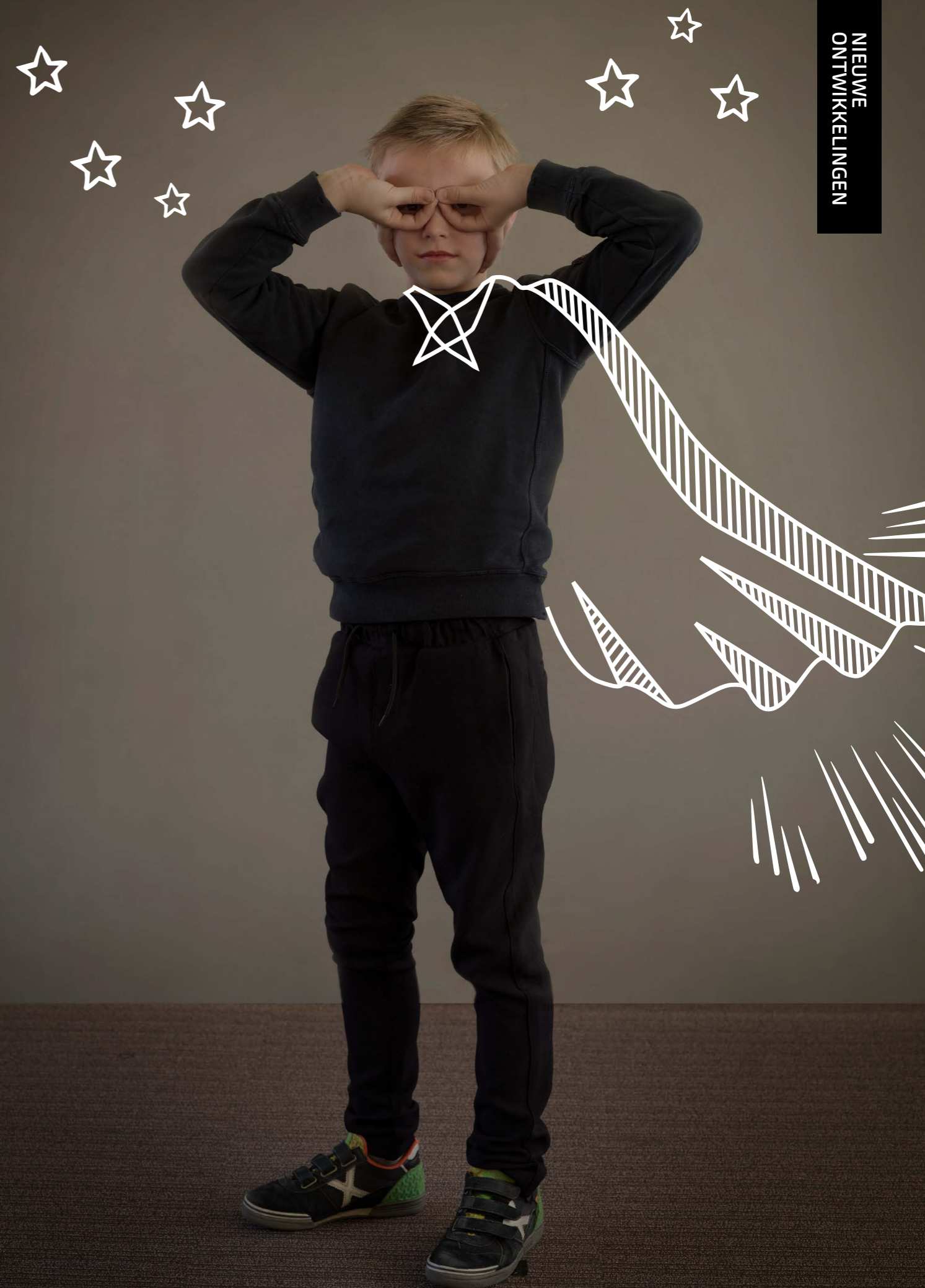
Uit deze ngo-rapportage blijkt dat de belangen en rechten van kinderen in veel gevallen niet voorop staan. Hun situatie, gevoelens en ervaringen worden onvoldoende serieus en in overweging genomen.

⁸ Onderwijsinspectie (2020) *Onderwijs op afstand tijdens COVID-19: Derde meting* <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/afstandsonderwijs-tijdens-covid-19/derde-meting>

Onderwijsinspectie rapport (2020) *Onderwijs tijdens COVID-19: zorgen voor het nieuwe schooljaar* <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2020/09/02/onderwijs-tijdens-covid-19-zorgen-voor-het-nieuwe-schooljaar>

⁹ NSCR (2020) *LVB-jongeren in de versnelde strafprocedure: knelpunten en risico's* <https://nscr.nl/lvb-jongeren-in-de-versnelde-strafprocedure-knelpunten-en-risicos/>

¹⁰ UNICEF (2020) *Unicef-jongeren advies #MijnNieuweWereld* https://www.unicef.nl/system/attachments/attachments/000/000/014/original/MNW_NL_DIGI.pdf?1599638331

A ALGEMENE IMPLEMENTATIE MAATREGELLEN

VOORBEHOUDEN EN WETGEVING

Voorbehouden

De voorbehouden op de artikelen 26, 37 sub c en 40 van het VN-Kinderrechtenverdrag zijn nog steeds van kracht en de regering is niet voornemens om deze in te trekken.

Hierdoor is het nog steeds mogelijk dat:

- 16- en 17-jarigen via het volwassenenstrafrecht kunnen worden berecht;
- het recht op een (gratis) advocaat voor minderjarige verdachten kan worden ingeperkt,¹¹
- eigen aanspraak voor kinderen op sociale zekerheidsrechten ontbreekt, waardoor verbetering van de situatie van kinderen in armoede wordt belemmerd.¹²

Artikel 26

De voordelen van sociale zekerheid waar Nederlanders een beroep op kunnen doen, zijn door het voorbehoud niet beschikbaar voor kinderen. Ondanks diverse rapporten van de Kinderombudsman is er geen voortgang met betrekking tot de herziening van het voorbehoud.¹³ Door dit voorbehoud ontnemt Nederland kinderen het individuele recht op sociale zekerheid.

Bepaalde groepen kinderen worden uitgesloten van sociale zekerheid, waaronder kinderen van een onofficiële alleenstaande ouder die door omstandigheden wettelijk nog een partner heeft (zij maken geen aanspraak op eenoudervoorzieningen en ontvangen ook (nog) geen alimentatie), dakloze kinderen of families, of kinderen met ouders die worden gekort op hun uitkering of toeslagen. De

¹¹ Defence for Children België (2019) *My lawyer, my rights – Manual for policymakers*

¹² Defence for Children & Save the Children (2019) Kansen voor kinderen: een postcodetombola https://www.defenceforchildren.nl/media/4076/twopager_armoede_a4.pdf

Universiteit Leiden (2020) *Koen Caminada en Arco Timmermans over kinderarmoede in het NRC* <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2020/06/koen-caminada-en-arco-timmermans-over-kinderarmoede-in-het-nrc> ;

One world (2018) *Nederland heeft (relatief) veel arme kinderen* <https://www.oneworld.nl/anders/achtergrond/kinderarmoede-in-nederland/>

¹³ De Kinderombudsman (2017) *Alle kinderen kansrijk. Het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede*; De Kinderombudsman (2017) *Nederlandse kinderen ontkoppeld*. <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

recente toeslagenaffaire, waarin naar schatting 26.000 ouders slachtoffer werden van onterechte fraudeverdenkingen met de kinderopvangtoeslag, maakt pijnlijk duidelijk dat het argument 'in Nederland profiteert elk kind van betalingen aan de ouders' niet opgaat.¹⁴ Ook de toelichting van de staat, dat in individuele situaties van urgente noodzaak kinderen toch aanspraak kunnen maken op sociale zekerheid¹⁵ blijkt in de praktijk niet altijd op te gaan.¹⁶

Facultatief Protocol

Het derde Facultatief Protocol bij het VN-Kinderrechtenverdrag betreffende een Klachtenprocedure (UN Doc A/C.3/66/L.66), heeft Nederland niet geratificeerd. Hierdoor kunnen Nederlandse kinderen niet klagen bij de VN.

Aanbevelingen:

- **Trek de voorbehouden op de artikelen 26, 37 sub c en 40 van het VN-Kinderrechtenverdrag in.**
- **Ratificeer het derde Facultatief Protocol bij het VN-Kinderrechtenverdrag betreffende een Klachtenprocedure.**

Nieuwe wetgeving

In Nederland is het Integraal AfwegingsKader (IAK) een belangrijk instrument om vooraf nieuwe wet- en regelgeving te toetsen aan Internationale Verdragen en te wegen wat dit voor gevolgen heeft voor burgers. Sinds 2019 werkt Nederland aan de verbetering van het onderdeel 'gevolgen voor de burger'. Op dit moment is het niet helder hoe de gevolgen van nieuwe wetten en beleid voor kinderen worden onderzocht en meegewogen.¹⁷ Nederland ontwikkelt momenteel een 'generatietoets'. Het zou goed zijn als hierin wordt verwerkt dat tijdens het maken van nieuwe wetgeving, beleid en budgettering wordt gekeken naar de impact op de rechten en belangen van kinderen.

¹⁴ Nederlandse staat (2020) *Gecombineerde vijfde en zesde periodieke Nederlandse rapportage over het Verdrag inzake de Rechten van het Kind*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/11/05/kamerbrief-over-gecombineerde-vijfde-en-zesde-periodieke-nederlandse-rapportage-over-het-verdrag-inzake-de-rechten-van-het-kind>

¹⁵ Idem

¹⁶ Verwey-Jonker Instituut (in press) *Onderzoek naar Nederlandse voorbehoud op artikel 26 IVRK*

¹⁷ Kenniscentrum Wetgeving en Juridische zaken (2020) *Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving. 7.1 Gevolgen voor burgers* <https://www.kcwj.nl/kennisbank/integraal-afwegingskader-beleid-en-regelgeving/7-wat-zijn-de-gevolgen/71-gevolgen-voor>

COÖRDINATIE EN DECENTRALISATIE

Op 10 oktober 2010 is het Koninkrijk der Nederlanden opgesplitst in vier aparte landen: Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. De eilanden Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn - net als Nederland - zelfstandige landen in het Koninkrijk der Nederlanden. De landen binnen het Koninkrijk zijn individueel verantwoordelijk voor de uitvoering van het VN-Kinderrechtenverdrag binnen hun land.

Interlandelijke Taskforce Kinderrechten

De Interlandelijke Taskforce Kinderrechten stelt gedeelde prioriteiten, maar de landen van het Koninkrijk ontwikkelen afzonderlijke werkplannen. De Taskforce heeft niet het mandaat en de bevoegdheid om alle activiteiten te coördineren met betrekking tot de uitvoering van het VN-Kinderrechtenverdrag in de vier deelnemende landen. Elk land is individueel verantwoordelijk voor de toewijzing van de financiële, technische en personele middelen die nodig zijn voor de actieplannen. Het is onduidelijk wat de opbrengsten zijn uit de eerdere plannen. In de nieuwe plannen (2019- 2023) ontbreken (voldoende) monitoring- en evaluatiekaders.

Aanbevelingen:

- **Geef opvolging aan aanbeveling 9 van het VN-Kinderrechtencomité uit 2015 over Koninkrijk-brede actieplannen ter bevordering en bescherming van de rechten van het kind.**
- **Geef de Taskforce Kinderrechten een duidelijk mandaat en stel gemeenschappelijke, meetbare doelen vast voor alle vier de landen, inclusief de drie bijzondere gemeenten.**

- Voer een nul-meting uit en zet een monitoringsysteem op om de voortgang van de doelen en bijbehorende actieplannen te meten en te bewaken.
- Investeer in technische en financiële capaciteit voor monitorings- en evaluatiesystemen en sluit aan op de bestaande dataregistratiesystemen.

Gelijke toegang tot bescherming en diensten: gevolgen van decentralisatie

Nederland

Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor jeugdzorg, werk en inkomen en maatschappelijke zorg aan langdurig zieken. De overheveling van de jeugdzorg naar de gemeenten heeft extra taken meegebracht; gemeenten zijn verantwoordelijk voor jeugdzorg (gesloten jeugdzorg, jeugd-ggz, jeugd-lvb, forensische zorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering), armoedebeleid, opvoedondersteuning en preventie.¹⁸ Samen met samenwerkingsverbanden van schoolbesturen zijn gemeenten verplicht te beschrijven hoe ze de jeugdhulp en het passend onderwijs willen organiseren.

Bijna één op de acht kinderen krijgt een vorm van jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering. De eerste evaluatie van de Jeugdwet (2018) toont dat het niet voor alle kinderen, jongeren en ouders eenvoudig is om de jeugdhulp te krijgen die nodig is en er zijn nog steeds lange wachtlijsten. Organisatie- en kwaliteitsverschillen van dienstverlening tussen gemeenten zijn groot en hoog specialistische jeugdzorg is niet in alle gemeenten toegankelijk voor iedereen. Tegen geldende regels en kinderrechten in, worden kinderen gesloten geplaatst, omdat er geen open plekken beschikbaar zijn.

Regie en centrale sturing ontbreken in de jeugdzorg. Dit geldt ook in de pleegzorg, jeugd-ggz, aanpak huiselijk geweld, kindermishandeling en seksuele

uitbuiting, begeleiding dak- en thuisloze kinderen en zorg voor kinderen met een beperking (zie hoofdstukken D,E,F,G,K) in Europees Nederland en op de BES-eilanden. Nazorg schiet tekort: het aantal dakloze jongeren neemt bijvoorbeeld sterk toe, waarvan zo'n 60 procent een verleden heeft in de jeugdzorg.¹⁹

Ook komen gemeenten nog onvoldoende toe aan het leggen van de verbinding tussen de jeugdhulp en andere domeinen, zoals de schuldhulpverlening, het onderwijs of de Wmo.²⁰

In maart 2021 heeft de ministerraad ingestemd met een wetsvoorstel om samenwerking tussen gemeenten op regionaal niveau te verplichten. Dit moet de beschikbaarheid van specialistische jeugdzorg verbeteren. In het voorstel is echter geen rekening gehouden met de gevolgen van de coronamaatregelen voor de jeugdzorg. De staat zal voldoende (financiële) middelen beschikbaar moeten stellen om de achterstanden in de jeugdzorg, die tijdens de coronacrisis verder verergeren, snel en doeltreffend in te lopen.

Ook onderneemt de staat stappen via het Actieprogramma 'Zorg voor de Jeugd' en stelt zich ten doel om lokale teams te versterken, administratieve lasten te verminderen en te leren van complexe casuïstiek.²¹

Aanbeveling:

- Geef ieder kind toegang tot tijdige, passende en kwalitatief goede zorg en preventie, ook als de gemeente daar niet in voorziet.

BES-eilanden

Opvang slachtoffers

Op de BES-eilanden is een gebrek aan goede opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld en specialistische zorg. Op de eilanden is het moeilijk om opvangplekken te organiseren waar slachtoffers niet vindbaar zijn voor daders.

¹⁸ Nederlands Jeugdinstituut (2018) *Jeugdwet* <https://www.nji.nl/Jeugdwet>

¹⁹ Raad Volksgezondheid en Samenleving (2020) *Herstel begint bij een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen* <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020D15670&did=2020D15670>

²⁰ Nederlands Jeugdinstituut (2018) *Realiseren ambities Jeugdwet vraagt extra inspanning* <https://www.nji.nl/nl/Realiseren-ambities-Jeugdwet-vraagt-extra-inspanning>

²¹ Zorg voor de Jeugd (geraadpleegd 01-04-2021) *Lerende expertteams* <https://voordejeugd.nl/projecten/lerende-expertteams/>

Jeugdzorg

De overheid voert geen jaarlijkse inspecties uit ter verbetering van de kwaliteit van de jeugdzorg die daardoor onvoldoende is gewaarborgd.²²

Onderwijs

De kwaliteit van het onderwijs is in algemene zin verbeterd. Leerresultaten voor het Nederlands, Papiaments, Engels en rekenen worden echter nog niet gemeten op basis van contextspecifieke en objectieve resultaatnormen. Scholen worden niet geëvalueerd op basis van de capaciteit om leerlingen te ondersteunen bepaalde leerresultaten te behalen.²³

Financiële middelen

De combinatie van een transformatie, toenemend zorggebruik en een bezuiniging is voor gemeenten een zware opgave die op veel plaatsen leidt tot grote problemen. Gemeenten kampen met fikse financiële tekorten op jeugdhulp. Sommige gemeenten introduceren daarom wachttijden, andere proberen de kostprijs van jeugdhulp te drukken of bezuinigen op preventie.

Gemeenten hebben in 2019 1,6 à 1,8 miljard euro meer uitgegeven aan jeugdzorg dan dat ze hiervoor van het Rijk ontvingen. De bezuinigingen waarmee de decentralisatie gepaard ging, staan echter ook de beoogde vernieuwing van het jeugdzorgstelsel in de weg. Versterking van de basisvoorzieningen en preventie zouden moeten leiden tot minder beroep op gespecialiseerde zorg en afname van het aantal ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen. De toegenomen financiële druk en de complexere aansturing van het stelsel hebben

de kwaliteit van zorg verslechterd.²⁴ Gemeenten hanteren verschillende kostprijzen, soms lager dan de reële kostprijs. (Lokale) overheden zoeken naar de goedkoopste manieren van zorg. Deze marktwerking in de (jeugd)zorg leidt niet per se tot passende zorg.

Diverse jeugdinstanties vallen om of staan op de rand van een faillissement.²⁵ Oorzaken daarvan zijn de korting van 15 procent op het budget van de jeugdzorg na de decentralisatie, het personeelstekort en de te lage tarieven. De behandeling van veel kinderen die juist behoefte hebben aan stabiliteit is hierdoor onderbroken, vervolgplekken zijn schaars en een toekomstplan ontbreekt veelal. Veel kinderen verblijven op een plek die niet passend is bij hun zorgbehoeften.²⁶ Er is te weinig geïnvesteerd in voldoende personeel, bijscholing, intervisie en innovatie. Uit onderzoek wordt duidelijk dat de decentralisatie van de jeugdzorg bij kan dragen aan meer kwaliteit, maar niet leidt tot kostenbesparing binnen de Jeugdwet.²⁷

Gecombineerde behandeling van kinderen en ouders op het zelfde moment is moeilijk of zelfs onmogelijk door de gescheiden financieringsstromen (ouders via zorgverzekeraars en jeugd via gemeenten). Bovendien geldt bij jeugd-ggz een woonplaatsbeginsel, wat maakt dat als moeders met hun kinderen bijvoorbeeld in het kader van vrouwenopvang tijdelijk elders wonen er opnieuw een aanvraag en intake gedaan moet worden.

²² UNICEF (2020) *Situatieanalyse van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland*. www.unicef.nl/files/Sitan%20BES_NL%2010juni2020.pdf

²³ Idem

²⁴ Branches Gespecialiseerde Zorg (2020) *9-puntenplan Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd* <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2020/02/9-puntenplan-BGZ-stelseldiscussie.pdf>

²⁵ Rijksoverheid (2020) *Rapport Early Warning System Jeugdhulp* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/05/11/early-warning-system-jeugdhulp-eindrapportage>.

De Kinderombudsman (2020) *Belangen van kinderen voorop? Onderzoek naar de besluitvormingsprocessen rond de sluiting van De Hoenderloo Groep*. <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

Voor de Jeugd (2020) *Vermijdbare administratieve lasten* <https://voordejeugd.nl/samen-de-zorg-voor-jeugd-steeds-beter-maken/randvoorwaarden/vermijdbare-administratieve-lasten/>

²⁶ Bruning, M. (2020) *Ars Aequi 20200450*

²⁷ Andersson Elffson Felix (2020) *Stelsel in groei. Een onderzoek naar de financiële tekorten in de jeugdzorg* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/12/15/stelsel-in-groei>

Gemeenten zijn in de Jeugdwet aangewezen als de speler rond algemeen jeugdbeleid. En volgens de Memorie van Toelichting van de Jeugdwet is positief jeugdbeleid de verantwoordelijkheid van gemeenten. De Rijksoverheid laat het aan de 355 gemeenten om jeugd- en jongerenorganisaties wel of niet financieel te ondersteunen. De 'gewone' voorzieningen voor kinderen en jongeren, zoals buurtopbouwwerk of buurthuizen, worden hierdoor vaak als eerste wegbezuinigd. Gemeentelijke budgetten voor de jeugd gaan grotendeels naar de jeugdzorg, terwijl de directe, dagelijkse leefomgeving met bereikbare jeugd- en speelvoorzieningen essentieel zijn voor kinderen en jongeren voor een gezonde ontwikkeling.

Aanbevelingen:

- **Stel landelijke kwaliteitseisen vast voor de jeugdzorg en begroot de middelen die daarvoor nodig zijn.**
- **Schaf de marktwerking in de zorg af, voorkom dat jeugdinstanties hoge winsten maken en stuur op concrete doelen.**
- **Maak gecombineerde behandelingen, voor gezinnen die te maken hebben met huiselijk geweld en kindermishandeling, mogelijk door één integrale financiering voor het hele systeem.**
- **Maak positief jeugdbeleid vast onderdeel van gemeentebegrotingen.**

GEGEVENSVERZAMELING

De dataverzameling met betrekking tot kinderen en hun welzijn is onvolledig en ongeschikt. De psychische gezondheid van kinderen is niet goed in beeld: er ontbreken lokaal en landelijk representatieve cijfers over het vóórkomen, het verloop en de gevolgen van psychische problemen en -stoornissen.²⁸ Ook zijn er onvoldoende gegevens over preventieve voorzieningen voor kinderen en is onduidelijk hoeveel kinderen er op straat leven of kinderarbeid verrichten.

²⁸ Kleinjan, M. (2018) *De onderste steen boven: over de verborgen zorgen van de jeugd. Oratie; Universiteit Utrecht*

²⁹ Voorbeelden zijn: de jeugdgezondheidsmonitor van de GGD-GHOR of de slachtoffermonitor van Bureau Nationaal Rapporteur.

Meerdere partijen verzamelen gegevens over kinderen in Nederland, maar deze worden onvoldoende gedeeld. De betrokken partijen hebben niet alle kinderen in beeld; de wel beschikbare gegevens worden onvoldoende benut.

Er wordt ook data verzameld via steekproefonderzoeken²⁹ en registraties. Zo verzamelt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) binnen het onderzoek 'Beleidsinformatie Jeugd' gegevens over het gebruik van de jeugdzorg op individueel niveau en levert hiermee beleidsinformatie over jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. De registratie is nagenoeg dekkend, niet alle (jeugd) zorgaanbieders leveren hun cliëntgegevens, waardoor niet alle kinderen in beeld zijn. Bovendien is het binnen de huidige CBS-jeugdregistratie niet goed mogelijk om te weten te komen welke kinderen 'psychische hulp' krijgen.

Bij de inzet van jeugdzorg, en zeker van jeugdbescherming, gaat het vaak ook over kindermishandeling. Veilig Thuis-organisaties zijn in 2015 ontstaan en hebben een nieuw registratiesysteem opgezet. Door implementatie van een landelijk handelingsprotocol én een landelijk uniforme basisregistratie, zijn wel stappen gezet naar een landelijk dekkend registratiesysteem.

De Raad voor de Kinderbescherming legt gegevens vast over cliënten, zowel bij de melding, gedurende het onderzoek als bij de afronding. Daarnaast houdt de jeugdgezondheidszorg (JGZ) dossiers bij van kinderen met daarin gegevens over de risico's en zorgen over lichamelijke en psychische gezondheid. Deze gegevens worden alleen door de JGZ zelf benut.

Gegevens worden vaak niet op dezelfde manier verzameld door diverse partijen. Zij verzamelen deels verschillende gegevens en gebruiken verschillende definities of indelingen. Daarnaast is er een algemene zorg over de dekking. Kind-data wordt opgeslagen door gebruik te maken van het burgerservicenummer (BSN). Vereniging

Nederlandse Gemeenten (VNG) en Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) rapporteerden in 2018³⁰ dat ongeveer een derde van de kinderen in een COA-locatie geen BSN heeft. Ook hebben buitenlandse kinderen die (tijdelijk) in Nederland verblijven geen BSN. Deze kinderen zijn hierdoor niet in beeld.

In Caribisch Nederland staat dataverzameling onder druk vanwege capaciteitsproblematiek en leverende instanties zijn vaak niet of niet goed aangesloten op het Nederlandse systeem.

Er is sprake van onderbenutting van de wel verzamelde data. Er kunnen rijkere en betekenisvollere lokale beleidsdata worden verkregen, zoals in welke mate kinderen waarover gemeld is bij Veilig Thuis-organisaties terecht komen bij de jeugdzorg. Of er kan van kinderen die in de jeugdbeschermingsketen terecht zijn gekomen, gekeken worden naar de geschiedenis van meldingen, zorggebruik of observaties binnen de JGZ. Deze kennis is niet alleen beleidsmatig relevant, maar is ook van belang voor verbetering van de relevantie en kwaliteit van professioneel handelen binnen de betreffende organisaties.

Tot dusver worden gegevens echter niet als zodanig gebruikt. Vaak beroepen professionals en organisaties zich op privacywetgeving, specifiek de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Uit onbekendheid met en daarom angst voor het overtreden van de AVG zijn veel instanties terughoudend met het delen van data. Het is echter goed mogelijk om persoonsgegevens te koppelen onder pseudoniem binnen de microdata-service van het CBS. Het CBS houdt zich aan de AVG, maar ook aan de privacy bepalingen in de CBS-wet.³¹

³⁰ VNG (2018) *Notitie Ontbreken BSN kinderen in een COA Locatie* https://vng.nl/sites/default/files/ontbreken_bsn_nummer.pdf

³¹ Wet op het Centraal bureau voor de statistiek (2019) <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015926/2019-01-01>

³² *Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* (2017) <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2017-291.html>
Rijksoverheid (2018) *Basisdocument. Het afwegingskader in de Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling.* <https://www.igj.nl/onderwerpen/meldcode-geweld-en-mishandeling>

³³ Rijksoverheid (2018) *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2018/04/25/geweld-hoort-nergens-thuis-aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

³⁴ Knapp Advisory Services (2020) *Verkennd onderzoek aandachtsfunctionarissen Meldcode eindrapport* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/06/04/verkennd-onderzoek-aandachtsfunctionarissen-meldcode>

³⁵ ZonMw (2020) *Evaluatie Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* https://publicaties.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/Jeugd/Evaluatie_Regelgeving/Evaluatie_wet_verplichte_meldcode_huiselijk_geweld_en_kindermishandeling.pdf

Aanbevelingen:

- **Registreer het aantal vrijheidsbeperkende maatregelen die worden opgelegd als gevolg van de wachtlijsten en wachttijden met betrekking tot doorplaatsing van gesloten naar open jeugdzorg.**
- **Benut de technische en juridische mogelijkheden om betere informatie over kinderen te genereren door betere onderlinge afstemming en koppeling van bestaande registraties. Zet deze betere benutting van de registratiedata in om de kwaliteit van jeugdbeleid en jeugdprofessional te verbeteren.**

VERSPREIDING EN BEWUSTWORDING

Training van professionals

De Wet Verbeterde Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling inclusief kindcheck is sinds 2019 van kracht.³² Het aantal adviesvragen is daarna met 24 procent gestegen en het aantal meldingen met twintig procent.³³ Duurzaam implementeren van de Meldcode vereist opgeleide aandachtsfunctionarissen (AF's). Zij kunnen hun collega's scholen en ondersteunen bij signaleren, melden en gespreksvoering. Niet iedere sector heeft een dekkend netwerk van AF's.³⁴

Uit de evaluatie van de Meldcode blijkt dat kinderen zich onvoldoende betrokken voelen bij de hulpverlening.³⁵ De positie, betrokkenheid en rechten van kinderen bij de Meldcode en hulp bij kindermishandeling dienen beter geregeld worden.

Aanbevelingen:

- **Zorg voor een dekkend netwerk van aandachtsfunctionarissen in iedere sector en veldnormen per beroepsgroep.**
- **Verlaag de leeftijd voor het verplicht spreken met en informeren van kinderen van twaalf naar acht jaar en gebruik voor kinderen vanaf vier jaar een aangepaste gespreksvorm. Sluit hierbij aan op de regels voor het horen van kinderen door de politie en rechter.**
- **Hoor alle kinderen, ook boven de twaalf jaar, in een kindvriendelijke ruimte.**

Kinderrechten in het curriculum

Slechts dertig procent geeft aan dat er bij hen op de basis- en/of middelbare school aandacht is (geweest) voor kinderrechten.³⁶ Niettemin zegt ruim de helft van de kinderen wel behoefte aan voorlichting hierover te hebben. Het 'recht op luisteren naar jouw mening' en het 'recht op privacy' zijn het minst bekend.

Het in 2020 door de Tweede Kamer aangenomen wetsvoorstel heeft tot doel om de burgerschapsopdracht van scholen te verbeteren.³⁷ Hierin is de burgerschapsopdracht aan scholen minder vrijblijvend omschreven en is er meer aandacht voor kind- en mensenrechten dan in de huidige wet. Als de Eerste Kamer ermee instemt gaat deze wet in het schooljaar 2021-2022 in.

Daarnaast loopt er een hervormingstraject van het curriculum voor het basis- en voortgezet onderwijs, waarin wordt benadrukt dat het belangrijk is dat leerlingen kennis hebben over kind- en mensenrechten. Deze rechten moeten bovendien het uitgangspunt zijn voor al het handelen op en door de school. Het hervormingstraject is beoordeeld door een wetenschappelijke curriculumcommissie die aangeeft dat er goede

voorstellen liggen, maar ook dat er een verbeteringslag nodig is, met name op de onderdelen waar kind- en mensenrechteneducatie onder vallen. Dit traject gaat pas verder met een nieuwe regering.³⁸

Het is essentieel dat kind- en mensenrechten ook in het vervolg van dit traject dezelfde duidelijke plek krijgen. Voor implementatie van de wet is versterking nodig van kennis en vaardigheden bij leraren en in lerarenopleidingen. Ook andere volwassenen hebben kind- en mensenrechteneducatie nodig, zoals politici en beleidsambtenaren, bestuurders op regionaal en lokaal niveau en andere professionals die met/voor kinderen werken. Meer kennis bij professionals over kinderrechten zal ook een positieve invloed hebben op de borging en kwaliteit van jongerenparticipatie.

Aanbevelingen:

- **Stel kind- en mensenrechteneducatie verplicht in het onderwijs.**
- **Train leerkrachten en geef voldoende middelen om de nieuwe wet en curriculum toe te passen.**

Nationale campagne tegen huiselijk geweld en kindermishandeling

Uit de evaluatie van de publiekscampagne 'Een veilig thuis, daar maak je je toch sterk voor' in 2019 blijkt dat de doelstelling 'eerder actie ondernemen' niet gehaald wordt.³⁹ Door onzekerheid en angst ondernemen burgers pas actie als zeker is dat er sprake is van geweld. In de nieuwe campagne 'Het houdt niet op tot je iets doet' (2019 - 2021) wil de overheid handelingsverlegenheid doorbreken, onder andere door een ondersteunende website 'Ik vermoed huiselijk geweld'. Een goede zaak, maar niet voldoende. Er zou meer ingezet kunnen worden op het stimuleren van zelf hulp vragen of jezelf melden als slachtoffer of pleger. Een 24/7 uur bereikbare landelijke telefoonlijn of

chatmogelijkheid is nodig en campagnes gericht op kinderen en jongeren.

Aanbevelingen:

- **Maak het mogelijk voor slachtoffers en ouders om laagdrempelig en 24/7 hulp te vragen.**
- **Voer campagnes gericht op kinderen, bijvoorbeeld op scholen, om hen te stimuleren om te melden.**

KINDERRECHTEN EN HET BEDRIJFSLEVEN

Bedrijven hebben de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren. Nederland heeft er voor gekozen om daartoe geen bindende regels aan bedrijven op te leggen, maar via sectorconvenanten bedrijven te stimuleren zich te houden aan de VN- en OESO-Standaarden. Evaluaties en publicaties uit 2019 en 2020 tonen aan dat dit beleid onvoldoende effectief is⁴⁰: de sectorconvenanten hebben onvoldoende resultaten opgeleverd⁴¹ en slechts een klein deel van de bedrijven onderschrijft de OESO-richtlijnen.⁴² Ondanks vele berichten over misstanden heeft Nederland ook niet tussentijds haar beleid willen herzien.⁴³ Ook op basis van de alarmerende rapporten over negatieve impact op kinderrechten en het milieu door oliewinning⁴⁴ en soja-productie⁴⁵, waarbij ook Nederlandse bedrijven en banken zijn betrokken, heeft Nederland geen aanleiding gezien invulling te geven aan haar zorgplicht op basis van de UN Guiding Principles (UNGP's).

Nederland biedt kinderen onvoldoende bescherming

tegen de impact van milieuverontreiniging op hun gezondheid door bedrijven, zoals bepaald in de *Framework Principles on Human Rights and the Environment* en de Internationale Conventie inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.⁴⁶ En biedt kinderen getroffen door (lucht)verontreiniging en klimaatverandering geen kans hierover een klacht in te dienen bij het VN-Kinderrechtencomité, vanwege het uitblijven van ratificatie van het derde Facultatief Protocol. (Zie pagina 13)

Het is positief dat Nederland nu strafrechtelijke maatregelen neemt ten aanzien van het delen, hosten en niet verwijderen van beeldmateriaal van seksueel kindermisbruik. (Zie hoofdstuk J)

Nederland treedt echter onvoldoende dwingend op tegen sectoren die een faciliterende rol bij seksuele uitbuiting spelen (reisbureaus, hotels) en laat daarmee een verantwoordelijkheid ter bescherming van kinderen liggen.

Aanbevelingen:

- **Geef opvolging aan aanbevelingen 23 a-d van het VN-Kinderrechtencomité uit 2015 over de impact van het bedrijfsleven op kinderrechten en zorg voor een regelgevingskader waarin alle bedrijven en financiële instellingen gehouden zijn aan hun verplichtingen op grond van de UNGP's en OESO-richtlijnen. Zie daarbij toe op de noodzaak van bescherming van kinderrechten, gezien de kwetsbare positie van kinderen.**
- **Implementeer de *Framework Principles on Human Rights and the Environment* en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.**

36 TwinQ (2021) *Basisonderzoek kinderrechten* (onderzoek op te vragen bij UNICEF Nederland)

37 Wetsvoorstel (2019) *Verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs* www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35352_verduidelijking_van_de

38 Tweede Kamer (12-02-2021) *Besluitenlijst procedurevergadering OCW. (agendapunt 18)* www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=806f55a8-a68d-4120-b41e-be294071d2e4&title=Besluitenlijst%20OCW-procedurevergadering%2C%2011-2-2021.pdf

39 Kantar (2019) *Geweld in huiselijke kring (T03) Kindermishandeling Eindrapportage campagne-effectonderzoek* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/05/02/campagne-effectonderzoek-geweld-in-huiselijke-kring-t03-kindermishandeling>

40 IOB (2019) *Mind the governance gap, map the chain*. <https://www.iob-evaluatie.nl/publicaties/evaluaties/2019/09/01/433---iob---evaluation-of-the-dutch-governments-policy-on-international-responsible-business-conduct-2012-2018---mind-the-governance-gap-map-the-chain>

41 KIT Royal Tropical Institute (2020) *Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020. Are voluntary multi-stakeholder approaches to responsible business conduct effective?* <https://www.kit.nl/publication/evaluation-of-the-dutch-rbc-agreements-2014-2020/>

42 EY (2020) *Monitoringproject onderschrijving OESO-richtlijnen en UNGP's* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/04/03/monitoringproject-onderschrijving-oeso-richtlijnen-en-ungps>

43 MVO Platform (2020) *23 voorbeelden van mensenrechtenschendingen en milieuschade door bedrijven op de Nederlandse markt* <https://www.mvoplatform.nl/wp-content/uploads/sites/5/2020/02/23-voorbeelden-van-misstanden-2018-2020.pdf>

44 PNAS (2019) *Effect of oil spills on infant mortality in Nigeria*. <https://www.pnas.org/content/116/12/5467>

45 Amazon Watch (2019) *Complicity in Destruction II*. <https://amazonwatch.org/assets/files/2019-complicity-in-destruction-2.pdf>

46 CCPR/G/CG/36 (2019) https://www.refworld.org/pdfid/5e5e75e04.pdf_par_62

B ALGEMENE BEGINSELEN

NON-DISCRIMINATIE

Gelijke toegang tot voorzieningen

Door de decentralisatie zijn verschillen ontstaan tussen gemeenten in het bieden van voorzieningen. Door gebrek aan kennis binnen de gemeente ontstaat een mismatch tussen het zorgaanbod van gemeenten en de vraag naar zorg. Niet alle lokale teams beschikken bijvoorbeeld over specialistische ggz-kennis en benodigde deskundigheid om een goede inschatting van de problematiek te kunnen maken. Dit leidt tot te late, te vroege of 'verkeerde' verwijzingen.

Gemeenten verschillen daarnaast in de invulling van armoedebeleid, het vaststellen van de lage-inkomensgrens en het aanbod van voorzieningen voor kinderen. Hierdoor is de woonplaats van kinderen bepalend voor hun kansen. Door de decentralisatie lijkt een spanningsveld te zijn ontstaan tussen de positie van de landelijke overheid en die van de lokale overheden. Gemeenten willen de vrijheid en daarmee de verantwoordelijkheid om eigen beleid te

kunnen voeren, maar om armoede effectief te kunnen bestrijden is actieve bemoeienis van de Rijksoverheid nodig en daar wringt de schoen. Het proactieve optreden op landelijk niveau is namelijk onvoldoende. Bij deze stand van zaken wordt gelijke toegang tot voorzieningen voor kinderen in armoede onmogelijk gemaakt en is de postcode van een kind bepalend voor zijn of haar kansen.⁴⁷

Nederland heeft het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap geratificeerd in 2016, met uitzondering van Caribisch Nederland. De leerplicht in Caribisch Nederland zorgt ervoor dat kinderen met een beperking hun recht op onderwijs kunnen uitoefenen. Er zijn geen scholen voor speciaal primair en voortgezet onderwijs. Hoewel de scholen ernaar streven onderwijs voor iedereen te bieden, een regeling waarbij kinderen met een handicap zoveel mogelijk meedoen in de klas, is het voor hen lastig om kinderen met ernstige handicaps op te nemen. Op Bonaire lijkt het probleem het meest acuut, met enkele, maar nog steeds beperkte voorzieningen.

⁴⁷ Defence for Children en Save the Children (2019) *Kansen voor kinderen: een postcodetombola?* https://www.defenceforchildren.nl/media/4075/rapport-armoede_postcodetombola_web.pdf

Aanbevelingen :

- Zorg voor gelijke toegang tot zorg en sociale voorzieningen voor alle kinderen.
- Garandeer toegang tot inclusief onderwijs voor alle kinderen in Caribisch Nederland.

Kindvriendelijk melden van discriminatie

Discriminatie kan gemeld worden bij gemeentelijke meldpunten, de politie en ngo's. Er is geen onderscheid in het meldproces voor meerder- of minderjarigen. Kinderen melden niet of nauwelijks bij politie of de meldpunten.⁴⁸ Zij lijken dit wel te doen bij de Kindertelefoon, maar die registreert discriminatie en racisme niet apart.⁴⁹ De meeste meldingen gaan over onderwijs.⁵⁰ Eén op de zes studenten maakt melding van discriminatie. 83 Procent van de scholieren en studenten met een discriminatie-ervaring in het onderwijs heeft dit nergens gemeld.⁵¹ In 2019 deden meer dan 2.000 LHBTI's melding of aangifte van discriminatie of geweld. Dit leidt gemiddeld tot minder dan tien veroordelingen per jaar.⁵² Het is niet bekend hoeveel minderjarigen een melding maken of aangifte doen.

Aanbevelingen:

- Registreer leeftijd bij klachten en meldingen voor meer inzicht in de omvang van discriminatie van kinderen.
- Maak melden bij meldpunten discriminatie kindvriendelijk en laagdrempelig.

⁴⁸ Kinderrechtencollectief en Rutu Foundation (2020) *Expert meeting en discussiepaper Kinderrechten en Racisme* https://www.kinderrechten.nl/assets/2020/10/Discussiepaper-Kinderrechten-en-Racisme_Dec-2020.pdf

⁴⁹ Idem

⁵⁰ Idem

⁵¹ Sociaal en Cultureel Planbureau (2020) *Ervaren discriminatie in Nederland II* <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/04/02/ervaren-discriminatie-in-nederland-ii>

⁵² COC Nederland (17-05-2019) *Ook Kamer wil meer maatregelen tegen geweld en* <https://www.coc.nl/homepage/ook-kamer-wil-meer-maatregelen-tegen-geweld>

COC Nederland (24-04-2020) *Weer meer meldingen van LHBTI-discriminatie* <https://www.coc.nl/veiligheid-2/weer-meer-meldingen-van-lhbt-discriminatie>

⁵³ Zie voetnoot 48

⁵⁴ Zie voetnoot 51

⁵⁵ idem

⁵⁶ Idem

⁵⁷ ITS/Radboud Universiteit Nijmegen (2014) *Leerlingverzuim in beeld. Een studie naar de cijfers en registratie van absoluut en relatief verzuim* <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vjo3jie034zk>

In 1school (2016) *Schendingen Recht op Inclusief Onderwijs*. <https://in1school.nl/images/kennis-opinie/onderzoeken-in1school/Rapport-schendingen-recht-op-inclusief-onderwijs.pdf>

Ieder(in) (2018) *Zwartboek: Ouders aan het woord. Jouw kind heeft een beperking, waar loop je tegen aan?* <https://iederin.nl/documenten/zwartboek-ouders-aan-het-woord>

- Informeer kinderen, zodat zij weten wat racisme en discriminatie is en waar zij dit kunnen melden.

Discriminatie

Weinig is bekend over discriminatie en racisme tegen kinderen, mede doordat weinig wordt gemeld en geregistreerd. Kinderen maken discriminatie mee in het onderwijs, vrije tijd, online, op straat, in de jeugdhulp en jeugdstrafrecht.⁵³

In 2013 had acht procent van alle studenten en scholieren een ervaring met discriminatie in het onderwijs. In 2018 steeg dit naar vijftien procent.⁵⁴ Drie procent van de scholieren en studenten is gestopt met hun opleiding als gevolg van discriminatie.

Meer dan de helft van LHB-kinderen en kinderen met een migratieachtergrond ervaren discriminatie op school.⁵⁵ Zo heeft acht procent te maken gehad met bedreiging en geweld en is twaalf procent gepest of uitgescholden. Onder LHB-kinderen en kinderen met een beperking is dit percentage twee keer zo hoog.⁵⁶

Kinderen met een beperking moeten soms verplicht speciaal onderwijs volgen of volgen geen onderwijs omdat het reguliere onderwijs niet voldoende toegankelijk is.⁵⁷ Kinderen met een migratiegrond

zijn over gerepresenteerd in het speciaal onderwijs in Nederland.⁵⁸

Kinderen met migratieachtergrond hebben vaker te maken met discriminatie bij toelating, onderadvisering⁵⁹ en stages.⁶⁰

Meertalige kinderen maken discriminatie mee vanwege de moedertaal die zij spreken.⁶¹ Er zijn weinig docenten in staat om te doceren in meertalige klassen.⁶² Andere talen worden genegeerd, verboden (bijvoorbeeld in het schoolreglement) en bestraft.⁶³ Dit wordt bijna niet gemeld, er is slechts één zaak bekend die voor de rechter is gekomen.⁶⁴

De inhoud van onderwijsmaterialen geeft kinderen stereotiepe beelden mee. Zo bevatten geschiedenisboeken regelmatig racistische en koloniale stereotypen.⁶⁵ De afbeeldingen en teksten in schoolboeken Nederlands en wiskunde geven traditionele genderrollen weer en omvatten minder vrouwelijke personages.⁶⁶ Daarnaast hebben personages van niet-westerse komaf regelmatig een lagere sociale status en ontbreken LHBTI-personages in het lesmateriaal.⁶⁷ Ook vindt racisme en discriminatie plaats tussen leerlingen en tegen leerlingen door docenten.⁶⁸

Jongeren met een niet-westerse migratie-achtergrond krijgen te maken met etnisch profileren door de politie.⁶⁹ Zij hebben ruim drie keer zoveel

58 ECRI (2019) *Report on The Netherlands, Fifth Monitoring Cycle* <https://rm.coe.int/fifth-report-on-the-netherlands/168094c577>

59 Sociaal en Cultureel Planbureau (2020) *Ervaren discriminatie in Nederland II* <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/04/02/ervaren-discriminatie-in-nederland-ii>

60 Kennisplatform Integratie en Samenleving (2016) *MBO en de stagemarkt, wat is de rol van discriminatie?* <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/mbo-stagemarkt-rol-van-discriminatie.pdf>

61 Rutu Foundation (2020) *Alternative Report to the UN Committee on Racial Discrimination on Language Based Exclusion, Punishment and Discrimination in Dutch Education* <https://www.rutufoundation.org/wp-content/uploads/2020/03/Rutu-Foundation-Alternative-Report-to-CERD-on-Netherlands-27-March-2020-final-report.pdf>

62 Rijksoverheid (geraadpleegd 15-03-2021) *Welke erkende talen heeft Nederland?* <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/erkende-talen/vraag-en-antwoord/erkende-talen-nederland>

Nederlof, N., & Smit, J. (2018) *Meertaligheid in primair en voortgezet onderwijs: een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen* <https://www.slo.nl/publicaties/?ActLb=meertaligheid&ActImltd=4625>

63 Rutu Foundation (2020) *Language based exclusion, punishment, and discrimination in Dutch education* <https://www.rutufoundation.org/wp-content/uploads/2020/03/Rutu-Foundation-Alternative-Report-to-CERD-on-Netherlands-27-March-2020-final-report.pdf> en

Defence for Children (2021) *Helemaal jezelf mogen zijn op school: een kinderrechtsblog* <http://www.defenceforchildren.nl/actueel/blog/carrie-van-der-kroon/helemaal-jezelf-mogen-zijn-op-school-een-kinderrecht/>

64 Rechtbank Amsterdam (30-10-2013) *ECLI:NL:RBAMS:2013:8224* <http://bit.ly/2r7gtaA>

65 Het Parool (19-05-2018) *Onderzoek naar racistisch lesmateriaal op basisscholen* <https://www.parool.nl/nieuws/onderzoek-naar-racistisch-lesmateriaal-op-basisscholen~bc84b019/>

66 De Volkskrant (13-11-2019) *'Kees bouwt een schuurtje' of 'Annemarie bakt een taart': het wemelt in Nederlandse schoolboeken nog van stereotypen* <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/kees-bouwt-een-schuurtje-of-annemarie-bakt-een-taart-het-wemelt-in-nederlandse-schoolboeken-nog-van-stereotypen~bbc5df62/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

67 Idem

68 AT5 (21-03-2021) *Docent Calandlyceum op non-actief na uitspraak over "klote-Marokkaantjes"* en <https://www.at5.nl/artikelen/207994/docent-calandlyceum-op-non-actief-na-uitspraak-over-klote-marokkaantjes>
Kinderrechtencollectief en Rutu Foundation (2020) *Expert meeting en discussiepaper Kinderrechten en Racisme* https://www.kinderrechten.nl/assets/2020/10/Discussiepaper-Kinderrechten-en-Racisme_Dec-2020.pdf

69 De organisatie Controle Alt Delete gebruikt als definitie van etnisch profileren: "het gebruik door de politie van criteria of overwegingen omtrent 'ras', huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving terwijl daarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat". <https://controlealtdelete.nl/over-ons>

kans om als verdachte te worden geregistreerd.⁷⁰

De kans op een Halt-afdoening ligt voor jongeren met een niet-westerse achtergrond juist veel lager. De kans om in een jeugdgevangenis terecht te komen is voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond ruim zes keer groter dan voor hun autochtone leeftijdgenoten. Voor jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse achtergrond is die zelfs ruim tien keer groter.⁷¹

Ook zijn er signalen dat in de jeugdzorg het gedrag van jongeren beoordeeld en behandeld volgens westerse normen en wordt discriminatie vaak gezien als uitzondering.⁷² In 2019 nam de Tweede Kamer een motie aan waarin de regering werd gevraagd om te onderzoeken of discriminatierechercheurs bij de politie kunnen worden aangesteld. De regering weigert een dergelijk onderzoek.⁷³ Ook een motie om discriminatie een verplicht onderwerp te maken op de Politieacademie wordt niet door de regering uitgevoerd.⁷⁴ Per 2021 wordt een Nationaal coördinator discriminatie en racisme aangesteld.

Aanbevelingen:

- **Onderzoek discriminatie van (groepen) kinderen en jongeren, bijvoorbeeld door de aan te stellen Nationaal coördinator discriminatie en racisme.**
- **Stel gespecialiseerde discriminatierechercheurs aan.**
- **Zorg voor voldoende kennis over discriminatie en racisme bij diverse beroepsgroepen en in beroepsopleidingen, inclusief onderwijspersoneel, politie, jeugdzorg en bij de discriminatiemeldpunten. Maak discriminatie en racisme een verplicht onderdeel van lerarenopleidingen en de politieacademie.**

70 Boon, A., Van Dorp, M. & De Boer, S. (2018) *Oververtegenwoordiging van jongeren met een migratieachtergrond in de strafrechtketen* in Tijdschrift voor Criminologie. https://www.bjutijdschriften.nl/tijdschrift/tijdschriftcriminologie/2018/3/TvC_0165-182X_2018_060_003_001.pdf

71 Idem

72 Expex 30 juni 2020, *Black lives matter ook in de jeugdzorg*, <https://www.expex.nl/black-lives-matter-ook-in-de-jeugdzorg/>

73 COC Nederland (02-08-2019) *Nog geen discriminatierechercheurs bij de politie* <https://www.coc.nl/veiligheid-2/nog-geen-discriminatierechercheurs-bij-de-politie>

74 COC Nederland (09-04-2020) *Wéér geen extra politie maatregelen voor veiligheid LHBTI's* <https://www.coc.nl/veiligheid-2/weer-geen-extra-politiemaatregelen-voor-veiligheid-lhbtis>

75 Kamerbrief (23-02-2021) *Stand van zakenbrief COVID-19* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/02/23/kamerbrief-inzake-stand-van-zaken-covid-19>

➤ **Bied het onderwijs handvatten om inclusief taalbeleid te voeren en verwijder lesmaterialen met discriminerende en racistische inhoud uit het onderwijs.**

➤ **Verbeter de kerndoelen met betrekking tot seksuele diversiteit en neem stappen om gender- en seksediversiteit structureel in te bedden.**

BELANG VAN HET KIND

Naast de ontwikkelingen in bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam met een kinderrechtsplan en een aantal gemeenten in Nederland die zich inzet als 'Kinderrechtenstad', ontbreekt het aan een duidelijk mechanisme om vooraf te controleren en inzichtelijk te maken of nieuwe regelgeving of beleid in lijn is met kinderrechten. (Zie ook pagina 60). De besluitvorming rond de maatregelen die zijn ingesteld om het coronavirus onder controle te krijgen, laat zien dat onvoldoende duidelijk is of en hoe de belangen van kinderen een rol spelen. Het kabinet geeft in februari 2021 zelf aan dat de belangenafweging onvoldoende inzichtelijk is gemaakt.⁷⁵ Zij vraagt vanaf dat moment, een jaar na de eerste besluitvorming, een stand van zaken aan de drie planbureaus, waar in naar voren kan komen wat de voorgenomen maatregelen doen voor kinderen. Het is nog onduidelijk of dit maakt dat de belangen van kinderen voorop staan en voldoende worden meegewogen.

In 2019 is een 'generatietoets' aangekondigd, maar nog niet ingevoerd. Wel vinden consultatierondes plaats. Het is belangrijk dat in deze generatietoets de belangen en rechten van kinderen voorop worden

gezet en de mening van kinderen een belangrijke plek krijgt.

Aanbeveling:

- **Neem de rechten en belangen van kinderen zo vroeg mogelijk mee in de ontwikkeling en besluitvorming rondom wetgeving, beleid en budgettering en beleid, en rapporteer hierover.**

RESPECT VOOR DE MENING VAN HET KIND

Mening geven

De Jeugdwet bepaalt dat de mening van het kind gehoord moet worden en passend gewicht moet krijgen in procedures die impact hebben op hun leven. Uit de 'Eerste Evaluatie Jeugdwet' blijkt echter dat hier onvoldoende ruimte aan wordt geboden.⁷⁶

Er is de laatste jaren meer aandacht voor participatie in familierechtzaken en jeugdrecht.⁷⁷ Minderjarigen vanaf twaalf jaar hebben het recht om gehoord te worden in familie- en jeugdprocedures, en artikel 809 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bepaalt dat ook kinderen onder de twaalf jaar gehoord kunnen worden bij voldoende rijpheid.

Zelfs als een echtscheiding wordt afgehandeld zonder hoorzitting voor een rechter, kan een kind voorkeur uiten via een brief die in het

scheidingsproces moet worden opgenomen. Dit wordt in de praktijk bijna niet gedaan door de rechtbanken.⁷⁸ Minderjarigen in de gesloten jeugdzorg worden ongeacht hun leeftijd altijd gehoord.

In de wetgeving is participatie van kinderen versnipperd en onoverzichtelijk.⁷⁹ Doordat kinderen vaak niet goed geïnformeerd worden, kunnen zij minder goed gebruik maken van hun wettelijke mogelijkheden.⁸⁰

Aanbevelingen:

- **Ontwikkel een professionele standaard kindgesprekken in rechtbanken en pas deze toe.**
- **Faciliteer onderzoek naar de ervaring van kinderen (en hun ouders/familie) in procedures en hoe er het beste met hen gecommuniceerd kan worden.**⁸¹

Kinder- en jongerenparticipatie

Het is niet wettelijk verplicht om kinderen te betrekken bij de vorming van beleid. Wel is het draagvlak voor jongerenparticipatie op nationaal en lokaal niveau gegroeid en zijn er meer financiële middelen beschikbaar. In ziekenhuizen en zorg- en welzijnsinstellingen is het aantal jongerenraden toegenomen en/of worden ze extra ondersteund.⁸² In het onderwijs lukt het niet om jongerenparticipatie verder te verankeren, ondanks de groei van het aantal jongerenraden en *Gender and Sexuality Alliance* (GSA)-groepen.⁸³

76 ZonMw (2018). *Eerste Evaluatie Jeugdwet 2018*. https://www.eerstekamer.nl/overig/20180130/eerste_evaluatie_jeugdwet_zonmw/document3/f=/vklpfla0e2nx_opgemaakt.pdf

77 M.R. Bruning et al. (2020). *Kind in process: van communicatie naar effectieve participatie*. <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2971-positie-minderjarige-civielrecht.aspx>

78 Idem. Hoofdstuk 2

79 Bruning, M.R. & Bolscher, K.G.A. *Juridische analyse van de procespositie en het hoorrecht van minderjarigen in: M.R. Bruning e.a., Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie*

80 Zie voetnoot 77. Hoofdstuk 4

81 Dynamics of Youth (15-03-2021) *Waar hoor ik thuis? Kinderen met meer dan één thuissituatie*. <https://www.uu.nl/onderzoek/dynamics-of-youth/onderzoek/interdisciplinaire-hubs/waar-hoor-ik-thuis-kinderen-met-meer-dan-eeen-thuissituatie>

82 Bijvoorbeeld: JeugdWelzijnsBeraad www.jeugdwezijnsberaad.nl en Kind en Ziekenhuis (2012) *Kinderparticipatie in het ziekenhuis. Een praktische introductie* <https://kindenziekenhuis.nl/wp-content/uploads/2019/05/Handboek-Kinderparticipatie-in-het-Ziekenhuis.pdf>

83 GSA Netwerk Nederland <<https://www.gsanetwerk.nl/gender-and-sexuality-alliance/>> en Stichting Alexander (2018) *Participatie van jongeren in het onderwijs, vanzelfsprekend toch?!* <https://st-alexander.nl/wp-content/uploads/2020/10/Artikel-Participatie-van-jongeren-in-het-onderwijs-Stichting-Alexander-oktober-2018.pdf>

Binnen de wetenschap worden kinderen in de laatste jaren meer betrokken bij onderzoek.⁸⁴

Er is meer onderzoek nodig naar manieren om te toetsen of jongerenparticipatie binnen een overheidsinstelling of organisatie betekenisvol is. De intentie is er om kinderen te betrekken, maar de uitvoering in de praktijk laat te wensen over. Jongerenparticipatie is vaak eenmalig en afhankelijk van één enthousiaste medewerker. Kinderen worden daarnaast vaak niet serieus genomen of worden pas aan het eind van het proces betrokken. Bovendien vindt zelden terugkoppeling naar de deelnemende kinderen plaats, waardoor ze hun inbreng niet terugzien in de praktijk.

Aanbevelingen:

- **Faciliteer een nul-meting naar jongerenparticipatie en stel naar aanleiding daarvan maatregelen op.**
- **Veranker betekenisvolle participatie van kinderen in wet, beleid en praktijk en zorg voor goede begeleiding.**

Voorlichting en trainen van professionals

Beleidsmakers en professionals erkennen dat jongerenparticipatie belangrijk is, maar de vertaalslag naar betekenisvolle participatie ontbreekt vaak.⁸⁵ Er is meer aandacht voor ervaringsdeskundigheid⁸⁶ en er zijn verschillende handvatten en trainingen ontwikkeld voor professionals en beleidsmakers die jongerenparticipatie willen vormgeven.⁸⁷ Toch ontbreekt het veel volwassenen aan kennis en vaardigheden om kinderen te horen, te betrekken en te laten meebeslissen.⁸⁸ Ze weten vaak niet hoe ze kinderen uit specifieke groepen kunnen bereiken en hoe hen op duurzame wijze te betrekken.

Aanbeveling:

- **Informeert en train beleidsmakers en professionals zodat zij voldoende kennis en kunde over jongerenparticipatie hebben.**

84 ZonMw (15-05-2021) *Jongerenparticipatie in onderzoek* en <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/jongerenparticipatie-in-onderzoek/>

Schelven F. van, et al. (2019) *"We Know What We Are Talking about": Experiences of Young People with a Chronic Condition Involved in a Participatory Youth Panel and Their Perceived Impact* <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13575279.2019.1680529?scroll=top&needAccess=true&>

85 Zie ook: *NJR 6 succesfactoren in het werken met jongeren* en <https://www.njr.nl/nl/expertisebureau/onderzoek-advies/CHOICE-for-Youth-and-Sexuality-The-Flower-of-Participation> <https://www.youthdoit.org/themes/meaningful-youth-participation/flower-of-participation/>

86 Kennisplein de Ervaringsdeskundige, *Scholing ervaringsdeskundigheid*. <https://www.deervaringsdeskundige.nl/inzet-ervaringsdeskundigheid/scholing/scholing-ervaringsdeskundigheid.aspx>

87 ZonMw *Jongerenparticipatie in onderzoek*, <https://www.zonmw.nl/nl/actueel/agenda/detail/item/masterclass-jongerenparticipatie-in-onderzoek-1/> Nederlands Jeugdinstuut, <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Sterke-basis-voor-de-jeugd/De-rol-van-de-gemeente/Jeugdparticipatie-bevorderen> NJR, <https://www.njr.nl/nl/verhalen/week-van-de-jongerenparticipatie/> Speaking Minds <https://speakingminds.nl/> JongPIT <https://jongpit.nl/je-als-jongere-inzetten> Stichting Alexander <https://st-alexander.nl/wp-content/uploads/2020/09/PDF-Vuistregels-1.pdf>

88 Kinderrechtencollectief (2019) *Inbreng op de LOIPR voor het VN-Kinderrechtencomité: issue 7* https://www.kinderrechten.nl/assets/2019/07/Inbreng_op_LOIPR_Kinderrechtencollectief-1.pdf

BURGERRECHTEN EN VRIJHEDEN

STAATLOOSHEID EN NATIONALITEIT

In december 2020 zijn wetsvoorstellen betreffende de vaststellingsprocedure staatloosheid ingediend bij het parlement,⁸⁹ welke na de verkiezingen in maart 2021 worden behandeld. In één van deze wetsvoorstellen wordt de Rijkswet op het Nederlanderschap gewijzigd zodat kinderen zonder legaal verblijf kunnen opteren voor het Nederlanderschap als zij sinds hun geboorte in Nederland staatloos zijn. Dit kan echter pas na tien jaar, in plaats van drie jaar voor kinderen die staatloos zijn met legaal verblijf, en met als voorwaarde dat zij 'stabiel hoofdverblijf' hebben.⁹⁰

In de Memorie van Toelichting wordt 'stabiel verblijf' verduidelijkt als het verlenen van volledige medewerking door de ouders met betrekking tot migratieprocedures en terugkeer. Dit vereiste verliest het zelfstandig belang van het kind uit het oog en maakt kinderen verantwoordelijk voor het gedrag van ouders. De voorgestelde aanpassing van de nationaliteitswetgeving is daarom niet in lijn met artikel 7 van het VN-Kinderrechtenverdrag, de beginselen van non-discriminatie en het belang van het kind (artikel 2 en 3) en houdt ook geen rekening met de eerdere aanbeveling van het VN-Kinderrechtencomité.⁹¹

Intussen probeert een aantal gemeenten nationaliteit of staatloosheid nauwkeuriger vast te

⁸⁹ Wetsvoorstel Wet vaststellingsprocedure staatloosheid <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?cfq=wetsvoorsteldetails&qry=wetsvoorstel%3A35687> en Wetsvoorstel Wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap en de Paspoortwet alsmede intrekking van voorbehouden bij het Verdrag betreffende de status van staatlozen in verband met de vaststelling van staatloosheid

⁹⁰ Artikel IB van het wetsvoorstel <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?cfq=wetsvoorsteldetails&qry=wetsvoorstel%3A35688%28R2151%29#activity-2020a06315>

⁹¹ CRC/C/NL/CO/4 paras. 32-33 <https://www.kinderrechten.nl/assets/2016/11/455.pdf>.

stellen.⁹² De huidige situatie laat echter nog steeds toe dat staatloze kinderen die in het Koninkrijk zijn geboren, pas na ten minste drie jaar legaal verblijf het Nederlandse staatsburgerschap verkrijgen via de zogenaamde 'Optieprocedure'. In de praktijk is er dus (nog) niets veranderd. Tevens worden kinderen niet altijd als staatloos geregistreerd, maar met 'nationaliteit onbekend', waardoor zij, zelfs in geval van legaal verblijf, geen aanspraak kunnen maken op de Optieprocedure.⁹³ Het VN-Mensenrechtencomité acht dit een schending van

het kinderrecht op nationaliteit.⁹⁴ In de cijfers van het CBS en de staatsrapportage⁹⁵ wordt geen onderscheid gemaakt tussen kinderen die staatloos zijn en kinderen met onbekende nationaliteit, wat bijdraagt aan de onzichtbaarheid van dit probleem.

Aanbeveling:

➤ Geef alle staatloze kinderen die in het Koninkrijk worden geboren, ongeacht de verblijfsstatus, zonder voorwaarden toegang tot het Nederlandse staatsburgerschap.⁹⁶

⁹² Dagblad Trouw (08-06-2019) Gemeenten willen niet langer wachten op wetgeving en gaan mensen zonder paspoort zelf helpen <https://www.trouw.nl/nieuws/gemeenten-willen-niet-langer-wachten-op-wetgeving-en-gaan-mensen-zonder-paspoort-zelf-helpe-n~b45cb795b/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

⁹³ Zie bijv. cijfers van de gemeente Eindhoven betreffende staatloosheid, nationaliteit onbekend en in Nederland geboren personen: <https://raadsinformatie.eindhoven.nl/user/showdoc/action=view/id=8117/type=pdf/AcM2 - Bijlage - 2019-03-14 technische vragen staatloosheid.pdf>.

⁹⁴ OHCHR (29-12-2020) The Netherlands violated child's right to acquire a nationality <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26631&LangID=E>.

⁹⁵ Rijksoverheid (05-11-2020) III. Statistical information and data <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/11/05/statistical-information-and-data-answers-to-questions-34-54>

⁹⁶ Institute on statelessness and inclusion (2021) Kinderstaatloosheid in Nederland https://files.institutesi.org/Kinderstaatloosheid_in_Nederland.pdf

GEWELD TEGEN KINDEREN

KINDERMISHANDELING

Aanpak geweld tegen kinderen

Ondanks het Programma 'Geweld hoort nergens Thuis' en de toegenomen monitoring daalt de prevalentie van kindermishandeling niet en zijn jaarlijks naar schatting tussen de 90.000 en 127.000 kinderen slachtoffer van kindermishandeling⁹⁷ en ongeveer 2.500 kinderen van seksueel misbruik. Omdat Veilig Thuis (de advies- en meldpunten huiselijk geweld en kindermishandeling) sinds 2019 volgens een nieuw protocol gegevens levert aan CBS, zijn de aantallen meldingen, onderzoeken en adviezen niet goed te vergelijken met voorgaande jaren.

Hulp in de jeugdzorg wordt niet tijdig ingezet. Slachtoffers van kindermishandeling moeten veel te lang wachten op hulp. (Zie pagina 14) Kwetsbare kinderen en hun gezinnen komen op wachtlijsten terecht bij Veilig Thuis, het wijkteam, de Raad voor de Kinderbescherming, instellingen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering en de gespecialiseerde hulp. De inspecties Gezondheidszorg en Jeugd en Justitie en Veiligheid⁹⁸ uiten in 2019 grote zorgen over de jeugdbeschermingsketen; zorgen die ook bevestigd worden door twee studies over de gehele jeugdketen.⁹⁹

97 TNO & Universiteit Leiden (2018) *Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen* https://www.eerstekamer.nl/overig/20190205/nationale_prevalentiestudie/meta

ITS & Radboud Universiteit Nijmegen (2017) *Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016* https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2237/2668B_Samenvatting_tcm28-257875.pdf?sequence=1

98 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019) *Rapport en Signalement: Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd* <https://www.igj.nl/actueel/nieuws/2019/11/08/inspecties-kwetsbare-kinderen-onvoldoende-beschermd>

99 Verwey-Joker Instituut (2014) *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp* en https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/1366_Doorbreken-geweldspatroon-vraag-gespecialiseerde-hulp_Web-2.pdf

Verwey-Joker Instituut (2020) *Wat als het geweld niet stopt?* https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/214004_Longitudinale_studie_WEB-2.p

Een longitudinaal onderzoek binnen gezinnen na aanmelding bij Veilig Thuis toont dat het geweld in de onderzochte gezinnen lijkt afgenomen.¹⁰⁰ Tegelijkertijd constateren de onderzoekers dat in meer dan de helft van de onderzochte gezinnen nog steeds sprake is van ernstig of veelvuldig geweld. Zestig procent van de kinderen ervaart bovendien nog geen steun, voelt zich niet gezien, gehoord of geholpen.

Het tijdelijk huisverbod bij partnergeweld wordt sinds 2013 minder ingezet. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn een gebrek aan kennis bij professionals over het huisverbod, capaciteit en het ontbreken van een gezamenlijke visie op het huisverbod.¹⁰¹ Het opleggen van het tijdelijk huisverbod bij (vermoeden van) kindermishandeling kan een aanvullend instrument bieden voor de aanpak van kindermishandeling.

Sinds de maatregelen tegen het coronavirus wijzen de berichten op een toename van geweld tegen kinderen en online seksueel misbruik.¹⁰² Vooral gezinnen met kinderen over wie al zorgen bestonden, lijken kwetsbaar.

Aanbevelingen:

- **Bied slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdig passende zorg.**

100 Verwey-Jonker Instituut. (2020) *Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?* <https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/11/Factsheet-bij-eindrapport-kan-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-echt-stoppen.pdf>

101 Verwey-Jonker Instituut (2020) *Ups en downs tijdelijk huisverbod binnen de G4. Verklaringen voor daling aantal tijdelijk huisverboden in de G4 en inzichten voor de toekomst* <https://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/huisverbod/publicaties/rapporten/2020/01/20/ups-en-downs-tijdelijk-huisverbod-binnen-de-g4>

102 De Kindertelefoon zag een toename van het aantal gesprekken over huiselijk geweld, Fier meldde een stijging van 40% aan unieke gebruikers van hun chatfunctie voor slachtoffers van kindermishandeling en seksueel geweld. Het aantal hulpvragen over kindermishandeling en seksuele uitbuiting verdubbelde zelfs. Wereldwijd, ook in Nederland, steeg aantal meldingen over online kindermisbruik tijdens de lockdown. Onderzoek van de Universiteit Leiden laat zien dat er tijdens de eerste lockdown 2020 naar schatting meer slachtoffers van kindermishandeling waren. Defence for Children meldt dat er een wereldwijde toename van online seksueel misbruik is nu zowel kindermisbruikers als kinderen meer thuis zitten en online zijn.

103 De Kinderombudsman (08-11-2018) *Brief: Uitkomsten verkenning besluitvorming binnen de voogdijmaatregel* <https://www.dekinderombudsman.nl/system/files/inline/Zorgenbriefvoogdij.pdf>

104 Kamerbrief (17-06-2020) *Voortgangsbrief jeugd* <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/hugo-de-jonge/documenten/kamerstukken/2020/06/17/kamerbrief-over-voortgangsbrief-jeugd>

105 AKJ (2020) *Jaarverslag 2019* <https://www.akj.nl/jaarverslag-2019/> en De Kinderombudsman (2016) *Neem mij(n klacht) serieus!* <https://www.kom006.nl/>

106 Kamerbrief (20-03-2020) *Perspectief voor de jeugd* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/03/20/kamerbrief-over-perspectief-voor-de-jeugd>

107 Bruning, M.R. et al. (2020) *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie.* <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/2431>

- **Breid het tijdelijk huisverbod uit naar situaties bij (vermoedens van) kindermishandeling en verbeter de kennis hierover bij professionals.**

Klachtmechanismen jeugdhulp

Positief is dat kinderen (en hun (pleeg)ouders) in de jeugdhulp en ggz te allen tijde zelfstandig toegang hebben tot een vertrouwenspersoon. Voor deze kinderen, anders dan voor kinderen ondertoezichtstelling (OTS), is er echter geen mogelijkheid om in te gaan tegen besluiten. De jaarlijkse toetsing van de voogdijmaatregel door de Raad voor de Kinderbescherming is met de invoering van de Jeugdwet buiten werking gesteld.¹⁰³ Belangrijk is dat de toezegging van de minister (juni 2020) om te onderzoeken of de geschillenregeling ook kan worden opengesteld voor kinderen die onder voogdij staan snel wordt nagekomen.¹⁰⁴

In 2019 blijkt dat er een toename is van meldingen over moeizame, sterk vertraagde of onzorgvuldige klachtafhandeling.¹⁰⁵ De staat heeft aangekondigd de klacht- en tuchtprocedures te verbeteren, ook om stapeling van klachtprocedures te voorkomen.¹⁰⁶

Minderjarigen van twaalf jaar en ouder kunnen niet zelfstandig bij de rechter procedures starten en hoger beroep instellen. Een onderzoeksgroep onder leiding van de Universiteit Leiden¹⁰⁷ adviseert dat

kinderen vanaf twaalf jaar een eigen rechtsingang krijgen ondersteund door professionals. De regering heeft aangegeven dit advies niet over te nemen.¹⁰⁸

Aanbeveling:

➤ **Versterk de rechtspositie van (pleeg)kinderen in de jeugdhulp en ggz.**

Geweld in residentiële jeugd- en pleegzorg

Commissie De Winter heeft onderzoek gedaan naar geweld in de residentiële jeugd- en pleegzorg. De commissie geeft aan dat de aanbevelingen, waaronder het oppakken van proactief en onafhankelijk toezicht, kleinere leefgroepen, meer investeren in goed geschoold personeel, hoge kwaliteit van zorg en behandeling, zo kort mogelijke plaatsing, nog onvoldoende worden opgevolgd.¹⁰⁹ De ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Rechtsbescherming wijzen naar actieplannen in de JeugdzorgPlus. Maar juist de JeugdzorgPlus instellingen staan onder grote druk en zitten financieel klem. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en de Inspectie Justitie en Veiligheid constateren eind 2019 dat de waardering van het werk in de jeugdzorg (zowel financieel als maatschappelijk) niet in verhouding staat tot de zwaarte en complexiteit ervan. De uitstroom van personeel is jaarlijks zo'n twintig procent. Schaarste en marktwerking zorgen voor situaties, waarin bijvoorbeeld gemeenten medewerkers van de Jeugdbescherming werven om de wijkteams van goede expertise te voorzien (zie pagina 15-16).

Aanbeveling:

➤ **Volg de aanbevelingen van Commissie De Winter op over het tegengaan van geweld in de residentiële jeugd- en pleegzorg.**

Eind aan lijfstraffen op de BES-eilanden

Het gebrek aan een compleet en duidelijk wettelijk

kader is een structureel knelpunt in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Verantwoordelijkheden en rechten van verschillende actoren in het kindbeschermsysteem en ondersteuning van slachtoffers van huiselijk geweld zijn niet wettelijk geregeld. De Juridische Handreiking BES (2019) biedt hulpverleners in de jeugdketen onvoldoende houvast, door de ontoereikende 'kindcheck', een check voor professionals om risico's in te schatten voor de kinderen van hun cliënten met fysieke of mentale zorgen. Ook blijft in de Handreiking onduidelijk hoe een kind als getuige van huiselijk geweld moet worden behandeld.

Een wettelijk geregelde Meldcode en de mogelijkheid van een tijdelijk huisverbod zijn verankerd in de wetgeving van Europees Nederland maar ontbreken in de regelgeving van Caribisch Nederland. Daarnaast is het Verdrag van Istanbul nog altijd niet geratificeerd voor Caribisch Nederland (wel in de andere delen van het Koninkrijk). In crisissituaties, zoals de coronacrisis, draagt een compleet en duidelijk wettelijk kader bij aan een betere bescherming van kinderen.¹¹⁰

Een wetsvoorstel voor de BES-eilanden ter bestrijding en voorkoming van geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende handelingen tegen kinderen is in voorbereiding.¹¹¹ De effectiviteit van de wetwijziging en beleid zal echter hand in hand moeten gaan met bewustwordingscampagnes en opvoedondersteuning programma's om steun van de samenleving te krijgen.¹¹²

Aanbeveling:

➤ **Voer duidelijke wetgeving in rondom het verbod van geweld in de opvoeding, een Meldcode, een tijdelijk huisverbod en monitoring.**

108 kst-33836-59 (17-12-2020) *Beleidsreactie op verschillende WODC-onderzoeken naar familierechtelijke onderwerpen* https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z25280&did=2020D53078

109 NRC (11-06-2020) *Overheid doet te weinig voor veiliger jeugdzorg* <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/11/overheid-doet-te-weinig-voor-veiliger-jeugdzorg-a4002589> en de geraadpleegde deskundigen zie annex 1.

110 UNICEF (2020) *Situatieanalyse van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland*. www.unicef.nl/files/Sitan%20BES_NL%2010juni2020.pdf

111 Internetconsultatie (2020) *Afzien geweld in opvoeding BW BES* www.internetconsultatie.nl/afziengeweldopvoedingbes

112 UNICEF (2020) *Situatieanalyse van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland* www.unicef.nl/files/Sitan%20BES_NL%2010juni2020.pdf

➤ **Ratificeer het Verdrag van Istanbul voor Caribisch Nederland.**

Richtlijnen, protocollen en verwijsinstructies

Richtlijnen, protocollen en verwijsinstructies zouden moeten helpen verantwoord en zorgvuldig te handelen, maar functioneren vaak als een afvinkstelsel voor professionals en zijn niet gericht op het beschermen van kinderrechten. Zonder administratieve lasten kunnen gemeenten en aanbieders echter de uitgaven voor de jeugd niet verantwoorden (pagina 15-16). De toegenomen regeldruk zorgt vaak voor onvoldoende ruimte voor bijscholing en training en tijd en ruimte om het werk goed te doen. Bovendien maakt het hoge personeelsverloop professionalisering lastig. Daarnaast komt het voor dat richtlijnen niet worden opgevolgd door een gebrek aan tijd bij derden, zoals bijvoorbeeld bij het project 'Handle with Care', waarbij leerkrachten een signaal krijgen van de politie als een leerling huiselijk geweld mee maakt.¹¹³ Leerkrachten kunnen de leerling dan direct steun bieden. In de praktijk heeft de politie hier echter onvoldoende tijd voor.

Aanbevelingen:

➤ **Verminder de administratieve regeldruk voor professionals, zodat er ruimte is voor professionalisering.**

Preventie-, beschermings-, rehabilitatie- en re-integratieprogramma's

Gemeenten geven aan beperkt zicht te hebben op het bereik van hun preventiebeleid en op de doelgroepen met een verhoogd risico op kindermishandeling.¹¹⁴ Beleid gericht op voorlichting over geweld binnen het onderwijs voor kinderen is in veel gemeenten niet aanwezig.

De helft van de Geweld Hoort Nergens Thuis-regio's blijkt nog niets te doen aan preventie, signalering en aanpak van (online) seksueel geweld.¹¹⁵ Met behulp van data-analyse kan aan preventie worden gedaan zodat tijdig en gericht ondersteund kan worden (zie ook pagina 16). Dat vereist debat hoe dat ethisch en pedagogisch verantwoord te doen.

In 68 procent van de gezinnen waar kindermishandeling voorkomt, is sprake van complexe meervoudige problemen, zoals armoede, werkloosheid, verslaving of ouders met jeugdtrauma's. Herstel en behandeling werkt het best als ouder(s) en kind tegelijk worden behandeld.¹¹⁶ Een multidisciplinaire, vaak langdurige, aanpak is dan nodig: een MDA+++. In alle 26 veiligheidsregio's wordt een MDA++ aanpak ontwikkeld, in slechts twee regio's wordt een MDA++ aanpak in de vorm van een centrum ontwikkeld. In veel Europese landen zijn en worden aparte kindcentra (*Barnahuses*) ontwikkeld via het met Europese middelen ondersteunde PROMISE project. In Nederland niet.

De inspraak van kinderen bij hun behandeling is nog onvoldoende verankerd in de richtlijnen. Een informele mentor uit het netwerk van de jongeren (JIM) is een veelbelovende aanpak in de jeugdhulp, JIM is een steunfiguur voor de jongere en een adviseur voor ouders en professionals. Jongeren in de jeugdhulp die samenwerken met een zelfgekozen mentor geven aan zich door deze persoon gesteund en gehoord te voelen.¹¹⁷

Aanbevelingen:

➤ **Blijf investeren in de preventie van kindermishandeling en (online) seksueel geweld en monitor jaarlijks de voortgang.**

113 Augeo Foundation (2020) *Handle with Care Eindrapport*. <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Handle-with-care-eindrapport.ashx>

114 De Kinderombudsman en NJi, (2017) *De gemeentelijke inzet voor preventie van kindermishandeling*. <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/rapport-de-gemeentelijke-inzet-voor-preventie-van-kindermishandeling-stand-van-zaken>

115 Nationaal Rapporteur (2018) *Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016*. https://www.nationaalrapporteur.nl/binaries/nationaalrapporteur/documenten/rapporten/2018/06/26/slachtoffermonitor-seksueel-geweld-tegen-kinderen-2016/Nationaal+Rapporteur++Slachtoffermonitor+seksueel+geweld+tegen+kinderen+2016_tcm23-335177.pdf

116 Verwey-Jonker Instituut (2020) *Kwestie van lange adem Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?* https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2021/02/216037_Kwestie_van_lange_adem-WEB.pdf

117 Stichting JIM, www.jimwerkt.nl

- Borg de kindgerichtheid in de werkwijze en de kindvriendelijkheid in de MDA++ aanpak.
- Geef elke jongere in de jeugdzorg een mentor (JIM) en train professionals in het samenwerken met natuurlijke mentoren en het netwerk om het gezin.

LHBTI-kinderen

Het actieplan tegen anti-LHBTI geweld (2020) mist nieuwe, effectieve maatregelen om kinderen te beschermen. Ook is discriminatie op grond van geslachtskenmerken, genderidentiteit en -expressie niet expliciet verboden in alle non-discriminatieartikelen van het Wetboek van Strafrecht.

Recent onderzoek naar kindermishandeling laat zien dat transgender kinderen twee keer zo vaak slachtoffer zijn van mishandeling dan cisgender kinderen.¹¹⁸ Veilig Thuis geeft aan dat zij niet in contact zijn met transgender kinderen.¹¹⁹ Dit impliceert dat mishandeling van deze kinderen niet gemeld wordt.

Het verschil tussen data uit onderzoek en het aantal gerapporteerde zaken dient nader onderzocht te worden. Zorgprofessionals, leraren en anderen die een rol spelen in het signaleren en melden van kindermishandeling moeten meer bewust worden van de risico's die transgender en genderdiverse kinderen lopen op mishandeling en huiselijk geweld.

Intersekse kinderen worden gemedicaliseerd en gepathologiseerd, soms al voor hun geboorte. Wanneer een intersekse kind wordt geboren, proberen artsen regelmatig het toekomstige gender van het kind te voorspellen en de uitkomst van deze voorspelling te beheersen door middel van medisch onnodige en onomkeerbare chirurgie, hormoonbehandelingen en andere normaliserende- en psychologische behandelingen. Dit gebeurt zonder vrije en volledige geïnformeerde toestemming van het kind zelf op een leeftijd dat zij niet oud genoeg zijn om toestemming te geven.¹²⁰

Deze 'voorspellen en beheersen'-methode is een schending van het recht op zelfbeschikking, lichamelijke integriteit en het recht op het genieten van de hoogst haalbare standaard van lichamelijke en geestelijke gezondheid. Deze behandelingen zijn experimenteel en er is geen long-term follow-up. Meerdere potentiële negatieve gevolgen van deze behandelingen zijn vastgesteld.¹²¹ De staat heeft aangegeven dat beslissingen over deze behandelingen worden overgelaten aan artsen en ouders.¹²² Artsen die deze behandelingen uitvoeren geven aan dat deze worden voortgezet.¹²³

Aanbevelingen:

- **Ontwikkel en implementeer beleid om ervoor te zorgen dat er een verbod komt om intersekse kinderen te onderwerpen aan non-consensuele, niet-noodzakelijke medische behandelingen.**
- **Faciliteer onderzoek naar kindermishandeling en huiselijk geweld tegen transgender en genderdiverse kinderen.**

118 Sociaal en Cultureel Planbureau (2018) *LHBT monitor* <https://www.scp.nl/publicaties/monitors/2018/11/21/lhbt-monitor-2018>

119 Door Veilig Thuis mondeling gedeeld met TNN tijdens een overleg, juni 2019.

120 Wolfenbuttel KP. (2015) *Disorders of sex development: méér dan alleen een andere naam*. Tijdschrift voor Urologie.

121 Dreger A, Feder EK, Tamar-Mattis A. (2012) *Prenatal dexamethasone for congenital adrenal hyperplasia*. *Journal of bioethical inquiry*.

Wallenstein L, Zimmermann M, Sandberg MT, Gezelius A, Nordenström A, Tatja J, et al. (2016) *Sex-dimorphic effects of prenatal treatment with dexamethasone*. *Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*.

Dangle PP, Lee A, Chaudrey R, Schneck FX (2017) *Surgical Complications Following Early Genitourinary Reconstructive Surgery for Congenital Adrenal Hyperplasia—Interim Analysis at 6 Years*. *Urology*.

Marcello Cimador, Santiago Vallasciani, Gianantonio Manzoni, Waifro Rigamonti, Enrico De Grazia & Marco Castagnetti (2013) *Failed hypospadias in paediatric patients*, *Nature Reviews Urology volume 10*

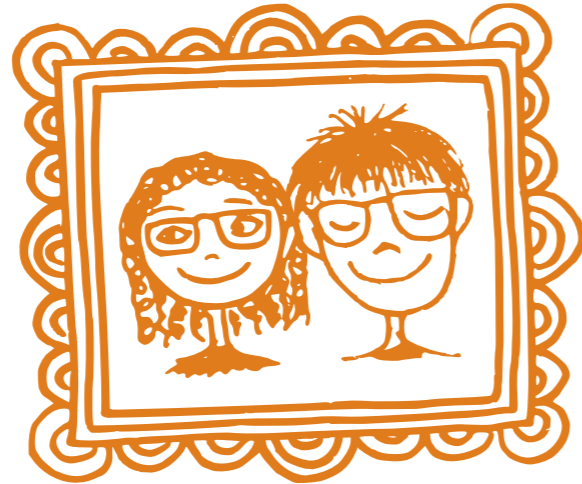
Dokter EMJ, Goosen EEC, Zanden LFM van der, Kortmann BBM, Gier RPE de, Roeleveld N, Feitz WFJ, Rooija IALM van. (2019) *Level of agreement on postoperative complications after one-stage hypospadias correction comparing medical records and parent reports*. *Journal of Pediatric Surgery*.

122 Naar aanleiding van aanbevelingen van het Comité tegen Foltering CAT/C/NLD.CO/7 <https://undocs.org/en/CAT/C/NLD/CO/7> zijn vragen gesteld door Tweede kamer leden:ah-tk-20182019-1422 (05-02-2019) *Vragen en antwoorden over de aanbevelingen van het VN Comité tegen Foltering voor betere bescherming van intersekse* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20182019-1422.html>

ah-tk-20182019-2281 (15-04-2019) *Vragen en antwoorden over de aanbevelingen van het VN Comité tegen Foltering voor betere bescherming van intersekse* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20182019-2281.html>

123 Cyberpoli (15-03-2021) *We opereren alleen een kind met DSD als het hele team, samen met ouders en kind, besloten heeft dat we daar goed aan doen* https://www.cyberpoli.nl/dsd/interviews/intvw_barbarakortman

E FAMILIE EN ALTERNATIEVE ZORG

Kinderbescherming

De overheid neemt onvoldoende verantwoordelijkheid om kinderen te beschermen die ernstig in hun ontwikkeling worden bedreigd, concluderen twee Inspecties (2019).¹²⁴ Opvallend is de flinke toename van het aantal acute kindbeschermingsmaatregelen. Medio 2017 waren er zo'n 650 voorlopige ondertoezichtstellingen, begin 2019 betrof het al circa 780.¹²⁵ Hoewel twee staatscommissies (Samson en De Winter) aanbevelingen hebben gedaan naar aanleiding van gepleegd misbruik en geweld tegen kinderen in het verleden in de jeugdzorg, lijkt alleen de sector te werken aan verbetering.¹²⁶

- ¹²⁴ Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019) *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd* en <https://www.igj.nl/publicaties/rapporten/2019/11/08/kwetsbare-kinderen-onvoldoende-beschermd>
 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en J&V (2019) *Signalement jeugdbeschermingsketen in gevaar* <https://www.igj.nl/publicaties/publicaties/2019/11/08/signalement-jeugdbeschermingsketen-in-gevaar>
 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2020) *Voortgangsrapportage kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd* <https://www.igj.nl/publicaties/rapporten/2020/10/15/voortgangsrapportage-kwetsbare-kinderen-onvoldoende-beschermd>
¹²⁵ Algemene Rekenkamer. (20-05-2020) *Acute jeugdbescherming is gegarandeerd* <https://www.rekenkamer.nl/actueel/nieuws/2020/05/20/acute-jeugdbescherming-is-gegarandeerd>
¹²⁶ Jeugdzorg Nederland (2019) *Puntenmanifest naar een jeugdzorg die beter beschermt* <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2019/07/Puntenmanifest-Naar-een-jeugdzorg-die-beter-beschermt.pdf>
¹²⁷ Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2020) *Jaarbeeld 2019* <https://www.igj.nl/publicaties/jaarverslagen/2020/05/20/jaarbeeld-2019>

Tegelijkertijd blijkt het merendeel van de nieuwe jeugdhulpaanbieders bij inspectiebezoek niet te voldoen aan de basiseisen.¹²⁷

Ondanks actieplannen van de overheid, blijven zorgpunten over alternatieve zorg bestaan.

Aanbevelingen:

- **Neem verantwoordelijkheid om kinderen te beschermen die ernstig in hun ontwikkeling worden bedreigd.**
- **Zorg dat alle nieuwe jeugdhulpaanbieders voldoen aan basiseisen.**

Pleegzorg en gezinshuizen

Er is sprake van een groei van jeugdigen in een pleeggezin: van 18.486 in 2018 naar 19.042 in 2019.¹²⁸ In totaal zetten 16.717 gezinnen zich in de voor de zorg voor pleegkinderen.¹²⁹ Het grote tekort aan pleeggezinnen is ongewijzigd: eind 2019 wachtten 471 jeugdigen op pleegzorg. Dat is een toename van 85 procent in vergelijking met 2018.¹³⁰ In 2019 zijn 2.386 pleegouders gestopt. 52 Procent van 542 ondervraagde pleegouders geeft aan dat voor hen ongewenste omstandigheden zoals problemen met het zorgsysteem reden is om te stoppen.¹³¹ Dat de uitstroom van pleegouders kleiner is dan de instroom, is een schrale troost.¹³² Onduidelijk is wat het Actieplan Pleegzorg tot nu toe heeft opgeleverd. De verwezenlijking van de rechten van kinderen in de pleegzorg blijft moeizaam. Dit dient te worden verbeterd.¹³³ Het aantal gezinshuizen is sinds 2011 behoorlijk gestegen, van 389 in 2011, naar 937 in 2018.¹³⁴ Enerzijds is dit positief anderzijds is dit risicovol omdat de

opgestelde kwaliteitscriteria voor gezinshuizen nog niet bindend zijn.¹³⁵

Aanbevelingen:

- **Investeer in de samenwerking met en kwaliteit van pleegouders en gezinshuizen.**
- **Neem maatregelen om de rechten van kinderen in pleegzorg te verbeteren.**

Gesloten jeugdhulp

Sinds 2018 is een lichte dalende trend zichtbaar in het aantal plaatsingen in JeugdzorgPlus (gesloten jeugdhulp), maar 1.680 plaatsingen in 2019 is nog steeds omvangrijk.¹³⁶ Schrikbarend is het enorme aantal spoedplaatsingen in 2019. De halfjaarlijkse cijfers van 2020 geven geen ander beeld: ruim twee derde wordt met spoed gesloten geplaatst.¹³⁷ Zorgpunt blijft ook het aantal overplaatsingen. Met 232 overplaatsingen in 2019 (14%) in JeugdzorgPlus blijkt de ambitie van het ministerie (minder dan 5%) niet verwezenlijkt.¹³⁸

¹²⁸ Pleegzorg Nederland (2019) *Factsheet Pleegzorg 2018* en <https://pleegzorg.nl/pleegzorg/feiten-en-cijfers-pleegzorg/Factsheet-Pleegzorg-2019> <https://pleegzorg.nl/lichte-groei-pleegzorg-in-2019/>

¹²⁹ Bron: Jeugdzorg Nederland, *persoonlijke correspondentie*.

¹³⁰ *Factsheet Pleegzorg 2019* <https://pleegzorg.nl/lichte-groei-pleegzorg-in-2019/> Voor die 85% is nog geen bemiddeling gestart. 45% van de jeugdigen wacht op deeltijdpleegzorg. 30% van de wachtende jeugdigen is 12 jaar of ouder; 70% is jonger dan 12 jaar.

¹³¹ Nederlands Jeugdinstituut, Jeugdzorg Nederland en Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen. (2019) *Waarom stoppen pleegouders? Onderzoek naar omstandigheden, begeleiding en hoe pleegouders behouden kunnen worden*. <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Waarom-stoppen-pleegouders-Onderzoeksrapport.pdf>

¹³² Bron: Jeugdzorg Nederland, *persoonlijke correspondentie*. Het gaat om 1.323 netwerkpleegouders en 1.063 bestandspleegouders die zijn gestopt. In 2019 zijn 2.778 nieuwe pleegouders geaccepteerd. In 2019 is het aantal pleeggezinnen toegenomen.

¹³³ Defence for Children. (2020). *Samenplaatsing van broers en zussen bij uithuisplaatsing: een gunst of een kinderrecht?* <https://www.defenceforchildren.nl/actueel/nieuws/familie/2020/samenplaatsing-van-broers-en-zussen-bij-uithuisplaatsing-een-gunst-of-kinderrecht/>. En zie ook K.A.M. van der Zon (2020): *Proefschrift: Pleegrechten voor kinderen* <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/137311>

¹³⁴ Nederlands Jeugdinstituut (2021) *Gezinshuis* <https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-voorziening/Gezinshuis>

¹³⁵ Hogeschool Leiden en Nederlands Jeugdinstituut (2019) *Kwaliteitscriteria gezinshuizen* <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Kwaliteitscriteria-Gezinshuizen.pdf>

¹³⁶ Jeugdzorg Nederland (2020) *Plaatsing en uitstroom gegevens JeugdzorgPlus 2019* <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2020/05/2019-Factsheet-plaatsings-en-uitstroomgegevens-JZ.pdf>

¹³⁷ Jeugdzorg Nederland (2020) *Plaatsing en uitstroom gegevens JeugdzorgPlus 2020* <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2020/10/2020-1-Factsheet-plaatsings-en-uitstroomgegevens-JZ.pdf>

¹³⁸ Kamerbrief (25-03-2019) *Actieplan best passende zorg voor kwetsbare jongeren* <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/documenten/rapporten/2019/03/25/de-best-passende-zorg-voor-kwetsbare-jongeren> Uit de cijfers blijkt het percentage jaarlijks nauwelijks te fluctueren: 12% in 2016, 15% in 2017, 13% in 2018 en 14% in 2019.

Uit rechterlijke uitspraken¹³⁹ blijkt dat er een tekort is aan plaatsen in de (gesloten) jeugdhulp en er sprake is van wachtlijstproblematiek.¹⁴⁰ Inzicht in de wachtlijstproblematiek voor jeugdhulp en jeugd-ggz ontbreekt omdat op landelijk niveau niets wordt geregistreerd. Uit uitspraken blijkt ook dat sprake is van een tekort aan jeugdbeschermers.¹⁴¹ Bovendien is het aanbod van passende zorg onvoldoende.

Het uitvoeringsstelsel schiet tekort.¹⁴² Gelet op de financiële problematiek bij zowel gemeenten als jeugdhulporganisaties en gecertificeerde instellingen is het de vraag of acht expertisecentra (voor complexe jeugdhulp) voldoende bijdragen aan de oplossing.¹⁴³ De coronapandemie in combinatie met de wachtlijstproblematiek¹⁴⁴ heeft rampzalige gevolgen voor jeugdigen die psychische hulp nodig hebben. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd constateert: 'Verschillende jeugdhulpaanbieders zien een verergering van de problematiek. Dit speelt in de jeugd-ggz en bij de jeugdhulp en opvoedhulp. Zij zien een toename van suïcidaal gedrag en eetstoornissen. Daarnaast neemt de druk op het personeel in de jeugdhulp toe (...).'¹⁴⁵

Aanbevelingen:

- **Dring het aantal (spoed)uithuisplaatsingen in gesloten instellingen terug door de in- en uitstroom aan te pakken.**
- **Registreer landelijk wachtlijsten en -tijden en maak deze inzichtelijk.**

Justitiële jeugdinrichting

Door het voorgaande komt ook een eventuele schorsing van de voorlopige hechtenis van een jeugdige verdachte onder druk te staan. Zicht hierop ontbreekt eveneens. Wel blijkt dat 72 procent van de 1.321 kinderen die in 2019 in een justitiële jeugdinrichting verbleven, daar in het kader van voorarrest verbleven voor een gemiddelde verblijfsduur van 47 dagen.¹⁴⁶ Of een gebrekkige doorstroming naar een civielrechtelijk traject debet hieraan is, is onduidelijk. Een spoedige doorontwikkeling van kleinschalige voorzieningen is van fundamenteel belang om de doorstroom vanuit het strafrechtelijk naar het civielrechtelijke traject te verbeteren.¹⁴⁷

Aanbeveling:

- **Investeer in kleinschalige (specialistische) zorg zodat doorstroom van het strafrechtelijk naar het civielrechtelijke traject kan plaatsvinden.**

139 Een selectie van deze uitspraken wordt hier gegeven: rechtbank Rotterdam 3 feb 2020 (ECLI:NL:RBROT:2020:1184). Rechtbank Rotterdam, 24 jan 2020 (ECLI:NL:RBROT:2020:842). Rechtbank Rotterdam 7 februari 2020 (ECLI:NL:RBROT:2020:1337). Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 27 februari 2020 (ECLI:NL:GHARL:2020:1751). Rechtbank Noord-Holland, 9 juli 2020 (ECLI:NL:RBNHO:2020:5789).

140 Kruijff, M.P. (2019) *Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen* <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/69767>

141 Zie o.a. Rb. Zeeland-West-Brabant 14 oktober 2019 (ECLI:NL:RBZWB:2019:5976), 26 november 2019, (ECLI:NL:RBZWB:2019:5970), 2 oktober 2019 (ECLI:NL:RBZWB:2019:4616).

142 Bruning, M.R. (2020) *Zorg om de jeugdzorg; kinderrechtters aan zet?* <https://arsaequi.nl/product/zorg-om-de-jeugdzorg-kinderrechtters-aan-zet/>

143 Kamerbrief (07-06-2020) *Stand van zaken expertisecentra jeugdhulp* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/06/17/kamerbrief-stand-van-zaken-expertisecentra-jeugdhulp>

144 Inspecties Gezondheidszorg en Jeugd en Justitie en Veiligheid (2019) *Signalement Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd. Jeugdbeschermingsketen in gevaar* <https://www.igj.nl/publicaties/publicaties/2019/11/08/signalement-jeugdbeschermingsketen-in-gevaar>

145 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (20-01-2021) *Zorgsignalen tijdens coronacrisis* <https://www.igj.nl/actueel/nieuwsbrieven/zorgsignalen-tijdens-coronacrisis/2021/zorgsignalen-tijdens-coronacrisis---20-januari>

146 WODC, het CBS en de Raad voor de rechtspraak (2020) *Criminaliteit en rechtshandhaving 2019* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/10/27/tk-bijlage-criminaliteit-en-rechtshandhaving-2019>

147 ZonMw. (20-01-2020). *Factoren en overwegingen die een rol spelen bij plaatsing van jongeren met delict gedrag in een JeugdzorgPlus-instelling of JJI* <https://www.zonmw.nl/nl/actueel/nieuws/detail/item/factoren-en-overwegingen-die-een-rol-spelen-bij-plaatsing-van-jongeren-met-delict-gedrag-in-een-jeug/>

Zelfstandig leven

Uit onderzoek blijkt dat jeugdigen in de JeugdzorgPlus onvoldoende worden voorbereid op een zelfstandig leven.¹⁴⁸ Daarnaast is bekend dat het aantal dakloze jongvolwassenen enorm is toegenomen naar 12.600 in 2018, ruim drie keer zoveel als in 2009.¹⁴⁹ Dit zijn onder andere jongeren die niet langer op jeugdhulp kunnen rekenen na hun 18e.¹⁵⁰ Jeugdhulp moet indien nodig kunnen worden verlengd.¹⁵¹

Aanbeveling:

- **Begin op tijd met voorbereiden op de fase na jeugdzorg.**

Financiering en regie van de jeugdzorg

De benodigde acties en financiële middelen om dit probleem op te lossen, ontbreken. Kleinschaligheid is duurder dan het werken met grote groepen. De (semi)overheid moet bereid zijn om deze zorgkosten te betalen en hogere investeringen te doen. Dat is nodig voor verbeteringen in het stelsel, vermindering van caseload en voor innovatie. Een nieuwe heldere visie is van fundamenteel belang voor het jeugdzorgstelsel. De eindverantwoordelijkheid van de minister en de inhoud en strekking daarvan, ook in termen van garanties voor de gelijke behandeling van kinderen, moeten helder zijn voor alle betrokkenen. De belangen van het kind moeten in iedere regeling leidend zijn. Ook moet uitgewerkt worden op welke wijze kinderen, ouders en professionals structureel worden betrokken bij de ontwikkeling van het nieuwe zorglandschap. Tot slot moet geïnvesteerd worden in (opleiding van) personeel en effectieve kindgerichte behandelmethodiek.

148 Hanzon en Van Veluw (2019) *Leren van herhaald beroep in de JeugdzorgPlus* <https://www.jso.nl/wp-content/uploads/Rapport-Leren-van-herhaald-beroep-JeugdzorgPlus-def-6-sept-2019.pdf>

149 In de leeftijdsgroep 18 tot 30 jaar. Raad Volksgezondheid en Samenleving (2020) *Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen* <https://www.raadvv.nl/documenten/publicaties/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen>

150 Impuls en IVO (2015) *Dakloze mensen in de vier grote steden: veranderingen in 2.5 jaar* <https://ivo.nl/wp-content/uploads/2018/11/IVO-2015-Dakloze-mensen-in-de-vier-grote-steden-veranderingen-in-2.5-jaar-eindrappage-Coda-G4-compressed.pdf>

151 Raad Volksgezondheid en Samenleving (2020) *Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen* <https://www.raadvv.nl/documenten/publicaties/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen>

Aanbevelingen:

- **Investeer meer in de jeugdzorg: in personeel, in kwaliteit en in innovatie.**
- **Investeer meer in hulp aan gezinnen, specifiek in de preventie van uithuisplaatsingen.**
- **Maak de belangen van kinderen leidend in plaats van financiële belangen.**

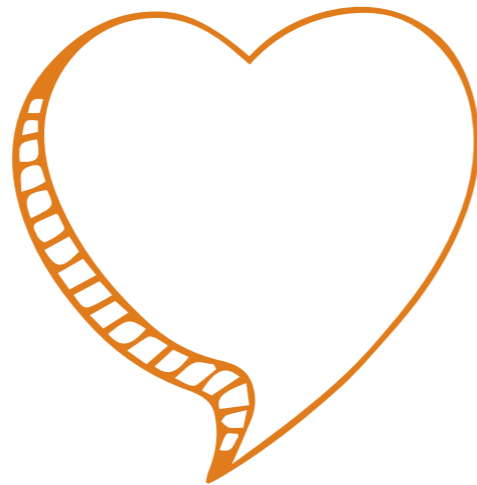
Pleegzorg op de BES-eilanden

Uithuisplaatsingen bij pleeggezinnen zijn moeilijk te organiseren op Sint Eustatius en Saba. Gezinnen blijken minder bereid om pleegouder te worden vanwege de kleinschaligheid van het eiland. In de zeldzame gevallen dat kinderen uithuisgeplaatst moeten worden, worden de kinderen in woonhuizen op Bonaire en in Nederland geplaatst.

Aanbeveling:

- **Kijk naar innovatieve oplossingen voor kinderen die opvang nodig hebben.**

KINDEREN MET EEN BEPERKING

Inclusief onderwijs

Het huidige tweesporensysteem van regulier en speciaal onderwijs voldoet niet aan de internationale norm van inclusief onderwijs.¹⁵² Nationale wet- en regelgeving gaan uit van een verdeeld systeem. Een concreet plan voor de verwezenlijking van inclusief onderwijs ontbreekt, evenals een duidelijke definitie en doelstellingen. De staat stelt als doel om de komende vijftien jaar tot inclusiever, en niet tot inclusief, onderwijs te komen.¹⁵³ Volledig inclusief onderwijs wordt van de hand gewezen op grond van praktische bezwaren.¹⁵⁴

Aanbeveling:

- **Realiseer een inclusief onderwijssysteem.**

- **Definieer inclusie en formuleer doelstellingen in nationale wet- en regelgeving ten behoeve van het onderwijs.**

Toename vrijstellingen Leerplichtwet

Voor een groot aantal leerlingen die speciale onderwijszorg behoeven, is geen plek in het onderwijs. De Leerplichtwet bepaalt dat zolang een leerling op lichamelijke of psychische gronden niet geschikt is om tot een school te worden toegelaten, een vrijstelling gegeven kan worden van de leerplicht.¹⁵⁵ De wet legt niet uit wanneer kinderen 'niet geschikt' worden geacht. Het aantal vrijstellingen op grond van artikel 5 onder a Leerplichtwet is de laatste decennia explosief gestegen. Deze stijging is ingezet in 2006 met 1.747 vrijstellingen tot 6.022 vrijstellingen in

152 T. Veldman (2019) *Vijf jaar passend onderwijs: een kinderrechtensperspectief in: Tijdschrift voor Jeugdrecht*, afl. 3 https://www.bjutijdschriften.nl/tijdschrift/Tvjr/2019/3/Tvjr_2590-3500_2019_001_003_013/ en J. Schoonheim (2016) *Waarom een tweesporenbeleid niet spoort met het recht op onderwijs in: Handicap & Recht*, afl. 1 https://www.bjutijdschriften.nl/tijdschrift/henr/2016/1/HenR_2468-9335_2016_000_001_003.

153 Brief regering (2020) *Beleidsnota: Evaluatie en Verbeteraanpak Passend Onderwijs* https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z20529&did=2020D44085 Ook in het staatsrapport aan het VN-Kinderrechtencomité (2020) wordt gesproken over 'more inclusive education', p. 7.

154 idem, para 9.3.: "[...] Aan de andere kant zijn de meeste partijen ook realistisch en ervan overtuigd dat we daar nog lang niet zijn en dat het ideaal van alle leerlingen in één school ook nooit helemaal gerealiseerd kan of zou moeten worden.[...]"

155 Artikel 5, onder a, Leerplichtwet 1969

2019,¹⁵⁶ een stijging van 35 procent.¹⁵⁷ Sinds 2015 hebben regionale samenwerkingsverbanden van schoolbesturen financieel belang bij extra vrijstellingen van leerplicht omdat de ontwikkelings- en ondersteuningskosten voor een kind in de leerplichtige leeftijd na vrijstelling niet langer voor rekening komen van de samenwerkingsverbanden.¹⁵⁸ Deze vaak nog 'leerbare' kinderen hebben met een ontheffing geen toegang meer tot onderwijs.

Er is een wetsvoorstel ontwikkeld om de Leerplichtwet zo te wijzigen dat de gronden worden beperkt waarop een vrijstelling kan worden verleend. Het doel is om de wettelijke basis van het leerrecht te verankeren en het recht op onderwijs van kinderen die in staat zijn tot ontplooiing te effectueren.¹⁵⁹ Uiteraard is een dergelijke wet pas succesvol bij toekenning van voldoende financiële middelen.

Aanbeveling:

- **Realiseer een inclusief onderwijssysteem en voldoende financiële middelen conform internationale Verdragen.**

Toegang tot zorg

De jeugdhulp en -ondersteuning voor kinderen met een levenslange, levensbrede hulpvraag en

hun gezinnen is versnipperd over meerdere wetten (zie pagina 14). Een kind met beperkingen en zijn/haar ouders kunnen met een zorgvraag bij meerdere partijen terecht: het wijkteam, de huisarts, (medische) kinderdagverblijven, het onderwijs en de integrale vroeghulp. Door de decentralisatie is voor veel ouders de toegang tot deze verschillende vormen van zorg en ondersteuning een zoektocht en wordt er vaak te laat passende zorg en ondersteuning ingezet.¹⁶⁰

Vanuit de overheid is samen met het veld een afwegingskader¹⁶¹ ontwikkeld zodat deze kinderen bij de toegang tot zorg beter worden (h)erkend en dat ouders primair en prominent betrokken worden bij hun ontwikkeling. De adviezen uit het afwegingskader moeten leiden tot betere toegang en vroegtijdige inzet van integrale ondersteuning.

Aanbeveling:

- **Zie erop toe dat het afwegingskader bij gemeenten en andere ingangen tot zorg en ondersteuning ook daadwerkelijk wordt toegepast.**

Persoonsgebonden budget

Kinderen met een beperking, chronische ziekte en/of ontwikkelingsstoornis lopen bij aanvragen voor hulp binnen de Jeugdwet tegen veel

156 *Rapportage leerplichtwet G-gemeenten, schooljaar 2018-2019* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/01/30/rapportage-leerplichtwet-g-gemeenten-schooljaar-2018-2019-definitieve-eindstand>.

157 Stichting AutiPassend Onderwijs Utrecht, 'Thuiszitters: vrijstellingen 5a sinds 2002' <http://www.autipassendonderwijsutrecht.nl/vrijstellingen5a>.

158 Defence for Children (2019) *Passend Onderwijs langs de lat van het Europees Sociaal Handvest*. <https://defenceforchildren.nl/media/3513/passend-onderwijs-langs-de-lat-van-het-europees-sociaal-handvest-def.pdf>

159 Memorie van Toelichting bij het Voorstel van wet van het lid van Meenen tot wijziging van het wetboek van Strafrecht in verband met de Wet op het primair onderwijs, de Wet primair onderwijs BES, de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet voortgezet onderwijs BES, de Leerplichtwet 1969 en de Leerplichtwet BES tot handhaving van het recht op onderwijs. <https://www.internetconsultatie.nl/leerrecht>

160 Significant (2019) *Levenslange en levensvrede zorg- en ondersteuningsvragen van jeugdigen en jongvolwassenen, rapportage met knelpunten en oplossingsrichtingen* <https://voordejeugd.nl/projecten/onderzoek-van-significant-over-levenslange-en-levensbrede-zorg-en-ondersteuningsvragen-van-jeugdigen-en-jongvolwassenen/>

161 Kamerbrief (10-02-2021) *Toegang voor jeugd met een levenslange en levensbrede hulpvraag. Routes naar een integrale afweging* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/02/10/kamerbrief-over-aanbieding-rapport-toegang-voor-jeugd-met-een-levenslange-en-levensbrede-hulpvraag-routes-naar-een-integrale-afweging>

obstakels aan.¹⁶² Veel gemeenten ontmoedigen het persoonsgebonden budget (pgb's)¹⁶³ of pgb-tarieven worden steeds verder verlaagd waardoor de noodzakelijke deskundige hulp niet ingekocht kan worden. Vaak leidt dit tot niet-passende hulp. Er zijn gemeenten waar professionals de problemen niet her- of erkennen. Dit speelt bijvoorbeeld bij combinaties van licht verstandelijke beperkingen en gedragsproblemen al dan niet met autismespectrumstoornis (levenslang en levensbrede problemen). Hiervoor is een integraal en domeinoverstijgend levensloopplan nodig, welke binnen de huidige 'korte termijn opvatting' van zorg en ondersteuning, nauwelijks tot niet van de grond komt.

De 'eigen (financiële) kracht' en 'eigen mogelijkheden' van het gezin spelen steeds vaker een rol bij de beoordeling van een hulpvraag tot jeugdhulp, waardoor het heel lastig is om passende zorg te krijgen in met name de thuisomgeving. Onduidelijk is waar precies de grens ligt, waardoor situaties kunnen escaleren. Sommige gemeenten ontmoedigen beroep op de (dure) ggz en verwijzen naar de wijkteams. Die hebben echter niet altijd de juiste expertise in huis.

Zorg en ondersteuning wordt in de praktijk vanuit een herstelgedachte vooral toegekend met kortdurende indicaties en beschikkingen. Hulp stopt zodra het weer beter lijkt te gaan met een kind terwijl de hulp de oorzaak is dat het beter gaat. Voor kinderen die langdurig of levenslang hulp nodig hebben is het kunnen op- en afschalen van zorg/ondersteuning essentieel, dit wordt onmogelijk gemaakt door de 'krappe' indicaties en de ontmoediging van pgb.

Snelle en juiste toekenning van hulp is alleen mogelijk wanneer de gemeenten en wijkteams de juiste deskundigheid in de toegang borgen, de problemen (h)-erkennen, er oog is voor langdurig of levenslange hulp en de daarbij best passende invulling van het in te zetten hulptraject. Ook moeten er goede toerustingsmogelijkheden zijn voor zowel consulenten en budgethouders met betrekking tot pgb en moeten de pgb-tarieven toereikend zijn om kwalitatief goede zorg/ondersteuning in te kopen.

Aanbevelingen:

- **Stel de hulpvraag van het kind centraal en maak het mogelijk om daarmee respijtzorg, begeleiding en informele zorg vaker beschikbaar te stellen en in te zetten.**
- **Zorg voor goede toerusting bij consulenten en budgethouders/vertegenwoordigers over het pgb en voor toereikende pgb-tarieven om goede zorg in te kunnen kopen.**
- **Stel een levensloopbegeleider voor het gezin beschikbaar zodat het gezin ondersteuning kan krijgen voor het aanvragen van passende hulp op alle levensgebieden.**

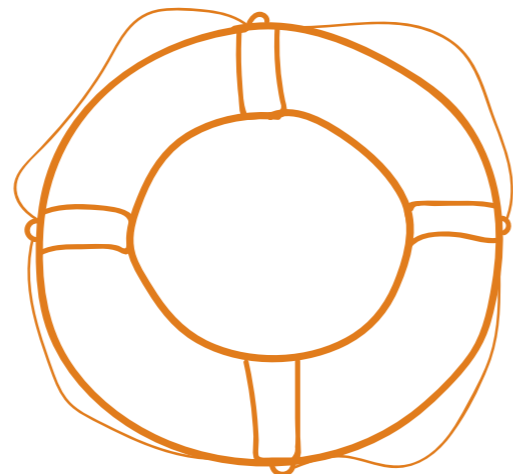

¹⁶² Rapport Significant (2019); *Levenslange en levensvrede zorg- en ondersteuningsvragen van jeugdigen en jongvolwassenen, rapportage met knelpunten en oplossingsrichtingen.* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/08/22/levenslange-en-levensbrede-zorgen-ondersteuningsvragen-van-jeugdigen-en-jongvolwassenen>

Alliantie VN-verdrag Handicap (2019) *Schaduwrapportage Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in Nederland* <https://iederin.nl/positie-van-mensen-met-een-beperking-gaat-achteruit-ondanks-vn-verdrag-handicap/>

¹⁶³ Transitie Autoriteit Jeugd (2016). *Derde jaarrapportage. Zorgen voor de jeugd.* https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2017Z04331&did=2017D08938

GEZONDHEID EN WELZIJN

GEZONDHEID EN GEZONDHEIDSDIENSTEN

Kindersterfte

Het aantal levend geboren baby's dat vóór hun eerste verjaardag overlijdt, is sinds 2000 sterk gedaald.¹⁶⁴ Na 2015 is de daling gestagneerd en is drie kwart van de perinatale sterfte bij te vroeg geboren kinderen.¹⁶⁵ Oorzaken daarvoor zijn de leefstijl van de moeder, met name obesitas en overgewicht.¹⁶⁶ Maar ook sociale factoren hebben invloed, zoals laaggeletterdheid, taalbarrière en armoede. Er is ook een toename van perinatale sterfte onder niet-westerse vrouwen (Syrië, Afghanistan en Irak). Een onderzoek naar zwangerschapsgeschiedenissen laat

zien dat de perinatale sterfte onder kinderen van asielzoekers zeven maal hoger ligt dan bij Nederlandse moeders.¹⁶⁷ De taalbarrière, toegang tot (geboorte)zorg en trauma's bij moeders zijn onderliggende factoren. Momenteel is er een goed registratiesysteem van aantallen zuigelingensterfte, maar dat legt geen onderliggende oorzaken zoals obesitas, roken of migratieachtergrond vast.

Aanbevelingen:

- Zet in op een gezonde leefstijl en (psycho) sociale problemen bij (zwangere) vrouwen.
- Lever passende geboortezorg in de asielzoekerscentra.
- Richt een nationale signaleringsunit op waardoor risicogroepen eerder in beeld zijn.

164 CBS (2020) *Zuigelingensterfte sinds 2000 sterk gedaald* <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/40/zuigelingensterfte-sinds-2000-sterk-gedaald>

165 Perined (2019) *Sterfte naar zwangerschapsduur 2018* <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/vroeggeboorte-en-laag-geboortegewicht/cijfers-context/sterfte#node-sterfte-naar-zwangerschapsduur>

166 RIVM (2020) *Beter Weten. Een beter begin*. <https://www.rivm.nl/publicaties/beter-weten-beter-begin-samen-sneller-naar-betere-zorg-rond-zwangerschap>

167 Verschuuren et al. (2020) *Pregnancy outcomes in asylum seekers in the North of the Netherlands: a retrospective documentary analysis* <https://www.kennisnetgeboortezorg.nl/wp-content/uploads/2021/01/Pregnancy-outcomes-asylum-seekers-in-BMC-Pregnancy-and-Childbirth-2020.pdf>

Overgewicht

Elf procent van de kinderen vanaf vier jaar heeft overgewicht en 2,1 procent obesitas.¹⁶⁸ De percentages per leeftijd verschillen tussen de leeftijden, maar dalen de afgelopen jaren niet. Overgewicht en met name obesitas kan ernstige gevolgen hebben voor de fysieke en mentale gezondheid van kinderen op zowel korte als lange termijn.

De Wereldgezondheidsorganisatie¹⁶⁹ geeft concrete aanbevelingen in het tegengaan van overgewicht. Denk hierbij aan het bevorderen van de inname van gezonde producten door een suikerbelasting op suikerhoudende dranken, een verbod op kindermarketing voor ongezonde voeding, gezonde schoolmaaltijden en het opnemen van gezondheid, voeding en bewegen in het schoolcurriculum. Het Nationaal Preventieakkoord is een startpunt, waar extra maatregelen noodzakelijk zijn om de gestelde ambities in reductie van overgewicht te behalen, aldus het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).¹⁷⁰

Aanbevelingen:

- Creëer een omgeving die verleidt tot gezond eten en meer bewegen voor kinderen en (aanstaande) ouders middels: prijsmaatregelen, productverbetering en subsidie op gezonde voeding op school, sport en bewegen.
- Stel een verbod in op kindermarketing voor ongezonde producten en op de verkoop ervan in en rond scholen, sportvelden en -accommodaties.

168 RIVM (2021) *Leefstijl monitor. Gezond gewicht*. <https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor/gezond-gewicht>

169 Wereldgezondheidsorganisatie (2016) *Report of the commission on ending childhood obesity*. <https://www.who.int/end-childhood-obesity/news/launch-final-report/en/>

170 RIVM (2018) *Quickscan mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord* <https://www.rivm.nl/documenten/quickscan-mogelijke-impact-nationaal-preventieakkoord>

171 Vluchtelingenwerk Nederland (2020) *Standpunt medische zorg* <https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/standpunten/standpunt-medische-zorg>

172 Werkgroep Kind in azc (2018) *Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties* <https://www.unicef.nl/files/Kindinazc-onderzoek-2018.pdf>

173 Vrij Nederland (14-05-2020) *Waarom asielzoekers minder psychische zorg krijgen dan andere Nederlanders* <https://www.vn.nl/asielzoekers-minder-psychische-zorg/>

174 De Kinderombudsman (2019) *Waar geen wil is, is geen weg* <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

- Stimuleer meer aandacht voor leefstijl in het onderwijs voor zorg- en welzijnsprofessionals, zodat het bevorderen en beschermen van gezondheid centraal staat.
- Vergoed alle onderdelen van de aanpak 'Kind naar Gezonder Gewicht' zodat kinderen met overgewicht of obesitas optimale ondersteuning en zorg kunnen krijgen.

Gezondheidszorg voor iedereen

Het basispakket jeugdgezondheidszorg is beschikbaar voor alle kinderen in Nederland, maar die zorg is niet altijd daadwerkelijk toegankelijk.¹⁷¹ Op de helft van de onderzochte azc-locaties gebruik maken kinderen gebruik van geestelijke gezondheidszorg. 45 Procent van de asielzoekers is tevreden over de toegang tot fysieke gezondheidszorg.¹⁷² Experts veronderstellen dat veel psychische problemen niet worden gesignaleerd en asielzoekerskinderen niet de hulp krijgen die ze nodig hebben.¹⁷³ De vele verplichte verhuizingen tijdens de asielprocedure zorgen ervoor dat behandelingen niet starten of telkens worden afgebroken.

Aanbevelingen:

- Stel een richtlijn op voor de zorg voor kinderen zonder onderscheid tussen kinderen met en zonder verblijfsrecht.¹⁷⁴
- Ondersteun en train medewerkers van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) bij het creëren van een veilige leefomgeving en het signaleren van psychische problemen.

Luchtverontreiniging

Nederland is één van de koplopers in Europa qua luchtvervuiling. Dit heeft negatieve gevolgen voor de gezondheid van kinderen: bij één op de vijf kinderen

is luchtvervuiling de oorzaak van astma, het hoogste aantal in Europa.¹⁷⁵ Ongeboren kinderen hebben een hogere kans op psychische stoornissen door luchtvervuiling. In 2017 dwong de rechter de staat tot een aanpassing van het 'Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit': het voldeed niet op (overschrijding van) grenswaarden. Sinds 2020 is er het 'Schone Lucht Akkoord'. Hierin wordt slechts 'toegewerkt naar de Wereldgezondheidsorganisatie-advieswaarden voor stikstofdioxide en fijnstof in 2030', in plaats van deze waarden nu al en als bindende norm te hanteren.

De Hoge Raad heeft in de Urgenda-zaak geoordeeld dat de staat gehouden is om de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 25 procent te reduceren ten opzichte van 1990.¹⁷⁶ Nederland erkent de jurisprudentie van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens¹⁷⁷, maar er vindt geen mensenrechtelijke of kinderrechtelijke benadering en afstemming plaats binnen huidige milieuregelgeving. Ook niet na de expliciete aanbevelingen van het Mensenrechtencomité dat de positieve verplichtingen ten aanzien van het bedrijfsleven bevestigde.¹⁷⁸

Ondanks herhaalde oproepen van jongeren uit meer dan 150 landen wereldwijd om het grondrecht op een schoon en gezond leefmilieu te erkennen, blijft de staat stellen dat de huidige zorgplicht voldoet.¹⁷⁹

Aanbevelingen:

- **Integreer kinderrechten in het milieubeleid, met specifieke aandacht voor het terugdringen van luchtvervuiling volgens de Wereldgezondheidsorganisatie-normen.**
- **Implementeer de Algemene Commentaren van het VN-Kinderrechtencomité, de uitkomsten van de Universal Periodic Review en adviezen van het VN-Kinderrechtencomité, het VN-comité voor economische, sociale en culturele rechten, en het VN-Mensenrechtencomité, aangaande mensen- en kinderrechten en milieu.**
- **Voorkom schendingen door bedrijven van kinderrechten in relatie tot de leefomgeving door wet -en regelgeving, vergunningverlening en handhaving.**

MENTALE GEZONDHEID

Toegang tot geestelijke gezondheidszorg

Ruim één op de vijf jongeren heeft voor hun twintigste verjaardag ernstige psychische klachten.¹⁸⁰ Bewustwording omtrent mentale gezondheid is gegroeid, ervaringsdeskundigen worden meer gewaardeerd en ingezet en er worden stigma doorbrekende campagnes opgezet.¹⁸¹ Zorg is laagdrempeliger geworden door (online) platformen waar jongeren hulp en informatie kunnen krijgen.¹⁸² Deze blijken echter soms moeilijk vindbaar.

175 Medisch Contact (2019) *Een op de vijf kinderen heeft astma door stikstofdioxide* <https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/nieuwsartikel/een-op-de-vijf-kinderen-heeft-astma-door-stikstofdioxide-htm>

176 Urgenda (2019) *Klimaatzaak tegen de staat* <https://www.urgenda.nl/themas/klimaat-en-energie/klimaatzaak/>

177 Uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Jugheli en anderen tegen Georgië (31 juli 2017)

178 in CCPR/C/GC/36 (par. 62)

179 NRC (21-04-2021) *Erken schoon en gezond milieu als een grondrecht* <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/04/21/erken-schoon-en-gezond-milieu-als-een-grondrecht-a3997413>

180 Carlier, I., Schulte-Van Maaren, Y., Wardenaar, K., Giltay, E., Van Noorden, M., Vergeer, P., & Zitman, F. (2012). *Development and validation of the 48-item Symptom Questionnaire (SQ-48) in patients with depressive, anxiety and somatoform disorders*. Psychiatry research, 200(2).

181 Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie (2021) *Dossier Destigmatisering van kinderen en jongeren* <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/professionals/dossiers/destigmatisering/>

182 Bijvoorbeeld Brainwiki <https://www.brainwiki.nl/> en @ease <https://ease.nl>

Het recht op gezondheidszorg wordt veel kinderen ontnomen door de steeds langere wachtlijsten, waardoor de problematiek verergert en zwaardere zorg nodig is.¹⁸³ De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) constateert dat bestaande knelpunten in hulp aan jeugdigen met psychische problemen onder invloed van de coronacrisis zijn vergroot en verscherpt.¹⁸⁴

Slechts één procent van het budget van 'Actieprogramma Zorg voor de Jeugd' gaat naar preventie, terwijl een preventieve aanpak het ontstaan of verergeren van problemen voorkomt en wachtlijsten verkort.¹⁸⁵ (zie pagina 13)

Kinderen met complexere problematiek vinden moeilijk passende zorg, waardoor ze vaak belanden in een vicieuze cirkel van aanmelding, wachtlijsten, diagnostiek, afwijzing en verwijzing.¹⁸⁶ Daarnaast wordt er vaak niet cultuursensitief gewerkt.¹⁸⁷ Hulp en steun aan gezinnen met meervoudige en complexe problematiek mislukt regelmatig door het ontbreken van een totaalbeeld van de gezinssituatie. Omdat niet alle problemen worden aangepakt, hebben behandelingen en hulpverlening slechts op korte termijn effect.¹⁸⁸ Er is daarom een integrale jeugdhulp nodig.¹⁸⁹

183 Nederlands Jeugdinstituut (2017) *Wachttijden Jeugd-ggz zijn te lang* en <https://www.nji.nl/nl/2017/Wachttijden-jeugd-ggz-te-lang> Lijm de zorg (2020) *Manifest voor een betere Jeugdzorg en GGZ* <https://lijmdezorg.nl/>

184 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2021) *Factsheet onvoldoende tijdige en juiste hulp voor jongeren met ernstige psychische problemen* <https://www.igj.nl/publicaties/publicaties/2021/03/15/factsheet-onvoldoende-tijdige-en-juiste-hulp-voor-jongeren-met-ernstige-psychische-problemen>

185 Voor de Jeugd (2020) *Vierde voortgangsrapportage Actieprogramma Zorg voor de Jeugd*. <https://www.voordejeugd.nl/nieuws/voortgang-programma-zorg-voor-de-jeugd/>

186 113 Zelfmoordpreventie en Amsterdam UMC (2019) *Onderzoek Jongeren en Suicide* <https://www.113.nl/onderzoek-jongeren-en-suicide#:~:text=Onder%20auspiciën%20van%20113%20Zelfmoordpreventie,werken%20aan%20dit%20onderzoek%20mee>

187 Kennisplatform Integratie & Samenleving (2019) *De rol van etniciteit in het handelen van professionals basiszorg jeugd-ggz*. <https://www.kis.nl/rol-etniciteit-basiszorg-jeugd-ggz> en ExPex (2020) *Black Lives Matter, ook in de jeugdzorg* <https://www.expex.nl/black-lives-matter-ook-in-de-jeugdzorg/>

188 Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen*. <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/gemeenten/gezinnen-meervoudige-complexe-problemen/> Nederlands Jeugdinstituut. *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen*. <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen>

189 Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie (2020) *Platform integrale specialistische jeugdhulp*. <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/professionals/platform-integrale-specialistische-jeugdhulp/>

190 Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie (2019). *Psychische gezondheid van de jeugd in beeld: Position Paper* <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/wp-content/uploads/2019/06/Position-paper-Psychische-gezondheid-in-beeld-190603.pdf> en Nivel (2019) *De jeugd-ggz na de Jeugdwet: een onderzoek naar knelpunten en kansen* https://nivel.nl/sites/default/files/bestanden/De_jeugd_GGZ_na_de_Jeugdwet.pdf

Data over de psychische gezondheid van de kinderen is onvoldoende beschikbaar, (zie pagina 16) versnipperd en niet goed vergelijkbaar, waardoor passende en samenhangende zorg, voor deze groep kinderen niet gegarandeerd is.¹⁹⁰

Aanbevelingen:

- **Verkort de wachtlijsten door meer te investeren in de specialistische jeugd-ggz.**
- **Zorg voor goede vindbaarheid, laagdrempeligheid en promotie van (online) platformen waar kinderen hulp en informatie kunnen krijgen.**
- **Maak binnen het 'Actieprogramma Zorg voor de Jeugd' meer budget beschikbaar voor preventie.**
- **Zorg voor integrale jeugdzorg, waarbij gekeken wordt naar totaalbeeld van een gezinssituatie en zet in op specialistische kennis binnen lokale teams.**
- **Zorg voor aandacht voor sociaal emotionele ontwikkeling en vaardigheden op school.**

Depressie en suicide

Dertig van de 81 jongeren die in 2017 door suicide overleden zijn, waren niet in beeld bij de zorg.¹⁹¹ De investering in verschillende (landelijke) projecten en campagnes om suicide tegen te gaan¹⁹², is niet afdoende. Landelijk representatieve cijfers over de prevalentie, het beloop en de gevolgen van psychische stoornissen onder (met name kwetsbare) kinderen ontbreken.

Eén op de vier kinderen in het voortgezet onderwijs ervaart stress door huiswerk of school.¹⁹³ Ondanks de toegenomen maatschappelijke aandacht voor het weerbaarder maken van kinderen in 'normale' stressvolle gebeurtenissen en situaties, is er op dit moment geen brede en doelgerichte inzet van preventiebudgetten. Er is te weinig regie vanuit de landelijke en lokale overheid en de vele kortlopende projecten zorgen voor versnippering.

Door maatregelen tegen het coronavirus nemen gevoelens van depressie en eenzaamheid bij kinderen toe, met name kinderen in een kwetsbare positie of onveilige thuissituatie.¹⁹⁴ De jeugd-ggz, de jeugdhulp en opvoedhulp zien een toename van eetstoornissen en suïcidaal gedrag. Ook neemt de druk op het personeel in de jeugdhulp toe, bijvoorbeeld door het wegvallen van het onderwijs.¹⁹⁵ De hulplijn '113 Zelfmoordpreventie' ziet een 'forse toename' van het aantal hulpvragen, vooral van kinderen. Ook de Kinderombudsman¹⁹⁶

en de Jongeren Denktank Coronacrisis¹⁹⁷ signaleren afname in welbevinden van kwetsbare groepen kinderen en roepen op de toegang tot jeugdhulp te verbeteren.

Aanbevelingen:

- **Creëer inzicht in zowel doelgroep als problematiek om effectief in te kunnen zetten op verstevigen van weerbaarheid en verminderen van psychische klachten bij kinderen.**
- **Hanteer een helder begrippenkader en eenduidig meetinstrumentarium om te kunnen toetsen hoe beleid impact heeft op het mentale welzijn van kinderen.**
- **Zet preventiebudgetten breed en doelgericht in en voorkom versnippering van projecten.**
- **Verbeter toegang tot jeugdzorg voor kinderen die psychische klachten hebben ontwikkeld ten gevolge van het coronacrisisbeleid.**

Isolatie van kinderen in psychiatrische zorg

De rechtspositie van kinderen die in een reguliere, open (GGZ) instelling verblijven, is zeer diffuus. Vrijheidsbeperkende maatregelen zijn niet toegestaan, behalve als sprake is van een noodsituatie, maar wordt nu vaak als onderdeel van de behandeling of interne huisregels beschouwd. Van een uniforme uitleg van dit begrip is echter geen sprake. Evenmin vindt monitoring van vrijheidsbeperking in open instellingen plaats.¹⁹⁸ De klachtencommissies van jeugdhulpaanbieders

hebben niet dezelfde statuur als de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ)¹⁹⁹ en uniformiteit tussen alle klachtencommissies is niet gewaarborgd, terwijl veel kinderen wél gedurende hun minderjarigheid in verschillende instellingen verblijven door overplaatsing. De praktijk naar het terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen op gesloten groepen is geïnventariseerd.²⁰⁰ Vrijheidsbeperking wordt nog regelmatig ingezet, soms ook onbewust.²⁰¹ De wijze waarop en mate waarin afzonderingsmaatregelen worden toegepast in gesloten instellingen verschilt sterk.²⁰² Een cultuurverandering is nodig om afzonderen in JeugdzorgPlus te verminderen.²⁰³ In dit kader is nog steeds sprake van een gebrek aan rechtsbescherming voor kinderen in de wet- en regelgeving. Het conceptwetsvoorstel om de rechtspositie van kinderen in een vrijheidsbenemende setting te verbeteren, is door verschillende (maatschappelijke) organisaties bekritiseerd.²⁰⁴ Het is zorgelijk dat kinderen met multiproblematiek of specifieke problematiek

(bijvoorbeeld PTSS of anorexia) niet op de juiste plek worden geplaatst waardoor vrijheidsbeperkende maatregelen worden ingezet omdat de juiste behandeling ontbreekt.²⁰⁵

Aanbevelingen:

- **Investeer meer in specialistische zorg om kinderen passende zorg te geven.**
- **Verminder de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen.**
- **Registreer landelijk en op uniforme wijze de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen.**
- **Verbeter en verduidelijk de rechtspositie van kinderen in open en gesloten instellingen.**

Diagnose en overmedicatie

Of er sprake is van een toe- of afname van kinderen met de diagnose en behandeling van ADHD of andere gedragsproblemen is onbekend omdat dit niet centraal wordt bijgehouden. Na het rapport van de Gezondheidsraad²⁰⁶ uit 2014 is geen vervolgstudie uitgevoerd naar

191 113 Zelfmoordpreventie en Amsterdam UMC (2019) *Onderzoek Jongeren en Suicide* <https://www.113.nl/onderzoek-jongeren-en-suicide#:~:text=Onder%20auspiciën%20van%20113%20Zelfmoordpreventie,werken%20aan%20dit%20onderzoek%20mee>

192 Bijvoorbeeld: Movisie (2018) *Movisie aan de slag met suicide-preventie onder LHBT-jongeren* <https://www.movisie.nl/artikel/movisie-aan-slag-suicide-preventie-onder-lhbt-jongeren> en Staufine <http://staufine.nl/> en Rndom Jong <https://www.trimbos.nl/kennis/depressie-preventie/rndomjong>

193 Kleinjan, M., Pieper, I., Stevens, G., Van de Klundert, N., Rombouts, M., Boer, M., Lammers, J. (2020) *Geluk onder druk? Resultaten van onderzoek naar mentaal welbevinden van jongeren in Nederland* https://www.unicef.nl/files/Rapport_Geluk%20onder%20druk_DEF_interactief-230620.pdf en Universiteit Utrecht (2018) *HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland* <https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/product/af1640-gezondheid-en-welzijn-van-jongeren-in-nederland>

194 Nederlands Jeugdinstituut (2020) *Schep ruimte voor een leven met én na corona* <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Schep-ruimte-voor-een-leven-meten-na-corona.pdf>

195 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2021) *Zorgsignalen tijdens coronacrisis - 20 januari* <https://www.igj.nl/actueel/nieuwsbrieven/zorgsignalen-tijdens-coronacrisis/2021/zorgsignalen-tijdens-coronacrisis---20-januari>

196 De Kinderombudsman (2020) *Als je het ons vraagt – Thuis in 2020* <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

197 Jongeren Denktank Coronacrisis (2021) *En nu...daden!* <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2021/en-nu-daden.pdf>

198 Defence for Children (2019) *Uithuisgeplaatst. En dan?* <https://defenceforchildren.nl/media/3544/uithuisgeplaatst-en-dan-webversie.pdf>

199 Deze jeugdhulpaanbieders dienen bij klachten geen verantwoording af te leggen aan de RSJ, zoals bij gesloten jeugdhulp wel het geval is.

200 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019) *Factsheet Terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen* <https://www.igj.nl/publicaties/publicaties/2019/06/11/factsheet-terugdringen-vrijheidsbeperkende-maatregelen>
Defence for Children (2019) *Uithuisgeplaatst. En dan?* <https://defenceforchildren.nl/media/3544/uithuisgeplaatst-en-dan-webversie.pdf>

201 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (18-06-2020) *Aandacht en ambities leiden tot minder vrijheidsbeperkende maatregelen in jeugd-ggz en behandelcentra* <https://www.igj.nl/actueel/nieuws/2020/06/17/aandacht-en-ambities-leiden-tot-minder-vrijheidsbeperkende-maatregelen-in-jeugd-ggz-en-behandelcentra>

202 Academische Werkplaats Risicojeugd (2020) *Eindrapport etappe 2, "Ik laat je niet alleen". Een gezamenlijk onderzoeksproject naar het verminderen van gedwongen afzonderen in JeugdzorgPlus.* <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2020/06/Eindrapport-etappe-2-ik-laat-je-niet-alleen.pdf>

203 Idem

204 Defence for Children (15-09-2020) *Kinderrechtelijke visie nodig in wetsvoorstel gesloten jeugdinstanties* <https://defenceforchildren.nl/actueel/nieuws/familie/2020/kinderrechtelijke-visie-nodig-in-wetsvoorstel-gesloten-jeugdinstanties/>
Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (02-10-2020) *RSJ-advies Wetsvoorstel Rechtspositie gesloten jeugdinstanties* <https://www.rsj.nl/documenten/rapporten/2020/10/02/rsj-advies-wetsvoorstel-rechtspositie-gesloten-jeugdinstanties>
Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg (16-09-2020) *Reactie AKJ op wetsvoorstel rechtspositie gesloten jeugdinstanties* <https://www.akj.nl/actie-akj-op-wetsvoorstel-wet-rechtspositie-gesloten-jeugdinstanties/>

205 Sociale Vraagstukken (17-10-2019) *Seksueel misbruikte meisjes horen niet in een gesloten instelling* <https://www.socialevraagstukken.nl/seksueel-misbruikte-meisjes-horen-niet-in-een-gesloten-instelling/> en

Hart van Nederland (24-11-2019) *Misbruikslachtoffer Stephanie (16) zwaar in problemen na verkeerde diagnose* <https://www.hartvannederland.nl/nieuws/2019/misbruikslachtoffer-stephanie-16-zwaar-in-problemen-na-verkeerde-diagnose/>
Kamerbrief (21-02-2021) *Antwoord op vragen van de leden Westerveld en Van den Berge over kinderen die seksueel zijn misbruikt en onvoldoende hulp krijgen* <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019Z23950&did=2020D01775>

206 Gezondheidsraad (2014) *ADHD: medicatie en maatschappij* <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2014/07/03/adhd-medicatie-en-maatschappij>

de grondoorzaken van de mogelijke toename van ADHD en ADD bij kinderen. Ook worden bestaande richtlijnen onvoldoende nageleefd.²⁰⁷ Uit geneesmiddelengebruik in Nederland blijkt wel een daling van het aantal jonge gebruikers (6-15 jaar) van methylfenidaat na 2014.²⁰⁸

Aanbevelingen:

- **Pas de bestaande richtlijnen toe en zorg voor expertise in onder andere wijkteams, Centra voor Jeugd en Gezin en scholen. Maak de richtlijnen onderdeel van de opleiding van zorgverleners.**
- **Voer campagne ter de-stigmatisering van psychisch kwetsbare kinderen en ter herkenning van risicofactoren bij het ontwikkelen van gedragsproblemen.**

lijkt het aantal meldingen van online seksueel geweld te stijgen.²¹⁰ Twee procent van de jongens en elf procent van de meisjes is ooit gedwongen tot seksuele handelingen. Het meemaken van seksueel geweld maakt kinderen kwetsbaar: één op de twaalf jongens en één op de vijf meisjes die seksueel geweld hebben meegemaakt, maakt dit later nog een keer mee met iemand anders (revictimisatie).²¹¹

Aanbevelingen:

- **Lanceer een 'Nationaal Actieplan Seksueel Geweld' met een centrale rol voor preventie.**
- **Blijf inzetten op preventie van ongeplande zwangerschappen. Geef de 'Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit' een vervolg.**

Seksuele voorlichting

De kennis van seksualiteit, voortplanting en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa) is op een aantal punten matig en gedaald ten opzichte van 2012. Op school krijgt vrijwel iedereen enige informatie over seksualiteit, maar volgens de jongeren gaat deze informatie vooral over anticonceptie, voortplanting en soa/hiv. Over seksuele grensoverschrijding, seksuele diversiteit, seksueel plezier en seks in de (sociale) media zegt een meerderheid van de jongeren geen of weinig informatie te hebben gekregen. Jongeren beoordelen de informatie die ze op school krijgen over seksualiteit matig (met een 5,8).²¹² Het recht op informatie is een cruciaal recht om te zorgen dat de thema's die aandacht behoeven met betrekking tot seksuele en reproductieve gezondheid van kinderen verder te verbeteren.

GEZONDHEID VAN ADOLESCENTEN

Seksuele gezondheid

Onderzoek²⁰⁹ uit 2017 laat zien dat het over het algemeen goed gaat met de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in Nederland. En hoewel weinig meisjes te maken krijgen met ongewenste zwangerschap of abortus, blijft er een taboe te rusten op het ondergaan van een abortus.

Ondanks dat het aantal jongeren dat te maken krijgt met seksuele grensoverschrijding iets is afgenomen, blijft dit een punt van zorg. Tijdens de coronacrisis

207 Bestaande richtlijnen zijn: GGZ zorgstandaard ADHD (2019), Nederlands Huisartsen Genootschap ADHD bij kinderen (2014), Nederlands Centrum Jeugdgezondheid - Richtlijn ADHD (NCJ) (2015), Richtlijn Oppositionele stoornis (ODD) en gedragsstoornis (CD) bij kinderen en jongeren (2013), Richtlijn ADHD voor jeugdhulp en jeugdbescherming (2016)

208 Pharmaceutisch Weekblad Jaargang 154 Nr 5. (25-01-2019) *Sterkere daling aantal jonge gebruikers methylfenidaat* <https://www.sfk.nl/publicaties/PW/2019/sterkere-daling-aantal-jonge-gebruikers-methylfenidaat#:~:text=Nederlandse%20openbare%20apotheken%20verstrekten%20in,zo%20veel%20als%20in%202017>

209 Rutgers en Soa Aids Nederland (2017) *Seks onder je 25e* <https://seksonderje25e.nl/english>

210 Rutgers / Soa Aids Nederland (2021) *Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland tijdens de coronacrisis* [https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF-Onderzoek/Jongeren%20seks%20en%20corona%2021_DEF.pdf](https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF-Onderzoek/Jongeren%20seks%20en%20corona%202021_DEF.pdf) en

Fier (2020) *Forse stijging aantal slachtoffers van kindermishandeling en seksueel geweld op chat tijdens corona* <https://www.fier.nl/nieuws/forse-stijging-aantal-slachtoffers-van-kindermishandeling-en-seksueel-geweld-op-chat-tijdens-corona/1>

211 CBS (2020) *Prevalentiemonitor HGSG 2020* <https://longreads.cbs.nl/phgsg-2020/>

212 Seksuele vorming.nl (8-10-2019) Onderzoek Rutgers: "Gewoon, het taboe eraf halen" Meer seksuele vorming nodig op middelbare scholen <https://www.seksuele vorming.nl/actueel/nieuws/nieuwsarchief/onderzoek-rutgers-%E2%80%9Cgeewoon-het-taboe-erf-halen%E2%80%9D-meer-seksuele-vorming>

Aanbevelingen:

- **Zorg voor de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn voor seksuele vorming vanaf het primair onderwijs tot en met de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.**
- **Ontwikkel richtlijnen voor scholen zodat elk kind goede seksuele vorming krijgt waarin er aandacht is voor seksuele grensoverschrijding, seksuele diversiteit en seksueel plezier.**
- **Maak seksuele voorlichting onderdeel van de opleiding van docenten en leerkrachten.**

Middelengebruik

Sinds 2015 stabiliseert het percentage scholieren dat ooit tabak, alcohol of cannabis heeft gebruikt. De integrale aanpak van middelenpreventie staat steeds meer onder druk, omdat het moet concurreren met andere maatschappelijke thema's en de druk op het onderwijs steeds verder toeneemt. Een basisaanbod van preventieactiviteiten voor op school en in de zorg is beschikbaar, maar nog niet overal geïmplementeerd.

Problematisch middelengebruik is vaak een signaal dat jongeren vastlopen op andere gebieden (leerproblemen, schooluitval, pesten, trauma, gezinsproblematiek, et cetera). Het aantal jongeren met problematisch middelengebruik wordt geschat op 75.000, maar nog geen tien procent bereikt de (verslavings)zorg. Het is lastig jongeren met verslavingsproblematiek te bereiken en adequate hulp te bieden, en het aantal jongeren met complexe problematiek dat in behandeling komt, is gestegen. Oorzaken hiervoor zijn: het ontbreken van tijdige signalering van problematisch gebruik, decentralisatie van de jeugdhulpverlening en gebrek aan geschikte instellingen door sluiting daarvan. Binnen het huidige zorgsysteem blijkt het voor veel instellingen lastig om de jeugdverslavingszorg rendabel te krijgen.

213 Jongeren denktank Coronacrisis (2021) *En nu...daden!* <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2021/en-nu-daden.pdf>

214 Dit zijn cijfers uit verkennende analyses voor retrospectief onderzoek naar cliënten die in periode in de periode 1 januari 2017 tot en met 30 september 2018 voor hulp werden aangemeld bij Brijder-Jeugd.

215 Trimbos instituut (2020) *Jeugd en riskant gedrag 2019 Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren* <https://www.trimbos.nl/docs/29856421-c89c-47f8-ac04-c7ce1cabad4b.pdf>

216 Van Rooij, A.J., Dalinghaus, N., & Van den Eijnden, R.J.J.M. (2019) *(On)gezond gamegedrag van Nederlandse jongeren* <https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/product/af1665-ongezond-gamegedrag-van-nederlandse-jongeren>

217 Bijvoorbeeld: Gaminfo.nl, de Gamen Infolijn en Helder op School <https://www.trimbos.nl/aanbod/helder-op-school>

Jongeren Denktank Coronacrisis signaleert een toename in gebruik van verdovende middelen onder jongeren.²¹³ Redenen zijn verveling of vluchtgedrag uit de huidige situatie. Harde cijfers ontbreken, maar hulpverleners krijgen serieuze signalen.

Aanbevelingen:

- **Implementeer het bestaande basisaanbod van preventieactiviteiten op scholen en in de zorg.**
- **Zet in op signalering van problematisch middelengebruik en goede doorgeleiding naar jeugdverslavingshulp.**

Gameproblematiek

Gamen is, na cannabis, het probleem waar jongeren bij de verslavingszorg het vaakst voor worden aangemeld.²¹⁴ Er zijn geen cijfers bekend over problematisch gamen onder jongeren in de jeugdhulp, maar mogelijk vormen deze jongeren een risicogroep voor problematisch gamen. Extra aandacht is nodig voor gezinsdynamiek rond beeldschermgebruik, omgaan met gevoeligheid voor controleverlies/beloning gamen, schooluitval en begrip/aansluiting school, leeftijdgenoten en de thuissituatie.

Ongeveer 2,5 procent van de scholieren voldoet aan de criteria voor problematisch gamen.²¹⁵ Risicogamers vertoonden vijf keer zo vaak lichamelijke en mentale gezondheidsproblemen.²¹⁶ Sinds 2017 blijft dit percentage gelijk.

De overheid doet aan preventie via websites en preventieprogramma's op scholen.²¹⁷ Deze laatste richt zich op docenten en niet op de leerling zelf. De verslavingszorg biedt behandelingen. Er zijn echter geen erkende wetenschappelijk onderbouwde interventies die zich richten op problematisch gamegedrag. Verder onderzoek is wenselijk, bijvoorbeeld of interventies die ontwikkeld

zijn voor ander risicogedrag, ook effectief toepasbaar zijn op problematisch gamegedrag.

Onder andere de game industrie zelf ontwikkelt preventie initiatieven, maar die sluiten vaak niet aan bij de kennis die er al is. Voorkeur verdient een landelijke aanpak waarbinnen een sluitend, integraal en stapsgewijs aanbod van wetenschappelijk onderbouwde en geteste programma's breed beschikbaar wordt gemaakt.

Aanbeveling:

- **Ontwikkel een landelijke aanpak gamepreventie.**

LEVENSTANDAARD

Armoedebestrijding

Nederland heeft 'vier ambities kinderarmoede' geformuleerd²¹⁸ maar zet onvoldoende in op het aanpakken van structurele armoede-oorzaken. Gemeenten hebben de taak om 'meedoen' te faciliteren. Het Rijk is primair verantwoordelijk voor voldoende inkomen. Het toeslagenstelsel, voor veel huishoudens een cruciale rol in hun bestaanszekerheid, kent een praktijk van (werkende) armen die een inkomenstoelag nodig hebben om rond te komen. Dit stelsel is ondoorzichtig

en ontoegankelijk. Gezinnen lopen het risico op terugbetaling bij (minieme) inkomensstijging en/of durven geen gebruik van de regelingen te maken.²¹⁹

De recente toeslagenaffaire,²²⁰ die duizenden gezinnen in armoede en sociale uitsluiting heeft gebracht, maakt vernieuwing van het complete toeslagenstelsel en toezicht daarop noodzakelijk. Deze vernieuwing zou interdepartementaal opgepakt moeten worden in plaats van versnipperd over de ministeries.

Met betrekking tot faciliteren van 'meedoen' wordt onvoldoende ingezet op integraal armoedebeleid.²²¹ Er zijn grote verschillen in armoedebeleid tussen gemeenten, waardoor de woonplaats van het kind bepalend is voor de te ontvangen hulp. Bovendien bieden particuliere hulporganisaties aanvullende hulp op het gemeentelijk aanbod, waaruit blijkt dat kinderen meer ondersteuning nodig hebben dan wordt aangeboden. Daarnaast betrekken niet alle gemeenten kinderen bij de vormgeving van het armoedebeleid.²²² Met name kinderen uit kwetsbare groepen worden hiervan uitgesloten.²²³

Het kabinet formuleerde recentelijk een streefwaarde²²⁴ voor de halvering van het aantal kinderen in armoede.²²⁵ Ingezet wordt voornamelijk op meer verdien capaciteit via bevorderen van werk voor ouders, echter is dit niet altijd haalbaar.²²⁶

218 Kamerstukken I, 2018-2019, 35 000 XV, nr. D <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2019/12/19/toezegging-afb-over-de-reductiedoelstelling-kinderarmoede/toezegging-afb-over-de-reductiedoelstelling-kinderarmoede.pdf>

219 IBO (2020) *Toeslagen deelonderzoek 2. Eenvoud of maatwerk: Alternatieven voor het bestaande toeslagenstelsel* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/04/30/rapport-deel-2-ibo-toeslagen>

220 Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (2020), *Ongekend onrecht*. https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/atoms/files/20201217_eindverslag_parlementaire_ondervragingscommissie_kinderopvangtoeslag.pdf

221 De Kinderombudsman (2017) *Alle kinderen kansrijk. Het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede* <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

222 Defence for Children & Save the Children (2019) *Kansen voor kinderen: een postcodetombola?* https://www.defenceforchildren.nl/media/4075/rapport-armoede_postcodetombola_web.pdf

Kinderombudsman Rotterdam (2021) *Wie wat waar? Onder de loep: gemeentelijke regelingen voor kinderen in armoede* <https://www.kinderombudsmanrotterdam.nl/web/uploads/2021/01/rapport-Onder-de-loep-gem-armoederegelingen-voor-kinderen.pdf>

223 University College Cork, Queens University Belfast & Save the Children (2020) *The right of children to participate in public decision-making processes, London* <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/right-children-participate-public-decision-making-processes>

224 De streefwaarde is een afname van aantal kinderen dat opgroeit in armoede van 9,2 procent in 2015 naar 4,6 procent in 2030.

225 Brief aan de Eerste Kamer (09-04-2020) *Nadere uitwerking ambities kinderarmoede* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/04/09/kamerbrief-nadere-uitwerking-ambities-kinderarmoede>

226 Sam& (2020) *Altijd op een richeltje lopen* https://www.samenvoorallekinderen.nl/media/1350/sam_rapport_werkarmen_def.pdf

Al voor de coronacrisis bleek dat ruim veertig procent van de kinderen in armoede werkende ouders heeft.²²⁷ Daarnaast blijft deze strategie een ontkenning van het recht van het kind op een toereikende levensstandaard, dat reeds wordt ingeperkt door het Nederlandse voorbehoud op artikel 26 van het VN-Kinderrechtenverdrag.²²⁸ Bovendien blijkt uit onderzoek dat indien het kabinetsbeleid wordt voortgezet, armoede de komende jaren met vijftientig procent zal toenemen, de effecten van de coronacrisis niet meegerekend.²²⁹

Aanbevelingen:

- **Pak de vernieuwing van het toeslagenstelsel interdepartementaal aan.**
- **Zet in op een integraal (gemeentelijk) armoedebeleid en betrek kinderen hierbij.**
- **Garandeer een toereikende levensstandaard door op Rijksniveau een structurele aanpak van armoede onder kinderen te ontwikkelen.**

Sociaal minimum in Caribisch Nederland

De staat heeft in 2019 een ijkpunt vastgesteld voor een sociaal minimum in Caribisch Nederland.²³⁰ Toch is er nog steeds onvoldoende zicht op kinderen die in armoede leven. De gegevens van 2020 zijn incompleet. Van een deel van de kinderen op de BES-eilanden kan niet worden gesteld of zij onder het bestaansminimum leven.²³¹

Ook is er weinig inzicht in de ontberingen als gevolg van armoede, zoals bijvoorbeeld op het gebied

227 SCP (2019) *Armoede in Kaart 2019* <https://www.scp.nl/publicaties/monitors/2019/09/03/armoede-in-kaart-2019>

228 Artikel 27 IVRK: recht van het kind op een toereikende levensstandaard, artikel 26 IVRK: recht op sociale zekerheid

229 CPB en SCP (2020), *Kansrijk armoedebeleid*, Den Haag. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/06/18/kansrijk-armoedebeleid>.

230 Kamerbrief (27-06-2019) *Kamerbrief voortgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid Caribisch Nederland* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/06/27/kamerbrief-voortgangsrapportage-ijkpunt-bestaanszekerheid-caribisch-nederland>

231 CBS (2020) *Caribisch NL: inkomen tot ijkpunt voor sociaal minimum* <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84786NED/table?dl=44E30>

232 Nationale Ombudsman (05-06-2020) *Nationale ombudsman en Kinderombudsman: vasthouden regie kabinet op dak-en thuislozenproblematiek nu essentie* <https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/2020/nationale-ombudsman-en-kinderombudsman-vasthouden-regie-kabinet-op-dak-en> en (29-03-2019) *Steeds verder van huis: zeven obstakels waar zelfredzame adreslozen tegenaan lopen* <https://www.nationaleombudsman.nl/steeds-verder-van-huis-zeven-obstakels-waar-zelfredzame-adreslozen-tegenaan-lopen>

233 Raad Volksgezondheid en Samenleving (2020) *Herstel begint met een huis en de reactie van de minister hierop*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/herstel-begint-met-een-huis>

van gezondheid, onderwijs, levensstandaard en bescherming van kinderen in huishoudens met een inkomen onder het sociaal minimum. Deze informatie is onder andere nodig om armoede reductiedoelstellingen te bepalen en om de impact van beleid te monitoren.

Aanbevelingen :

- **Maak kwantitatieve en kwalitatieve gegevens en informatie beschikbaar over ontberingen als gevolg van armoede.**
- **Bepaal duidelijke reductiedoelstellingen voor kinderen in armoede en beoordeel structureel de effectiviteit en impact van armoede gerelateerd beleid.**

Dak- en thuisloze minderjarigen

De toegang tot de opvang wordt in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) geregeld. Om in aanmerking te komen, moet sprake zijn van een bepaalde zorgbehoefte. Dakloosheid om enkel economische reden valt hier niet onder, deze gezinnen komen niet in aanmerking voor opvang. Volgens de overheid zijn die gezinnen zelfredzaam. Echter door de woningnood en de hoge huurprijzen lukt het gezinnen niet om zelfstandig onderdak te regelen.²³² Sommige gemeenten lossen opvang van gezinnen met kinderen creatief op. Van een uniform beleid is echter geen sprake. Maatregelen om dakloosheid te voorkomen worden niet getroffen.²³³ Een relatief nieuwe groep betreft remigranten, Nederlanders die vanuit het buitenland terugkeren en vervolgens dakloos raken. Ook zij vallen niet

onder de Wmo.²³⁴ Wanneer de gemeente dakloze gezinnen geen opvang biedt, moeten gezinnen via hun eigen netwerk onderdak regelen. Maar deze gezinnen hebben niet altijd een netwerk of dit netwerk is uitgeput. Wanneer de gezinnen vervolgens op straat (dreigen) komen te staan, wordt met uithuisplaatsing van de kinderen bedreigd of er zelfs toe overgegaan. Hoewel geen zorgbehoefte in het kader van de Wmo wordt aangenomen, wordt wél multiproblematiek verondersteld om tot uithuisplaatsing van de kinderen over te gaan. Voor veel gezinnen is er sprake van een onmogelijke situatie en de praktijk levert schendingen van internationale en Europese mensen- en kinderrechten op.²³⁵ Voor gezinnen die wel zijn toegelaten tot de opvang geldt dat zij hier vaak onwenselijk lang verblijven wat de ontwikkeling van kinderen schaadt. Het is lastig om uit te stromen naar een zelfstandige woonruimte vanwege de woningnood.

Aanbevelingen:

- **Creëer een afzonderlijke wettelijke opvangregeling voor economisch dakloze gezinnen of schaf het zelfredzaamheidscriterium af.**
- **Maak een landelijk verdeelpunt voor remigranten met kinderen die onderdak behoeven.**
- **Verbied uithuisplaatsing van kinderen op grond van economische dakloosheid.**
- **Creëer meer uitstroommogelijkheden voor gezinnen in de opvang door de woningnood aan te pakken en zorg voor voldoende kindvriendelijke plekken.**

²³⁴ Bureau HHM (2020) *Zelfredzame remigranten gezinnen en de reactie van de minister hierop*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/12/08/zelfredzame-remigranten-gezinnen>

²³⁵ De Kinderombudsman (2020) *Ongehoord! De onzichtbaarheid van kinderen bij huisvestingsproblemen; De Kinderombudsman (2020) Handreiking het beste besluit voor het kind bij huisvestingsproblemen* <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

H ONDERWIJS EN VRIJE TIJD

ONDERWIJS

De Wet Passend Onderwijs

De Wet Passend Onderwijs heeft niet geleid tot een stijging van het aantal kinderen met een beperking in het regulier onderwijs.²³⁶ Het aantal kinderen in het speciaal onderwijs was in 2018 weer terug op hetzelfde niveau als in 2014.²³⁷ In 2019 steeg dit aantal verder²³⁸ en zijn er ook wachtlijsten voor het speciaal onderwijs ontstaan.²³⁹ Gemeenten

bezuinigen sinds de invoering van passend onderwijs op extra ondersteuning op school voor kinderen met een beperking.²⁴⁰ Ook is er, vanwege voornamelijk financiële overwegingen,²⁴¹ sprake van een versnelde uitstroom van jongeren boven de zestien jaar vanuit het Voortgezet Speciaal Onderwijs.²⁴² Samenwerkingsverbanden en schoolbesturen beschikken over groeiende reserves van gelden die eigenlijk bestemd zijn voor extra ondersteuning van kinderen.²⁴³

236 Defence for Children (2019) *Passend Onderwijs langs de lat van het Europees Sociaal Handvest* <https://defenceforchildren.nl/media/3513/passend-onderwijs-langs-de-lat-van-het-europees-sociaal-handvest-def.pdf>

237 Inspectie van het Onderwijs (2019) *De Staat van het Onderwijs 2019* <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2019/04/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2019>; Kinderrechtencollectief (2019) *Inbreng op LOIPR voor het VN-Kinderrechtencomité*. https://www.kinderrechten.nl/assets/2019/07/Inbreng_op_LOIPR_Kinderrechtencollectief-1.pdf

238 Inspectie van het Onderwijs (2020) *De Staat van het Onderwijs 2020* <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020>

239 NRC (25-10-2019) *De toestroom van leerlingen in het speciaal onderwijs is zo groot dat er lange wachtlijsten zijn ontstaan en klassen overvol zijn* www.nrc.nl/nieuws/2019/10/25/speciaal-onderwijs-kamptmet-lange-wachtlijsten-en-onveilige-situaties-a3978020.

240 Alliantie VN-Verdrag Handicap (2019) *Schaduwrapportage Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in Nederland* <https://iederin.nl/wp-content/uploads/2019/12/Schaduwrapport-VN-verdrag-Handicap.pdf>

241 Stichting Down Syndroom (2018) *Special Overgang van Onderwijs naar Werk*, Down + Up: winter 2018, nr 124 https://www.downsyndroom.nl/download/artikelen_uit_down+up/Special_DU_124_Overgang_van_speciaal_onderwijs_naar_werk.pdf

242 Idem

243 Algemene Onderwijs Bond (07-10-2020) *Samenwerkingsverbanden hebben €184 miljoen te veel op de plank en* <https://www.aob.nl/nieuws/bij-samenwerkingsverbanden-kan-e179-miljoen-van-de-plank/>; Inspectie van het Onderwijs (21-01-2021) *Besturen moeten bovenmatige reserves nu echt aan onderwijs besteden* <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2021/01/21/besturen-moeten-bovenmatige-reserves-nu-echt-aan-onderwijs-besteden>

In het evaluatierapport van de Wet Passend Onderwijs²⁴⁴ wordt gesteld dat niet goed is vast te stellen of leerlingen meer en betere hulp op maat krijgen. Daarnaast is het onduidelijk of de besteding van het budget voor passend onderwijs doelmatig is.²⁴⁵ Passend onderwijs lijkt als systematiek niet geschikt om maatwerk en gelijke kansen te bieden aan leerlingen, inclusief hoogbegaafden, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Aanbeveling:

- **Realiseer een inclusief onderwijssysteem.**

Decentralisatie

Door de decentralisatie is er meer autonomie voor besturen, scholen, gemeenten en samenwerkingsverbanden. Dit biedt kansen voor maatwerk, maar leidt ook tot onderlinge verschillen. Er is door de decentralisatie sprake van verschillende definities van goed onderwijs en basis- en extra ondersteuning. Hierdoor is het voor de landelijke overheid lastig om zicht te krijgen op de kwaliteit van het totale onderwijsstelsel.²⁴⁶ Decentralisatie en beleidsvrijheid leiden tot lokale verschillen in ontwikkelingskansen voor kinderen.²⁴⁷

Aanbeveling:

- **Garandeer gelijke ontwikkelingskansen voor alle kinderen.**

Thuiszitters

Een van de doelen van de Wet Passend Onderwijs (2014) en het Thuiszitterspact (2016) is het terugdringen van het aantal thuiszitters.²⁴⁸ Het

aantal officiële thuiszitters daalt echter vooralsnog niet, maar stijgt in het schooljaar 2013-2014 van 3.254 naar 4.790 in 2018-2019.²⁴⁹ Een compleet beeld van het aantal thuiszittende leerlingen ontbreekt (soms staan ze bijvoorbeeld nog ingeschreven op school, maar zitten thuis). Het is zorgelijk dat veel kinderen niet de hulp krijgen die zij nodig hebben en daardoor niet tot leren komen.

Aanbevelingen:

- **Stel het recht op onderwijs en het belang van het kind centraal in plaats van het systeem.**
- **Veranker het leerrecht in de wet en realiseer een inclusief onderwijssysteem.**

Thuisonderwijs

Alleen met een vrijstelling van de leerplicht is thuisonderwijs mogelijk, de kwaliteit hiervan wordt echter niet door de overheid gemonitord.²⁵⁰ In 2017 is in het regeerakkoord vastgelegd dat thuisonderwijs in de wet wordt opgenomen en aan eisen moet voldoen.²⁵¹ In juni 2020 is het wetsvoorstel Wet Voorschriften vrijstelling Leerplicht bij richtingsbezwaren gepubliceerd.²⁵² Hierin wordt voorgesteld om de Wet op Onderwijstoezicht te wijzigen teneinde de kwaliteit van het thuisonderwijs te monitoren. Kinderrechtelijke beginselen zijn echter onvoldoende verankerd in het huidige wetsvoorstel en er zijn zorgen over de invulling van het toezicht op het thuisonderwijs.

244 Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (2020) *Evaluatie passend onderwijs: eindrapport* <https://evaluatiepassendonderwijs.nl/publicaties/eindrapport-evaluatie-passend-onderwijs/>, p. 17.

245 Idem, p. 18.

246 Inspectie van het Onderwijs (2020) *De Staat van het Onderwijs 2020* <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020> p. 57.

247 Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (2020) *Evaluatie passend onderwijs: eindrapport* <https://evaluatiepassendonderwijs.nl/publicaties/eindrapport-evaluatie-passend-onderwijs/> p. 29

248 Kamerstukken II, 2019/20, 26 695, nr. 130, p. 1.

249 Inspectie van het Onderwijs (2020) *De Staat van het Onderwijs 2020* <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020>, p. 28.

250 De stichting Keurmerk thuisonderwijs <https://www.stichtingkeurmerkthuisonderwijs.nl> is opgericht om de kwaliteit te monitoren.

251 VVD, CDA, D66 en ChristenUnie (2017) *Vertrouwen in de toekomst: regeerakkoord 2017-2021* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/10/10/regeerakkoord-2017-vertrouwen-in-de-toekomst>, p. 11.

252 Internetconsultatie (2020) *Wet Voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren* <https://www.internetconsultatie.nl/richtingbezwaren>

Aanbeveling:

- **Stel toezicht in op de kwaliteit van het thuisonderwijs zodat kinderen niet benadeeld worden ten opzichte van kinderen die op school onderwijs volgen.**

Pesten

De Wet Veiligheid op School is sinds 2015 van kracht. Scholen moeten een sociaal veilige omgeving zijn en beleid ontwikkelen gericht op preventie van geweld, waaronder pesten en het afhandelen van incidenten.²⁵³ Sinds 2016 controleert de Inspectie van het Onderwijs of een school de zorgplicht voor de sociale veiligheid van leerlingen goed uitvoert. In 2019 had 77 procent van de basisscholen een goed veiligheidsbeleid. In het primair onderwijs heeft één op de tien leerlingen te maken met (aanhoudend) pesten en gevoelens van onveiligheid. In het voortgezet onderwijs is dit vijf procent.²⁵⁴ Onderzoek naar school en vriendschappen onder kinderen (met een beperking) wijst uit dat veel scholen het bestaande beleid niet goed uitvoeren.²⁵⁵ Er zijn signalen dat scholen toegang weigeren aan kinderen met een beperking met als argument dat ze zullen worden gepest op school.²⁵⁶ Er zijn geen cijfers bekend over pesten van kinderen van kleur en/of LHBTI-kinderen met een beperking. Het is aannemelijk dat zij met meer en mogelijk ernstiger vormen van pesten te maken hebben. De overheid kan op het terrein van

preventie van (online) pesten en het stimuleren van een inclusieve sociale (school)omgeving meer doen om ervoor te zorgen dat de Wet Veiligheid op School volledig geïmplementeerd wordt. Daarnaast is het belangrijk dat leerlingen worden gehoord over de uitvoering van het anti-pest beleid.

Aanbeveling:

- **Implementeer de Wet Veiligheid op School door betere preventie van (online) pesten en het stimuleren van een inclusieve sociale (school) omgeving.**

Voorschoolse educatie

Het is niet inzichtelijk of behoeftige kinderen ook daadwerkelijk toegang hebben tot voorschoolse educatie. Dit komt doordat gemeenten zelf bepalen welke peuters tot de doelgroep behoren.²⁵⁷ Daarnaast hebben peuters zonder verblijfsvergunning, en met name diegene die met hun ouders in asielzoekerscentra verblijven, niet altijd toegang tot voorschoolse voorzieningen.²⁵⁸ Uit onderzoek blijkt dat ruim veertig procent van de gemeenten met een COA-locatie geen aanbod voor voorschoolse educatie heeft voor peuters.²⁵⁹

Aanbeveling:

- **Garandeer dat alle kinderen die dat nodig hebben daadwerkelijk toegang hebben tot voorschoolse educatie.**

253 Stichting School en Veiligheid (2020) *Wet Veiligheid op School* <https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/wet-op-socialeveiligheid/>.

254 Inspectie van het Onderwijs (2020) *De Staat van het Onderwijs 2020* <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020>

255 Ieder(in), Landelijk Platform Psychische Gezondheid, Patiëntenfederatie Nederland (2018) *School en vriendschappen* <https://iederin.nl/wp-content/uploads/2019/12/Onderzoek-School-en-vriendschappen-jan-2018.pdf>

256 Het Gehandicapte Kind (2021) *Rapportage Steunpunt Onderwijs 2021* https://gehandicaptekind.nl/wat-we-doen/steunpunt-onderwijs-helpt-ouders?gclid=CjwKCAjwgZuDBhBTEiwAXNofROkQHYontmoXEF8TylldMZs5x8xSH7nC32Ex-kRXMHvD1mJA4y5soXBoCg2AQAvD_BwE

257 Inspectie van het Onderwijs (2020) *De Staat van het Onderwijs 2020* <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020>

258 Gemeenten hebben in het kader van de Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (Wet OKE) de taak om voldoende voorzieningen te creëren voor kinderen met een risico op taalachterstand in de Nederlandse taal, maar zij kunnen zelf bepalen of peuters in de asielopvang binnen deze doelgroep vallen. Onderwijsraad (2017) *Vluchtelingen en onderwijs: naar een efficiëntere organisatie, betere toegankelijkheid en hogere kwaliteit* <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2017/02/23/vluchtelingen-en-onderwijs>.

259 Sardes, Oberon, KBA Nijmegen (2021) *Voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang* <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/arie-slob/documenten/kamerstukken/2021/01/22/bijlage-3-handreiking-voorschoolse-educatie-voor-peuters-in-de-asielopvang>

VRIJE TIJD EN RECREATIE

Speelruimte

Meer lokale overheden hebben oog voor verbetering van openbare en (in)formele speelruimte. Toch legt het woningtekort druk op niet bebouwde ruimten (zoals pleintjes, groen en speelplekken) in bestaande wijken.²⁶⁰ De ontwikkeling van nieuwe woongebieden is vaak in handen van projectontwikkelaars. Door gentrificatie, hoge grondprijzen in stedelijke gebieden en de grote vraag naar woningen, heeft speelruimte geen prioriteit, of blijft beperkt tot een paar plekken zonder speelbeleid.²⁶¹ Terwijl speelruimte extra noodzakelijk is voor kinderen in kwetsbare situaties in wijken waar gezinnen klein zijn gehuisvest en weinig openbare ruimte beschikbaar is. De Rijksoverheid stelt geen kwantitatieve noch kwalitatieve normen voor speelruimte in de woonomgeving.²⁶²

Aanbevelingen:

- **Stel kwalitatieve en kwantitatieve normen op voor speelruimte bij bouwbesluiten en ruimtelijke ordeningstrajecten.**
- **Stimuleer interdisciplinair speelbeleid, breder dan de sport, waarbij ruimte, bereikbaarheid, toegankelijkheid en sociale veiligheid voor alle leeftijdscategorieën gewaarborgd zijn.**

Participatie bij inrichting openbare ruimte

Kinderen maken anders gebruik van de openbare ruimte dan volwassenen. Zij moeten daarom actief worden betrokken bij de vorming van visie en beleid over de openbare ruimte.²⁶³ Jongerenparticipatie vindt doorgaans plaats bij de planning en inrichting van speelplekken. Dit gebeurt projectgewijs maar is niet structureel ingebed in beleidsprocessen. Wat er met de mening van de kinderen wordt gedaan is vaak eenmalig en vrijblijvend.²⁶⁴ Gemeentefunctionarissen ontbreekt het aan kennis hoe kinderen te betrekken bij de inrichting van de openbare ruimte. (Zie pagina 24) De nieuwe Omgevingswet wordt in 2022 ingevoerd.²⁶⁵ Hoewel de wet aandacht heeft voor participatie van burgers, ontbreekt hoe de belangen en de stem van kinderen zijn verankerd.²⁶⁶

Aanbevelingen:

- **Toets de nieuwe Omgevingswet aan het VN-Kinderrechtenverdrag.**
- **Train beleidsmakers te werken vanuit het belang van het kind.**

Vrij spelen

Kinderen besteden steeds meer tijd aan gestructureerde activiteiten (school, opvang en clubs), dan door eigen exploratie. De toenemende school- en prestatiedruk dringen het vrije spel naar de achtergrond. Onderzoek onder ouders wijst uit dat vijftien procent aangeeft dat hun kind nooit buiten speelt.²⁶⁷ Spel wordt vaak ingezet als instrument om iets anders te bereiken, zoals

260 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2020) *Staat van de woningmarkt. Jaarrapportage 2020* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/06/15/staat-van-de-woningmarkt-jaarrapportage-2020> Karsten, L. en N. Felder (2016) *De nieuwe generatie stadskinderen. Ruimte maken voor opgroeien*. Rotterdam: Nai/010 uitgevers.

261 Hajer, F. (2017) *Werk maken van spelen, oproep voor speelbeleid*.

262 Lucassen, J.M.H., Singh, A.S., Heijnen, E., Slot-Heijs, J.J. Mulierinstituut, (2020) *Buitenspelen 2020: een verkenning van het beleid in Nederland en Europa*. <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/25469/buitenspelen-2020/>

263 *Expertmeeting Child in the City, Rotterdam, 2018 En Participeren kun je leren! Maar dan voor kinderen*. Banninga, L.M. Saxion Hogescholen, Deventer, 2019.

264 *Expertmeeting Child in the City, Rotterdam, 2018*

265 Kamerbrief (2020) *Inwerkingtreding Omgevingswet* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/05/20/kamerbrief-over-nieuwe-datum-inwerkingtreding-omgevingswet>

266 Informatiepunt Leefomgeving (15-03-2021) *Aan de slag met de omgevingswet* <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/regelgeving/stelsel-omgevingswet/uitgangspunten-doelen-omgevingswet/> en OBB Ingenieursbureau (2020) *Van Omgevingswet naar Omgevingspret: Een stappenplan om kinderen niet te vergeten in de Omgevingswet*

267 Jantje Beton en Kantar Public (2019) *Onderzoek Buiten Spelen* https://jantjebeton.nl/uploads/images/Onderzoek%20Buitenspelen%202019%20-%20Jantje%20Beton_DEF.pdf

onderwijsresultaten, gedragsverandering of een betere gezondheid.²⁶⁸

Bij de bouw van scholen en kindcentra is de buitenspeelruimte vaak zowel financieel als ruimtelijk een sluitpost. De huidige standaard voor buitenruimte bij deze instellingen is 3m² per kind.²⁶⁹ Dat is onvoldoende voor een rijke speelervaring, kinderen moeten om beurten met beperkte speeltijd naar buiten.

Het belang van het vrije spelen wordt weinig expliciet in (nationale) beleidsstukken genoemd.²⁷⁰ Vaak wordt geadviseerd dat er (meer) speelactiviteiten door professionals georganiseerd en begeleid moeten worden. De door de Gezondheidsraad gepropageerde beweegnorm 'tijdsindicatie' wordt veelal ingevuld door volwassenen met meetbare georganiseerde sport- en spelactiviteiten. Dit terwijl kinderen bij het vrije buitenspelen ook veel bewegen en zich ontwikkelen.²⁷¹ Soms wordt bij onbegeleid spelen gemeld dat een activiteitenaanbod beter is.²⁷² Momenteel wordt een nieuw curriculum voor het primair- en voortgezet onderwijs ontwikkeld.²⁷³ Een visie op spel, breder dan spelend leren, met een goed evenwicht van (on)gestructureerde tijd, van formeel, non-formeel en informeel leren, mag niet ontbreken in dit curriculum.

Aanbevelingen:

- **Ontwikkel een nationale visie op spelen, waarbij ruimte is voor alle vormen van spel met expliciet ruimte en tijd voor het vrije spelen dat kinderen zelf bepalen.**
- **Maak het belang van spelen en de begeleiding daarvan onderdeel van het opleidingscurriculum van jeugdprofessionals.**

²⁶⁸ Nicolopoulou, A. (2010) *The Alarming Disappearance of Play from Early Childhood Education*. In: *Human Development*. <https://www.karger.com/Article/PDF/268135> en Universiteit Utrecht / Sardes (2020) *Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang 2017-2019* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/03/03/rapportfinal-lkk-gecombineerde-metingen-20172019-def-002>.

²⁶⁹ VNG (03-11-2020) *Ontwikkelingen onderwijshuisvesting en wijziging VNG Model Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs* <https://vng.nl/brieven/ontwikkelingen-onderwijshuisvesting-en-wijziging-vng-model-verordening-voorzieningen-huisvesting-onderwijs>

²⁷⁰ UNCRC, *General comment 17*

²⁷¹ Gezondheidsraad (2017) *Beweegrichtlijnen 2017* <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2017/08/22/beweegrichtlijnen-2017>

²⁷² Universiteit Utrecht / Sardes (2020) *Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang 2017-2019* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/03/03/rapportfinal-lkk-gecombineerde-metingen-20172019-def-002>

²⁷³ Curriculum.nu <www.curriculum.nu>

SPECIALE BESCHERMINGS MAATREGELLEN

ASIEL-, VLUCHTELINGEN- EN MIGRANTENKINDEREN

Belang van het kind

In de Vreemdelingenwet bestaan geen formele criteria voor de vaststelling van het belang van het kind en dit belang weegt niet systematisch mee.²⁷⁴ Ook uit beschikkingen van de immigratiedienst (IND) blijkt onvoldoende hoe het belang van het kind wordt getoetst; gesteld wordt dat het belang van het kind is onderzocht, maar hoe dat is gedaan en wat de afwegingen zijn, is onbekend. In de staatsrapportage ontbreekt de op pagina vier beloofde uitleg van 'interpretatieve verklaring' bij artikel 22 van het VN-Kinderrechtenverdrag.

Om het belang van het kind vast te stellen moet er op basis van een uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU)²⁷⁵ in zaken van alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) die over terugkeer gaan een grondige beoordeling van de situatie van het kind plaatsvinden. Denk aan leeftijd, fysieke en mentale gezondheid en verblijf in pleeggezin. Het Hof concludeert dat er ten aanzien van amv's geen terugkeerbesluit genomen kan worden zonder adequate opvang in het land van herkomst.

Aanbevelingen:

- **Veranker middels het voorliggende initiatiefwetsvoorstel de belangen van het kind in het Vreemdelingenrecht.**²⁷⁶

²⁷⁴ UNHCR (2019) *In de eerste plaats een kind* <https://www.unhcr.org/nl/wp-content/uploads/UNHCR-Children-First-2019-screen.pdf>

²⁷⁵ HvJEU (14-01-2021) *Judgement in case C-441/19* <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-01/cp210005en.pdf>.

²⁷⁶ Wetsvoorstel Tweede Kamer *Verankeren belang kind in procedure tot verkrijgen van een verblijfsvergunning* https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34541_initiatiefvoorstel_van_oijk

Defence for Children (26-06-2019) *Wetsvoorstel belang van het kind moet zwaarder wegen in vreemdelingenwet* <https://www.defenceforchildren.nl/actueel/nieuws/migratie/2019/wetsvoorstel-belang-van-het-kind-moet-zwaarder-wegen-in-vreemdelingenwet/>

UNICEF Nederland (10-09-2018) *Het belang van het kind moet voorop staan in asiel- en vreemdelingenbeleid* <https://www.unicef.nl/nieuws/2018-09-10-belang-van-het-kind-moet-voorop-staan-in-asiel-en-vreemdelingenbeleid>

- **Herzie het amv-beleid, waarbij het belang van het kind weer centraal komt te staan.**

Scheiding van ouders en detentie van kinderen

In Nederland worden kinderen doorgaans niet gescheiden van hun ouders tijdens de asiel- en terugkeerprocedure. Zorgelijk is wel dat beleid gescheiden uitzetting mogelijk maakt, wat in uitzonderlijke gevallen ook gebeurt.²⁷⁷ Daarnaast is het zorgelijk dat de overheid zowel kinderen in gezinnen, als amv's detineert als onderdeel van de asiel- en terugkeerprocedure.²⁷⁸ Dit gebeurt relatief vaak en is regelmatig van te lange duur, zoals ook onderkend door de staatssecretaris.²⁷⁹ In 2019 werden in totaal 190 kinderen in vreemdelingendetentie²⁸⁰ geplaatst voor (gedwongen) terugkeer en tien kinderen in grensdetentie.²⁸¹ In 2019 werden 30 amv's gemiddeld voor zestien dagen gedetineerd, terwijl de wettelijke maximale termijn veertien dagen is. De detentietermijn liep in sommige gevallen zelfs op tot 82 dagen. Kinderen in gezinnen zaten gemiddeld tien dagen opgesloten en begin 2020 zat een gezin tot wel negen weken vast.²⁸²

Aanbeveling:

- **Zet kinderen niet gescheiden uit, ga op zoek naar alternatieven voor detentie en verleng de duur van detentie van kinderen in gezinnen niet.**²⁸³

Gezinshereniging

De bewijslast voor het aantonen van de gezinsband en identiteit is vaak niet reëel.²⁸⁴ De IND wijst de aanvraag soms af zonder alternatieven te bieden zoals DNA-onderzoek of interviews, terwijl dit volgens Europese Gezinsherenigingsrichtlijn geen reden mag zijn voor afwijzing.²⁸⁵ Daarnaast zijn de wachttijden lang en de inwilliging van gezinsherenigingsaanvragen is sterk gedaald.²⁸⁶

Aanbeveling:

- **Stel een realistische bewijslast in en wijs aanvragen niet af zonder alternatieven te bieden zoals DNA-onderzoek of interviews.**²⁸⁷

Informatie

Bij gesprekken met autoriteiten en advocaten worden kinderen in gezinnen niet standaard betrokken.²⁸⁸ Ook ondersteuning aan ouders bij het informeren van hun kind ontbreekt. Amv's hebben mede door lange wachttijden van de IND pas enkele

²⁷⁷ Martin Vegter, juridisch adviseur kinderrechten en migratie, Defence for Children.

²⁷⁸ In Nederland kennen we twee vormen van migratiedetentie: grensdetentie en vreemdelingendetentie ten behoeve van terugkeer. Grensdetentie is in ons land niet toegestaan bij kinderen, maar vreemdelingendetentie ten behoeve van terugkeer wel.

²⁷⁹ kst-19637-2473 (22-02-2019) *Alleenstaande minderjarige asielzoekers* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-19637-2473.html>

²⁸⁰ De gezinsvoorziening bestaat uit bungalows en heeft kindvriendelijke ruimtes, maar het betreft een gesloten setting. Zie <https://www.dji.nl/locaties/z/detentiecentrum-zeist-vreemdelingen>

²⁸¹ Dienst Justitiële Inrichtingen, aangeleverd op 21 augustus 2020 door het Directoraat-Generaal Migratie van het Ministerie van Justitie en Veiligheid. De aantallen zijn afgerond op tientallen.

²⁸² De data die in deze alinea worden aangehaald zijn afkomstig uit statistieken van de Dienst Justitiële Inrichtingen, die in oktober 2019 aan UNICEF Nederland zijn toegestuurd door DT&V.

²⁸³ kst-33199-34 (12-05-2020) *Lijst van vragen en antwoorden over de Beleidsdoorlichting van het begrotingsartikel 37.3 "De Terugkeer van Vreemdelingen" van het Ministerie van Justitie en Veiligheid* https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j4nvg5kjq27kof_j9vvij5epmj1ey0/vl8homy0e8vf/f=/kst3319934.pdf

²⁸⁴ WODC (2018) *Factsheet 'Unaccompanied minor asylum seekers in the Netherlands: choice or chance?'* <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/213>

²⁸⁵ Lodder, G.G. en Klaassen, M.A.K. (2020) *Kroniek gezinshereniging 2018-2019 in Asiel-&Migrantenrecht 2020*, nr. 1, p. 16-17.

²⁸⁶ WODC (2018) *Factsheet 'Unaccompanied minor asylum seekers in the Netherlands: choice or chance?'* <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/213>

²⁸⁷ kst-19637-2543 (18-11-2019) *Terugbrengen doorlooptijden asielaanvragen en stand van zaken dwangsommen* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/04/08/ek-bijlge-2-terugbrengen-doorlooptijd-asielaanvragen-en-stand-van-zaken-dwangsommen>

²⁸⁸ Lodder, G.G. en Klaassen, M.A.K. (2020) *Kroniek gezinshereniging 2018-2019 in Asiel-&Migrantenrecht nr. 1*, p. 16-17.

²⁸⁹ UNICEF Nederland (2019) *Child-sensitive return. Upholding the best interests of refugee and migrant children in return decisions and processes in the Netherlands* <https://www.unicef.nl/files/UNC%20Country%20Report%20NL%20FINAL%20web.pdf>

weken of dagen voordat het asielproces start toegang tot een advocaat, na een leeftijdsschouw²⁸⁹ die niet wetenschappelijk onderbouwd²⁹⁰ en niet multidisciplinair is en geen rekening houdt met de cultuur en ontwikkeling²⁹¹ van amv's.²⁹²

Aanbevelingen:

- Bied tijdens de asiel- en terugkeerprocedure kind-specifieke ondersteuning aan. Stel hiervoor met kinderrechtexperts beleid op voor (on)begeleide kinderen.²⁹³
- Verstrek tijdens de asiel- en terugkeerprocedure kindvriendelijke informatie die past bij de leeftijd en capaciteiten van het kind.

Toegang tot basisvoorzieningen

In azc's worden door het COA, TeamUp, Time4You en Stichting de Vrolijkheid wekelijks activiteiten georganiseerd die sociaal emotionele vaardigheden versterken en helpen traumatische ervaringen te verwerken.²⁹⁴ Toch verschilt de toegang tot deze sport- en spelactiviteiten per locatie²⁹⁵ waardoor er alsnog te weinig aandacht is voor sociaal-emotionele ontwikkeling, en voorbij wordt gegaan aan de effecten van de traumatische ervaringen die deze kinderen vaak hebben meegemaakt.²⁹⁶

Kinderen die in Nederland aankomen zijn direct leerplichtig²⁹⁷, maar hebben vaak niet direct toegang tot onderwijs.

Aanbevelingen:

- Organiseer op elke azc sport- en spelactiviteiten.
- Geef kinderen direct en effectief toegang tot regulier onderwijs.
- Besteed meer aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

ALLEENSTAANDE MINDERJARIGE VREEMDELINGEN

Amv's zonder ouders

Nadat kamp Moria op Lesbos (Griekenland) begin september 2020 afbrandde, besloot de staatssecretaris vijftig amv's en vijftig kinderen in gezinsverband te herplaatsen naar Nederland, een aantal dat in mindering werd gebracht op het jaarlijkse UNHCR hervestigingsquotum van vijfhonderd vluchtelingen.²⁹⁸ Pas in januari 2021 liet de staatssecretaris weten dat er honderd vluchtelingen in gezinsverband herplaatst waren,

waaronder slechts twee amv's, met als reden dat er geen amv's van veertien jaar of jonger beschikbaar waren in Griekenland.²⁹⁹ De leeftijdsgrens van veertien jaar gaat in tegen de definitie van een kind en het discriminatieverbod in het VN-Kinderrechtenverdrag.

Wanneer een amv geen ouders meer heeft of de ouders niet gevonden kunnen worden kan een beroep worden gedaan op toelating op grond van artikel 8 EVRM. De bewijslast voor het toetsen van afhankelijkheidsrelaties, bijvoorbeeld tussen een amv en pleegouders, ligt erg hoog, waardoor toelating zeer zelden wordt toegekend.³⁰⁰

Bij gezinshereniging na terugkeer blijkt de opvang assessment zeer beperkt.³⁰¹ Verblijf bij familie tot in de vierde graad wordt automatisch als adequaat beschouwd, tenzij tijdens de asielprocedure anders gebleken. Het niet uitvoeren van een uitgebreide *family tracing* en assessment gaat in tegen artikel 6 van het VN-Kinderrechtenverdrag, dat stelt dat de staat zo goed als mogelijk de ontwikkeling van het kind moet waarborgen.³⁰² Bij onderzoek naar adequate opvang in het land van herkomst mag geen onderscheid in leeftijd worden gemaakt en moet het belang van het kind voorop staan.³⁰³

Aanbevelingen:

- Ontwikkel een solidariteitsmechanisme binnen de EU zonder beperkende criteria voor de herplaatsing van gevluchte kwetsbare kinderen naar Nederland.
- Evalueer opnieuw het amv-beleid voor de bewijslast voor het toetsen van afhankelijkheidsrelaties in het kader van artikel 8 EVRM.
- Voer een uitgebreide, gedocumenteerde *family tracing* en opvang assessment uit voor mogelijke terugkeer.

Verdwenen kinderen

Uit twee onderzoeken in opdracht van de staatssecretaris naar het verdwijnen van kinderen uit de beschermde opvang en reguliere asielopvang blijkt dat deze zaken, ook als er signalen zijn van mensenhandel, zelden als urgent worden aangemerkt door politie en jeugdbescherming.³⁰⁴ Voogdijinstelling Nidos maakt zich zorgen over het verdwijnen van kinderen in de illegaliteit. Mensenhandel wordt momenteel niet als kind specifieke vervolgingsgrond meegewogen in asielprocedures.

289 Die plaatsvindt, indien er twijfel bestaat of de persoon wel of niet minderjarig is.

290 Keunen, A., H. Roscam Abbing, J. Schumacher (2013) *Age assessment of unaccompanied minor asylum seekers in the Netherlands: Radiological examination of the medial clavicular epiphysis.*

291 UNHCR (2009) *Guidelines on International Protection No. 8 on Child Asylum Claims*, para.75 en <https://www.unhcr.org/publications/legal/50ae46309/guidelines-international-protection-8-child-asylum-claims-under-articles.html>

Save the Children (2012) *Position Paper on Age Assessment in the Context of Separated Children in Europe* <https://resourcecentre.savethechildren.net/keyword/age-assessment>

292 Stephanie Rap, universitair docent kinderrechten, Afdeling Jeugdrecht, Universiteit Leiden. De Groene Amsterdammer (22-01-2020) Geboortedatum onbekend <https://www.groene.nl/artikel/geboortedatum-onbekend>

293 UNICEF Nederland (2019) *Child-sensitive return. Upholding the best interests of refugee and migrant children in return decisions and processes in the Netherlands* <https://www.unicef.nl/files/UNC%20Country%20Report%20NL%20FINAL%20web.pdf>

294 Website COA <https://www.coa.nl/nl/asielopvang/wonen-op-een-asielzoekerscentrum/activiteiten-op-en-buiten-locatie>

Website TeamUp <https://www.warchild.nl/projecten/teamup-gevluchte-kinderen/>

Website Time4You <https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/project-time4you>

Website Stichting de Vrolijkheid <https://vrolijkheid.nl/>

295 Werkgroep Kind in azc (2018) *Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties* http://www.kind-in-azc.nl/wp-content/uploads/2018/06/1-en-2_online-002.pdf

296 Samenwerkende Gezondheidsfondsen en Market Response (2020) *De plek voor sociaal emotionele vaardigheden in het onderwijs* <https://marketresponse.nl/wp-content/uploads/31634.-Rapportage-De-plek-van-sociaal-emotionele-vaardigheden-in-het-onderwijs.pdf>

297 Onderwijsraad (2017) *Vluchtelingen en onderwijs* <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2017/02/23/vluchtelingen-en-onderwijs>

298 Rijksoverheid (10-09-2020) *Nederland biedt Grieken overname van 100 minderjarigen en gezinsleden aan* <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/09/10/nederland-biedt-grieken-overname-van-100-minderjarigen-en-gezinsleden-aan>

299 Rijksoverheid (19-01-2021) *100 kwetsbare vluchtelingen vanuit Griekenland in Nederland* <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid/nieuws/2021/01/19/100-kwetsbare-vluchtelingen-vanuit-griekenland-in-nederland>

300 Experts Vluchtelingenwerk Nederland.

301 UNICEF Nederland (2019) *Child-sensitive return. Upholding the best interests of refugee and migrant children in return decisions and processes in the Netherlands* <https://www.unicef.nl/files/UNC%20Country%20Report%20NL%20FINAL%20web.pdf>

302 Defence for Children (2016) *Durable Solutions for Separated Children in Europe, National Report: The Netherlands* <https://www.defenceforchildren.nl/media/1774/durable-solutions-for-separated-children-in-europe-national-report-the-netherlands.pdf>

303 HvJEU (14-01-2021) *Judgement in case C-441/19* <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-01/cp210005en.pdf>.

304 Tussen 2015-2019 verdwenen 96 Vietnamese kinderen uit Nederlandse beschermde opvang. Kamerbrief (23-03-2020) *Conclusies 2 onderzoeken naar vertrek met onbekende bestemming van (Vietnamese) amv's* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/03/23/tk-conclusies-van-twee-onderzoeken-naar-het-vertrek-met-onbekende-bestemming-van-vietnamese-amv-s>

Argos (25-03-2020) *Staatssecretaris doet of verdwenen Vietnamese amv's zijn gaan backpacken* en <https://www.vpro.nl/argos/lees/onderwerpen/lost-in-europe/2020/staatssecretaris-doet-of-verdwenen-vietnamese-kinderen-zijn-gaan-backpacken.html>

Argos (23-01-2021) *De laatste reis van Quyen en Hieu* <https://www.vpro.nl/argos/media/kijk/kort/achter-het-verhaal/2021/de-laatste-reis-van-quyen-en-hieu.html>

Om kinderen te beschermen tegen mensenhandel zou naast de nieuwe samenwerkingsafspraken omtrent vermissingen (maart 2020)³⁰⁵ ook geen onderscheid gemaakt moeten worden tussen minderjarigen met en zonder verblijfsstatus. En zou ingezet moeten worden op preventie, door cultuur-sensitieve zorg te bieden, mensenhandel als kindspecifieke vervolgingsgrond mee te wegen in asielprocedures en de bewijslast voor het buitenschuldbeleid te verlagen.

Aanbeveling:

- **Maak geen onderscheid tussen kinderen op basis van verblijfsstatus bij actie na verdwijningen en laat mensenhandel als kind specifieke vervolgingsgrond meewegen in asielprocedures.**

Buitenschuldbeleid

De bewijslast voor het buitenschuldbeleid ligt erg hoog. Er worden nauwelijks verblijfsvergunningen op grond van het buitenschuldbeleid verstrekt, waardoor de groep kinderen zonder zicht op een verblijfsvergunning groot is. Naast dat er in de afgelopen jaren slechts een handjevol vergunningen zijn toegekend, komen alleen kinderen onder de vijftien in aanmerking voor een buitenschuldvergunning. Deze leeftijdsgrens wordt niet gerechtvaardigd in het beleid.

Aanbeveling:

- **Verlaag de bewijslast voor het buitenschuldbeleid.**

Gezinshereniging zonder uitstel

De staatssecretaris heeft haar belofte om in 2020 te beslissen over meer dan 15.000 asielaanvragen niet ingelost. 7.000 zaken zijn doorgeschoven naar 2021

waardoor wachttijden oplopen tot langer dan twee jaar. Hiermee worden wettelijke beslistermijnen voor gezinshereniging overschreden.

Aanbeveling:

- **Zet in op het wegwerken van de achterstanden, stel meer IND-personeel beschikbaar voor zowel asiel- als gezinsherenigingsaanvragen.**

KINDERARBEID

Werk door minderjarigen in Nederland

Regelmatig gaat het in het nieuws over slechte werksituaties van jongeren, zoals arbeidstijden, flexibele contracten, onderbetaling en niet-betaald overwerk in supermarkten. Daarnaast zijn er zorgen over minderjarige vloggers en kinderen in de landbouwsector.³⁰⁶

Aanbeveling:

- **Onderzoek de arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden van kinderen, zodat gericht optreden mogelijk is.**³⁰⁷

Werk door minderjarigen in internationale productieketens

De zorgplicht van de staat voor het tegengaan van kinderarbeid in de productieketen vereist een nadere regeling in een algemene maatregel van bestuur bij de Wet zorgplicht kinderarbeid (WZK). De regering heeft daartoe nog geen voorstel aan het parlement gestuurd. Klaarblijkelijk ontbreekt het aan een gevoel van urgentie en omvang van problematiek. Daardoor is het voor een overgroot deel van bedrijven tot op heden geen (juridische) noodzaak om kinderarbeid in hun keten tegen te gaan.

³⁰⁵ Kamerbrief (23-03-2020) *Conclusies 2 onderzoeken naar vertrek met onbekende bestemming van (Vietnamese) amv's* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/03/23/tk-conclusies-van-twee-onderzoeken-naar-het-vertrek-met-onbekende-bestemming-van-vietnamese-amv-s>

³⁰⁶ Verzameling nieuwsartikelen 2015- 2018: *Feiten over werkende jongeren*; <https://www.kidsenjongeren.nl/wp-content/uploads/2015/05/WTFact.pdf>
Supermarkten lappen regels jonge werknemers aan hun laars; <https://www.rtlz.nl/life/artikel/4139001/supermarkten-lappen-regels-jonge-werknemers-aan-hun-laars>
Jonge supermarktmedewerkers klagen over onderbetaling en overwerk <https://nos.nl/op3/artikel/2245437-jonge-supermarktmedewerkers-klagen-over-onderbetaling-en-overwerk.html>

³⁰⁷ Inspectie SZW (19-02-2020) *Veel overtredingen bij maaltijdbezorgers* <https://www.inspectieszw.nl/sectoren/horeca-en-detailhandel/nieuws/2020/02/19/veel-overtredingen-bij-maaltijdbezorgers>

Het instellen van het nationale Fonds Bestrijding Kinderarbeid (FBK) is positief, maar betreft merendeels relatief kleine projecten, waarvan met name bedrijven die al duurzaam ondernemen gebruikmaken. Afgezien van het FBK en voorlichting verzuimt de overheid via andere wegen invulling te geven aan haar verantwoordelijkheid, zoals via mensenrechtenbeleid,³⁰⁸ via eigen inkoopbeleid, agendering tijdens handelsmissies of door een actieve rol in te nemen binnen sectorconvenanten.

Aanbeveling:

- **Implementeer de WZK en geef ook op andere manieren invulling aan de verantwoordelijkheid voor bestrijding van kinderarbeid.**

VERKOOP, MENSENHANDEL EN ONTVOERING

Aanpak mensenhandel

Vershillende groepen kinderen zijn slachtoffer van mensenhandel maar onzichtbaar voor hulpinstanties en politie. Dat betreft kinderen die naar Nederland vluchtten, maar ook kinderen die hier zijn geboren worden slachtoffer van vormen van mensenhandel zoals seksuele uitbuiting of criminele uitbuiting (gedwongen tot crimineel gedrag of bedelarij).³⁰⁹ In 2019 was nog maar acht procent van de gemelde slachtoffers minderjarig. Dat terwijl naar schatting in totaal een derde van alle mensenhandelslachtoffers minderjarig

is.³¹⁰ Van de minderjarige slachtoffers waarvan de uitbuitingsvorm bekend is, is zo'n 85 procent slachtoffer van seksuele uitbuiting.³¹¹

In 2018 is het overheidsprogramma 'Samen tegen Mensenhandel' gelanceerd.³¹² Dit programma zet breed in op alle vormen van mensenhandel van kinderen en volwassenen en op de verschillende lagen van aanpak: preventie, bescherming, vervolging. Onderwerpen die minder aandacht kregen in 2018, zijn daarna wel geagendeerd, zoals criminele uitbuiting van kinderen, een aanpak op online seksuele uitbuiting en aanpak van klanten. Ook heeft de staatssecretaris de aanbeveling van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen Kinderen (Nationaal Rapporteur) overgenomen om een impactmonitor op te zetten.³¹³ Er zijn hiervoor nog geen voorstellen ontwikkeld.

De aanpak van mensenhandel is versnipperd, het ontbreekt nog steeds aan coördinatie op lokaal, regionaal en landelijk niveau en er is te weinig aandacht voor preventie.³¹⁴ Wel moeten gemeenten in 2022 een aanpak mensenhandel hebben ontwikkeld. In 2019 zijn slechts 145 van de beoogde 190 vervolgingen van verdachten van mensenhandel behaald (ten opzichte van 311 in 2012). Op het moment is er discussie over het de hoogte van het streefgetal van OM-verdachten.³¹⁵ De laatste dadermonitor van de Nationaal Rapporteur wijst op het grote aandeel van jonge daders van seksuele uitbuiting; een derde is jonger

³⁰⁸ In de mensenrechtenrapportage 2019 wordt in verband met kinderarbeid alleen FBK en Wet Zorgplicht Kinderarbeid genoemd, niets over de inzet van Nederland in het buitenlands mensenrechtenbeleid over het uitbannen van kinderarbeid of het aanspreken van andere Staten op hun verantwoordelijkheid om kinderarbeid uit te bannen.

³⁰⁹ Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2020) *Slachtoffermonitor Mensenhandel*; <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2020/10/16/slachtoffermonitor-mensenhandel-2015-2019>
Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2021) *Dadermonitor Mensenhandel 2015-2019* <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2021/01/21/dadermonitor-mensenhandel-2015-2019>

³¹⁰ Idem: Slachtoffermonitor Mensenhandel

³¹¹ Idem

³¹² Commissie Azough (2014) *Hun verleden is niet hun toekomst* <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/mensenhandel-mensensmokkel/documenten/rapporten/2014/12/08/hun-verleden-is-niet-hun-toekomst>

³¹³ kst-28638-179 (2020) *Beleidsreactie Slachtoffermonitor 2014-2018* https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z08724&did=2020D18650

³¹⁴ Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2020) *Slachtoffermonitor Mensenhandel*; <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2020/10/16/slachtoffermonitor-mensenhandel-2015-2019>

³¹⁵ ah-tk-20192020-3051 (08-06-2020) *Antwoord Op Vragen Van Het Lid Van Der Graaf Over De Bestrijding Van Mensenhandel* <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020D22328&did=2020D22328>

da 23 jaar. Dat vereist een gerichte preventieve aanpak.³¹⁶

Aanbevelingen:

- **Ontwikkel een doeltreffende preventieve aanpak gericht op jonge daders van seksuele uitbuiting.**
- **Formuleer een plan van aanpak voor criminele uitbuiting van kinderen en online seksuele uitbuiting.**

Verblijfsregeling voor slachtoffers van mensenhandel

In 2018 heeft de staatssecretaris een beleidswijziging doorgevoerd waardoor kinderen een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen ook als zij geen aangifte van mensenhandel doen. In de praktijk wordt deze vergunning nauwelijks toegewezen omdat volgens de opsporingsdiensten concrete opsporingsindicaties ontbreken. De beleidswijziging heeft daarom niet geleid tot meer verblijfsvergunningen voor minderjarige slachtoffers. Wanneer zij achttien worden is er vaak nog geen duurzame oplossing gevonden voor de toekomst van het kind, ofwel in Nederland, het land van herkomst of een derde land.

Aanbeveling:

- **Ontkoppel de (tijdelijke) verblijfsvergunning voor minderjarige vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel van het strafrechtelijk traject.**

Verdwijningen van amv's

Er is te weinig zicht op amv's in Nederland, zie ook 'verdwenen kinderen' op pagina 63 In de afgelopen tien jaar zijn 2.500 amv's uit asielzoekerscentra Met Onbekende Bestemming (MOB) vertrokken.³¹⁷ Deze vermissingen krijgen vaak geen opvolging. Tussen 2015 en 2019 verdwenen 96 minderjarige Vietnamezen uit de beschermde opvang³¹⁸. Uit onderzoek door het Expertisecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (EMM) blijkt dat er sterke indicaties waren voor mensenhandel.³¹⁹ Ook blijkt uit het onderzoek naar MOB vertrokken amv's dat het protocol vermissingen vaak niet gevolgd wordt, of dat deze vermissingen als urgent behandeld worden door de politie. In een beleidsreactie hierop geeft de staatssecretaris aan geen reden te zien om de maatregelen voor de beschermde opvang voor amv's (waaruit 96 Vietnamezen verdwenen) te herzien.³²⁰ Nieuwe werkafspraken zijn gemaakt voor vermissingen van amv's door Nidos, COA en de politie.

Betrokkenheid en regie ontbreekt op Europees niveau bij het terugvinden van amv's. Hoewel de Nationaal Rapporteur in 2019 wees op het belang

316 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2021) *Dadermonitor Mensenhandel 2015-2019* <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2021/01/21/dadermonitor-mensenhandel-2015-2019>

317 NRC (13-01-2020) *2.500 Jonge Alleenstaande Asielzoekers Verdwenen* <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/01/13/2500-kwetsbare-jonge-asielzoekers-verdwenen-a3986602>
ah-tk-20192020-1730 (14-02-2020) *2.500 jonge alleenstaande asielzoekers verdwenen* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20192020-1730.html>

318 Argos (25-03-2020) *Staatssecretaris doet of verdwenen Vietnamese amv's zijn gaan backpacken* en <https://www.vpro.nl/argos/lees/onderwerpen/lost-in-europe/2020/staatssecretaris-doet-of-verdwenen-vietnamese-kinderen-zijn-gaan-backpacken.html>

319 Expertisecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (2019) *De Vermissing Van Vietnamese Amv's en de relatie van Vietnamezen met Mensenhandel en Mensensmokkel in Nederland* (2015 - 2018) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/03/23/tk-bijlage-onderzoek-vermissing-vietnamese-amvs-en-relatie-vietnamezen-mhms-in-nederland-2015-2018-19-12>

320 Kamerbrief (23-03-2020) *Conclusies 2 onderzoeken naar vertrek met onbekende bestemming van (Vietnamese) amv's* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/03/23/tk-conclusies-van-twee-onderzoeken-naar-het-vertrek-met-onbekende-bestemming-van-vietnamese-amv-s>

van Europees onderzoek naar verdwijningen uit de beschermde opvang,³²¹ geeft de staatssecretaris alleen opdracht voor onderzoek in Nederland. Er is geen strafrechtelijk onderzoek naar mensenhandel gedaan, ondanks vele aanwijzingen. Aangezien de uitbuiting in andere Europese landen plaatsvindt en Nederlands slechts transit land is, volgt geen strafrechtelijk onderzoek aldus politie en OM. Ook bij vermissingen van Nederlandse minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting en mensenhandel uit jeugdzorginstellingen blijkt dat het vermissingsprotocol vaak niet gevolgd wordt. Hierdoor lopen slachtoffers een verhoogd risico opnieuw slachtoffer van seksuele uitbuiting en mensenhandel te worden.³²² Ook voor deze groep ontbreekt adequate zorg en opvang en zij worden vaak gesloten geplaatst.

Aanbevelingen:

- **Maak werkafspraken of een protocol voor het handelen bij vermissingen van amv's en ook van vermissingen van Nederlandse kinderen in de jeugdzorg.**
- **Initieer een EU-onderzoek naar verdwijningen van amv's en zet in op een effectief EU-systeem voor het terugvinden van verdwenen kinderen.**

JEUGDSTRAFRECHT

Uitvoeren van eerdere Aanbevelingen Comité³²³

Nederland dient vooruitstrevender te zijn bij de implementatie van EU-richtlijnen en de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité. Ondanks de moderniseringstraject van het Wetboek

van Strafvordering en de implementatie van de "Childrens directive" (EU-richtlijn 2016/800) is een kindgerichte procedure nog onvoldoende gegarandeerd in het jeugdstrafrecht. De informatie aan minderjarige slachtoffers en verdachten en de wijze waarop een individuele beoordeling plaatsvindt laat te wensen over. De regering heeft tot op heden geen actie ondernomen een einde te maken aan het berechten van 16- en 17-jarigen via het volwassenstrafrecht.³²⁴

Het verblijf op het politiebureau van minderjarige verdachten is nog steeds niet kindgericht.³²⁵ Het beleid ten aanzien van een speciale arrestantenverzorging voor minderjarigen wordt onvoldoende toegepast.³²⁶ Ook de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) adviseert³²⁷ om de tijd die kinderen in een politiecel doorbrengen te verkorten tot 24 uur, waarna de rechter verder over vrijheidsbeneming beslist.

Verder geldt het recht op kosteloze rechtsbijstand alleen voor minderjarige verdachten die worden aangehouden en/of opgehouden op het politiebureau. Niet aangehouden minderjarige verdachten en minderjarigen onder de twaalf jaar, hebben geen recht op een gratis advocaat.³²⁸

Het dringende verzoek vanuit het VN-Kinderrechtencomité om de strafbeschikking kindgericht te maken in de vorm van een alternatieve afdoening is niet opgevolgd. De regering is niet voornemens de strafbeschikking, opgelegd door een officier van justitie zonder tussenkomst van een rechter, van voldoende rechtswaarborgen te voorzien. Zolang het om een

321 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (29-04-2019) *Onderzoek Naar Signalen Mensenhandel Bij Verdwenen Kinderen* <https://www.nationaalrapporteur.nl/actueel/nieuws/2019/04/29/onderzoek-naar-signalen-mensenhandel-bij-verdwenen-kinderen>

322 Defence for Children-ECPAT (2019) *Minderjarige Slachtoffers Van Seksuele Uitbuiting Die Weglopen Uit De Instelling*. <https://www.defenceforchildren.nl/media/3885/quickscan-weglopers-in-de-zorg-webversie.pdf>

323 CRC/C/NLD/CO/4, para. 59

324 Onbekend is hoeveel 16- en 17-jarigen in 2020 via het volwassenenrecht berecht zijn. Zie ook pagina 12, Voorbehouden.

325 De Kinderombudsman (2020) *Afkoelen in de isoleercel; De Kinderombudsman (2020) Van bed gelicht*. <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties>

326 Politie (2016) *Landelijk reglement arrestantenzorg* <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/arrestantenzorg/reglement-arrestantenzorg-versie-2016.pdf>

327 Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (2019) *Minderjarigen in een politiecel, een advies over duur, verblijf en alternatieve locaties* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/01/29/tk-bijlage-minderjarigen-in-een-politiecel>

328 Zie ook pagina 12, voorbehouden.

beslissing tot 20 uur taakstraf / €115 geldboete gaat, hebben minderjarigen geen recht op een gratis advocaat. De strafbeschikking is wel zichtbaar op de justitiële documentatie. Er is een oververtegenwoordiging van kinderen met een migratieachtergrond en kinderen met een licht verstandelijke beperking (LVB) in het strafproces en in detentie.³²⁹

DNA-afname bij minderjarige daders is nog steeds op grote schaal mogelijk. De minister heeft het beleid en de wet niet aangepast. Dit ondanks een uitspraak van de Hoge Raad³³⁰ en een veroordeling door het VN-Mensenrechtencomité in 2017.³³¹ De toegezegde conceptwet voor DNA-afname van minderjarigen is niet naar de Tweede Kamer gestuurd. Volgens de regering voeren rechtbanken de conceptwetgeving al uit, echter bij gebrek aan geldende wetgeving verschillen uitspraken van rechters.³³²

Aanbevelingen:

- **Garandeer een kindgerichte procedure in het jeugdstrafrecht en zorg ervoor dat alle minderjarig verdachten recht hebben op gratis rechtsbijstand.**
- **Maak de conceptwet voor DNA-afname van minderjarigen geldend recht.**

Leeftijd strafrechtelijke aansprakelijkheid

De leeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is twaalf jaar. In 2019 zijn 448 kinderen van twaalf en 1.378 kinderen van dertien jaar door de politie verhoord. Zorgelijk is de opsluiting van 26 kinderen van twaalf en dertien jaar in een justitiële jeugdinrichting.³³³ De RSJ adviseert deze leeftijdsgrens te verhogen naar 14 of 16 jaar en vrijwillige of gedwongen jeugdhulp voor kinderen tot ten minste veertien jaar voorkeur geniet boven het strafrecht.³³⁴ Uit de staatsrapportage blijkt dat de regering niet voornemens is de leeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid te verhogen naar 14 of 16 jaar in lijn met *General Comment* 24 van het VN-Kinderrechtencomité.

Aanbeveling:

- **Verhoog de leeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid naar 14 of 16 jaar.**

Jeugdstrafrecht in Caribisch Nederland

Per 1 augustus 2020 is in Caribisch Nederland het jeugdstrafrecht van toepassing.³³⁵ Dit betekent dat straffen en maatregelen binnen het jeugdstrafrecht op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden) uitgaan van een pedagogische aanpak en gericht zijn op positieve gedragsbeïnvloeding. In het wetboek van Strafrecht op de BES-eilanden zijn bijzondere bepalingen betreffende jeugd toegevoegd.³³⁶ De Halt afdoening is opnieuw ingevoerd en ook is de coördinatie van taakstraffen en het toezicht door de jeugdreclassering

329 Openbaar Ministerie (2020) *Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt (2020R006)* <https://www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/richtlijnen-voor-strafvordering-resultaten/richtlijn-en-kader-voor-strafvordering-jeugd-en-adolescenten-inclusief-strafmaten-halt-2020r006>

330 WODC (2017) *Voorlopige hechtenis van jeugdigen in uitvoering. Een exploratief kwantitatief onderzoek naar rechterlijke beslissingen en populatiekenmerken* <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2949463/view>

331 Hoge Raad (2020) *ECLI:NL:HR:2020:626* <http://deplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2020:626>

332 VN-Mensenrechtencomité 18 juli 2017 (*S.L. tegen Nederland en N.K. tegen Nederland*)

333 DNA zaken door rechtbank Amsterdam Ongegrondverklaring: RBAMS:2020:4209 ; RBAMS:2020:4204Gegroundverklaring RBAMS:2020:4201 ; RBAMS:2020:4202; RBAMS:2020:4210; RBAMS:2020:4206; RBAMS:2020:4212

334 UNICEF Nederland en Defence for Children (2021) *Kinderrechten in cijfers 2020* <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-in-cijfers-2020/>

335 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (2017) *Verhoging strafrechtelijke minimumleeftijd in context Advies over verhoging van de strafrechtelijke minimumleeftijd en het belang van goede jeugdhulp* <https://www.rsj.nl/documenten/rapporten/2017/12/20/advies-verhoging-strafrechtelijke-leeftijd>

336 Rijksdienst Caribisch Nederland (27-07-2020) *Jeugdstrafrecht van kracht in Caribisch Nederland* <https://www.rijksdienstcn.com/actueel/nieuws/2020/juli/27/jeugdstrafrecht-van-kracht-in-caribisch-nederland>

geregeld.³³⁷ De introductie van jeugddetentie zorgt ervoor dat minderjarigen niet meer in eenzame opsluiting en met volwassenen worden geplaatst. Het ministerie geeft echter geen garantie dat jeugdige gedetineerden in een aparte faciliteit worden gedetineerd, maar enkel dat kinderen op een aparte afdeling van dezelfde faciliteit als volwassenen worden geplaatst. Er is daarnaast geen garantie dat minderjarige gevangenen contact kunnen onderhouden met hun ouders of verzorgers.³³⁸

Aanbevelingen:

- **Garandeer dat kinderen in een andere faciliteit worden gedetineerd dan volwassenen.**
- **Zorg dat kinderen in detentie contact kunnen onderhouden met hun ouders of verzorgers.**³³⁹

Betekenisvolle participatie in strafproces

Een positieve trend is zichtbaar ten aanzien van het jeugdherstelrecht. Volgens het ministerie is het belangrijk dat bij iedere jeugdstrafzaak wordt overwogen of deze zich leent voor een herstelrechtelijke modaliteit, zoals bemiddeling of mediation.³⁴⁰ De uitwerking van het nieuwe beleid in de praktijk schiet echter tekort. Jonge verdachten, slachtoffers en veroordeelden krijgen onvoldoende informatie over herstelrecht. Er is €300.000 budget vrijgesteld voor mediation in jeugdstrafzaken. Echter in een te klein aantal jeugdstrafzaken wordt daadwerkelijk een herstelinterventie aangeboden of onderzocht of een verwijzing naar bemiddeling of mediation mogelijk is. Herstelconferenties, waarbij het netwerk betrokken wordt, zijn nog niet mogelijk in het jeugdstrafrecht, ook al is dit effectief gebleken.³⁴¹

337 TK 31.568, nr. 209 en de bijlage hierbij kst-31568-209 (big-868920) waarin opgenomen is de 'Titel met bepalingen voor jeugd Wetboek van Strafrecht BES'008

338 WODC (2020) *Invoering jeugdstrafrecht in Caribisch Nederland: een verkenning naar een jeugdstrafrechtmonitor* https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2467/3044_volllege_tekst_tcm28-447184.pdf?sequence=2&isAllowed=y

339 Charles, L. (2020) *Juvenile Justice in the Caribbean Netherlands: Important considerations from a Children's Rights Perspective* in Boom Strafbld nr 1. https://www.bjutijdschriften.nl/tijdschrift/BSb/2020/1/BSb_2666-6901_2020_001_001_008

340 *Beleidskader Herstelrechtvoorzieningen gedurende het strafproces (2020)* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/01/08/tk-beleidskader-herstelrechtvoorzieningen-gedurende-het-strafproces>

341 Steketee et al. (2006) *Herstelbemiddeling voor jeugdigen in Nederland* <https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/40404.pdf>

Wolthuis, A. (2012) *Herstelrecht, een kinderrecht. Voorstellen voor integratie van herstel in het hart van het jeugdstrafrecht (diss.)*

7 FACULTATIEF PROTOCOL

verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie

Seksuele uitbuiting

Naar schatting 1.360 minderjarigen zijn jaarlijks slachtoffers van seksuele uitbuiting. Alhoewel er geen aanwijzingen zijn dat het probleem is afgenomen, dalen de meldingen van vijftientig procent van alle slachtoffers in 2015, naar acht procent in 2019.³⁴² Daarnaast daalt het aantal vervolgingen van mensenhandel al jaren.³⁴³

Politie-eenheden maken te weinig gebruik van digitale mogelijkheden om online seksuele uitbuiting tegen te gaan en proactief te onderzoeken. Slachtoffers van seksueel geweld krijgen vaak niet op tijd de juiste hulp. Vijftien procent van de bekende slachtoffers van seksueel geweld kreeg in 2017 - 2018 niet binnen zes maanden hulp.³⁴⁴

Gesloten jeugdzorg is een laatste redmiddel, maar bij minderjarige slachtoffers van seksueel geweld komt de helft terecht in residentiële jeugdzorginstellingen

en dertien procent in gesloten instellingen.

Verbetering in de ambulante zorg is nodig om al in een eerdere fase effectieve hulp te bieden, zodat gesloten plaatsing uitzondering wordt.

Daders van een zedendelict zijn verplicht om direct een zorgtraject te volgen, maar slachtoffers moeten vaak lang wachten op zorg. Ook blijkt uit onderzoek dat slachtoffers van seksuele uitbuiting vaak generalistische en niet de nodige specialistische en traumasensitieve zorg krijgen. Er moet gespecialiseerde en doorlopende zorg komen, ook na achttien jaar. Anders is het risico groot weer in handen te vallen van een uitbuiters.³⁴⁵

Aanbeveling

➤ **Bied gespecialiseerde en doorlopende zorg voor slachtoffers van seksuele uitbuiting, ook na de achttiende verjaardag.**

342 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2020) *Slachtoffermonitor Mensenhandel* <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2020/10/16/slachtoffermonitor-mensenhandel-2015-2019>

343 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2021) *Dadermonitor Mensenhandel 2015-2019* <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2021/01/21/dadermonitor-mensenhandel-2015-2019>

344 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2019) *Slachtoffermonitor Seksueel Geweld Tegen Kinderen 2017-2018*. <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2019/11/20/slachtoffermonitor-seksueel-geweld-tegen-kinderen-2017-2018>

345 Defence for Children. (2019). *Help!, Ook Na Mijn 18de*. https://defenceforchildren.nl/media/4210/help-ook-na-mijn-18de_a4_rapport.pdf

Beeldmateriaal van seksueel kindermisbruik

Nederland host de meeste websites met beeldmateriaal van seksueel kindermisbruik ter wereld.³⁴⁶ Van al het materiaal dat via het Inhope Netwerk gemeld wordt staat 77 procent in Nederland.³⁴⁷ Het aantal meldingen van beeldmateriaal is tussen 2018 en 2019 gestegen met 38 procent. Het is onduidelijk waar de toename door komt. Er lijkt een toename van beeldmateriaal dat mogelijk als resultaat van grooming, sextortion, manipulatie en/of dreiging is opgenomen en gedeeld. Het bestrijden van beeldmateriaal van seksueel kindermisbruik is prioriteit van de overheid. De staat heeft maatregelen genomen voor een hardere aanpak en aanpassingen voorgesteld om de zedenwetgeving te moderniseren.³⁴⁸ Echter blijft de benodigde (digitale) capaciteit bij de zedenpolitie nog achter, ondanks de recent aangekondigde structurele investering van vijftien miljoen in de zedenpolitie.³⁴⁹

Aanbeveling:

➤ **Investeer meer in digitale expertise en capaciteit om online seksuele uitbuiting proactief aan te pakken.**

Verkoop van kinderen

De verkoop van kinderen zoals bedoeld in artikel 2 en 3 van het eerste Facultatief Protocol, is nog niet volledig verboden in wetgeving. Een wetsvoorstel om de mogelijkheden tot altruïstisch draagmoederschap te verruimen en onder voorwaarden gebruik te maken van commercieel draagmoederschap in het buitenland ligt in de Tweede Kamer. Dit voorstel brengt risico's van kinder(ver)koop met zich mee. Daarom is ook

een nieuwe strafbaarstelling van het kopen van kinderen in de context van draagmoederschap aan de Tweede Kamer voorgelegd. Het onderscheid tussen onkostenvergoeding en verkoop van een kind is niet gespecificeerd, waardoor de grens tussen commercieel draagmoederschap en de verkoop van kinderen onvoldoende duidelijk is en bij draagmoederschap in het buitenland toch sprake kan zijn van het (ver)kopen van een kind. In een dergelijk geval komt handhaving van de wet onder druk omdat er sprake is van een fait accompli en het kind genetisch verwant is aan de wensouders. De wet heeft dan onvoldoende preventieve werking.

De commissie Interlandelijke Adoptie concludeert dat het toezicht van de overheid op adoptieprocedures onvoldoende is en er niet is ingegrepen bij misstanden uit het verleden.³⁵⁰ De commissie twijfelt over de mogelijkheid van een adoptiesysteem zonder misstanden. Er kan niet gecontroleerd worden of interlandelijke adoptie deugdelijk tot stand komt en een 'last resort' is in overeenstemming met artikel 21 van het VN-Kinderrechtenverdrag. De staat heeft besloten om per direct, februari 2021, interlandelijke adoptieprocedures op te schorten.³⁵¹ Het volgende kabinet moet een standpunt innemen over de toekomst van interlandelijke adoptie.

Aanbeveling:

➤ **Werk de komende jaren toe naar het volledige stoppen met interlandelijke adopties.**

346 National Center for Missing and Exploited Children <https://www.missingkids.org/gethelpnowcybertipline#bythenumbers>

347 EOKM (2020) *Annual Report 2019 Expertisebureau Online Kindermisbruik*. <https://www.eokm.nl/wp-content/uploads/2020/06/jaarverslag-2019.pdf>

348 Kamerbrief (20-11-2020) *Autoriteit kinderpornografische en terroristische content*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/11/20/tk-autoriteit-kinderpornografische-en-terroristische-content>

349 Gefaseerd met tien fte: kst-35300-11 (19-09-2019) *Motie van lid Klaver c.s.* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35300-11.html>

Brief regering (23-06-2020) *Seksuele intimidatie en geweld* https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z11921&did=2020D25571

350 Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021) *Rapport Commissie onderzoek interlandelijke adoptie* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/02/08/tk-bijlage-coia-rapport>

351 Rijksoverheid (08-02-2021) *Minister Dekker schort interlandelijke adoptie per direct op* <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/08/minister-dekker-schort-interlandelijke-adoptie-per-direct-op>

K FACULTATIEF PROTOCOL

over de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten

Vrijwillige rekrutering militaire dienst

De minimumleeftijd voor vrijwillige rekrutering voor militaire dienst is achttien jaar. Minderjarigen van zeventien jaar kunnen op strikt vrijwillige basis worden gerekruteerd als militair in proeftijd. Dit geeft de indruk dat in Nederland minderjarigen onderdeel kunnen zijn van de militaire strijdkracht. Dit is een tegenstrijdig signaal naar andere landen in gewapende conflicten die kinderen hiervoor rekruteren. Om de bescherming van kinderen wereldwijd te versterken heeft het VN-Kinderrechtencomité in 2015 in zijn aanbevelingen opgeroepen de minimumleeftijd van militairen in proeftijd te verhogen naar achttien jaar en de rekrutering van minderjarigen door niet-gouvernementele gewapende groeperingen expliciet strafbaar te stellen.³⁵² Nederland heeft deze aanbeveling nog niet opgevolgd.

Vluchtelingenstatus en kindsoldaten

Artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag stelt dat degenen die een misdaad tegen de vrede, een oorlogsmisdaad of een misdaad tegen de menselijkheid hebben gepleegd, zijn uitgesloten van de rechten waarin het Verdrag voorziet. In 2003 is in Nederland de regeling Toepassing artikel 1F voor kindsoldaten aangenomen.³⁵³ Kinderen tot vijftien jaar die handelingen als bedoeld in artikel 1F hebben gepleegd, worden niet aansprakelijk gesteld. Kinderen die hebben deelgenomen in gewapend conflict tussen de vijftien en achttien jaar kunnen wél verantwoordelijk worden gehouden voor deze misdrijven. Deze bepaling om vijftien- tot achttienjarigen verantwoordelijk te kunnen houden voor handelingen als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag, is niet in lijn met het VN-Kinderrechtenverdrag.³⁵⁴ Het VN-Kinderrechtencomité heeft in 2015 de aanbeveling aan de Nederlandse staat gedaan om per direct de beschermingsmaatregelen onder artikel 1F toe

³⁵² CRC/C/OPAC/NLD/CO/1

³⁵³ Staatscourant (11-07-2003) Toepassing artikel 1F voor kindsoldaten <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2003-131-p9-SC60053.html>

³⁵⁴ Dutch NGO-report 2014 on the implementation of the Optional Protocol to the UN Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in Armed Conflict (OPAC) <https://www.kinderrechten.nl/assets/2016/11/428.pdf>

te passen op kinderen tussen vijftien en achttien jaar, ongeacht de gepleegd misdaden.³⁵⁵ Hieraan heeft Nederland nog geen opvolging gegeven.

Extraterritoriale jurisdictie

De genoemde wetgeving in de beantwoording van de vragen van het Comité van de Nederlandse staat houdt geen rekening met de situatie van kinderen tussen vijftien en achttien jaar.

Wapenexportbeleid

Ngo's pleiten sinds 2016 voor de integratie van een genderassessment in de vergunningtoets voor wapenexport. Dit is belangrijk, omdat daarbij gekeken wordt naar de impact van wapenexport op vrouwen, mannen, meisjes, jongens en gender non-binaire personen. De huidige mensenrechtentoetsen zijn veelal oppervlakkig en worden alleen uitgevoerd als een land bekend staat om mensenrechtenschendingen. Daarbij beroepen ngo's zich op de Nederlandse verplichtingen onder het Verdrag Wapenhandel (*Arms Trade Treaty*).³⁵⁶ Ondanks toezeggingen van de betrokken ministeries blijkt de genderlens niet te worden geïmplementeerd. De overheid beargumenteert dat de Nederlandse export voor 80 procent slechts uit componenten bestaat. De overheid hanteert daarmee de aanname dat het merendeel van de Nederlandse wapenexport geen directe link heeft met de onveiligheid of schending van mensen- en kinderrechten in het land van eindbestemming

Terugkeer van kinderen uit oorlogsgebieden

Volgens de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) verblijven in Syrië en Turkije minstens 215 kinderen die het Nederlanderschap hebben of daar aanspraak op kunnen maken. Minder dan een kwart van de minderjarigen is door één of beide ouders meegenomen naar het strijdgebied, ruim driekwart is daar geboren.³⁵⁷ Ten

³⁵⁵ CRC/C/OPAC/NLD/CO/1

³⁵⁶ UNODA (2014) *Arms Trade Treaty* <https://www.un.org/disarmament/convarms/arms-trade-treaty-2/>

³⁵⁷ AIVD (25-03-2021) *Uitreizigers en terugkeerders* <https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/dreiging/uitreizigers-en-terugkeerders>

³⁵⁸ ah-tk-20182019-2963 (11-06-2019) *Antwoord op vragen van het lid Sjoerdsma over het bericht dat in 2017 Nederland bijstand verleende aan Nederlandse uitreizigers in Syrië.* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20182019-2963.html>

³⁵⁹ ah-tk-20172018-655 (12-12-2017) *Antwoord op vragen van het lid Verhoeven over de terugkeer van Nederlanders uit IS-gebied.* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20172018-655.html>

³⁶⁰ VN-Veiligheidsraad (2018) *S/RES/2427 Children in Armed Conflict* <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2427>

minste 75 kinderen leven in vluchtelingenkampen in noordoost-Syrië, waar de humanitaire situatie zeer slecht is.³⁵⁸ De Nederlandse autoriteiten halen geen burgers uit strijdgebied, terugkeer kan slechts plaatsvinden als de Nederlandse burgers zich melden bij een Nederlandse ambassade buiten strijdgebied.³⁵⁹ Kinderen niet actief ophalen uit deze kampen is een schending van meerdere artikelen van het VN-Kinderrechtenverdrag, zoals artikel 2, 3, 5, 6, 19 en 34-39, en contra de resolutie van de VN-Veiligheidsraad die lidstaten oproept om terugkeer van kinderen uit conflict gebieden te faciliteren.³⁶⁰

Aanbevelingen:

- Geef opvolging aan de aanbeveling 11 en 15 van het VN-kinderrechtencomité uit 2015 aangaande (a) het verhogen van de minimumleeftijd van militairen in proeftijd naar achttien jaar en (b) het duidelijk strafbaar stellen van rekrutering van minderjarigen door niet-gouvernementele gewapende groeperingen.
- Geef opvolging aan aanbeveling 19 van het VN-kinderrechtencomité uit 2015 aangaande de toepassing van de beschermingsmaatregelen onder artikel 1F op kinderen tussen vijftien en achttien jaar, ongeacht de misdagen gepleegd.
- Pas de genderlens toe bij de wapenexport en maak inzichtelijk wat de gevolgen zijn voor kinderen, ook indien het gaat om componenten.
- Haal kinderen met een relatie tot Nederland actief op uit Syrië en bescherm hen.

GERAADPLEEGDE DESKUNDIGEN

AUTEURS

COÖRDINATIE EN EINDREDACTIE

Brigitte Boswinkel

Beata Karpinska

Caroline van de Wetering

Carrie van der Kroon

Daniëlle de Jong

Esther Polhuijs

Manal Zekari

Kinderrechtencollectief

Terre des Hommes Nederland

Save the Children

Defence for Children

Defence for Children

UNICEF Nederland

Kinderrechtencollectief

ALGEMENE IMPLEMENTATIEMAATREGELEN

VOORBEHOUDEN EN WETGEVING

Caroline van de Wetering	Save the Children
Esther Polhuijs	UNICEF Nederland
Maartje Berger	Defence for Children

COÖRDINATIE EN DECENTRALISATIE

Maartje Berger	Defence for Children
Caroline Vink	Nederlands Jeugdinstuut
Giulia Giacometti	Nationale Jeugdraad (NJR)
Janet van Bavel	Expert in multidisciplinaire aanpak kindermishandeling

DATA VERZAMELEN

Erik Jan de Wilde	Nederlands Jeugdinstuut
Bas Tierolf	Verwey-Jonker Instituut
Lenneke Alink	Universiteit Leiden
Marloes Kleinjan	Trimbos-instituut

KINDERRECHTENEDUCATIE

Esther Polhuijs	UNICEF Nederland
Femke de Koning	Anne Frank Stichting
Franka Olujic	Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)
Harry Ridder	Centrum voor Mondiaal Onderwijs
Jantine Walst	Defence for Children
Klaske Schram	Amnesty International Nederland
Philo Offermans	Movies that Matter

BEDRIJFSLEVEN EN KINDERARBEID

Josette Hermans	Save the Children
Celine Verheijen	Defence for Children-ECPAT
Eva Smulders	UNICEF Nederland
Gine Zwart	Arisa
Jan van de Venis	JustLaw, Stand Up For Your Rights en wnd Ombudspersoon Toekomstige Generaties
Joyce Brummelman	Plan International Nederland
Pieter Dirk Dekker	Red Een Kind

BES-EILANDEN

La-Toya Charles	UNICEF Nederland
Mick Schmit	Stichting Project (FORSA)
Camelia Berkel-Dembrook	Expertise Centre Education Care St.Eustatius
Kenneth Cuvalay	Foundation The Quill
Johan Schaeffer	Body, Mind & Spirit - ASGS Foundation
Anoek Hansen	Expertisecenter Onderwijs Zorg Bonaire
Timoteo Silberie	Stichting professionele kinderopvang Bonaire
Ludwina Charles	After School Care, Saba Girls and Boys Sports Society
Sapphire Ramkissoon	Child Focus Foundation

ALGEMENE BEGINSELEN

DISCRIMINATIE

Carrie van der Kroon	Defence for Children
Ellen-Rose Kambel	Rutu foundation, voor intercultureel meertalig onderwijs
Jessica van Zadelhoff	COC Nederland
José Smits	Het Gehandicapte Kind (NSGK)

PARTICIPATIE

Giulia Giacometti	Nationale Jeugdraad (NJR)
Camee van Comperen	Learning for Well-being Foundation
Eline van der Meulen	Stichting JongPIT
Eva Saeboe	Innovatienetwerk Jeugd Regio Hart van Brabant
Geeske Strating	Stichting Alexander
Janine Pingen	Stichting Kind en Ziekenhuis
Lindsay Vogelzang	Choice for Youth and Sexuality
Malou Luchtenberg	Beatrix Kinderziekenhuis / UMC Groningen
Mourad El Otmani	Young Amsterdam
Myrna Lemmen	UNICEF Nederland
Renske van Luijn	125Procent
Vicky Verschoor	ZonMw
Wendy Schrama	Universiteit Utrecht
Willeke van Sleeuwen	Nederlands Jeugdinstituut
Willemijn Dupuis	Stichting Kinderrechten en Menselijke Ontwikkeling: KinderrechtenNU en het Nederlands Genootschap van Kinderburgemeesters

BURGERRECHTEN EN VRIJHEDEN

STAATLOOSHEID

Caia Vlieks	Institute on Statelessness and Inclusion
Jelle Klaas	PILP-NJCM

GEWELD TEGEN KINDEREN

GEWELD TEGEN KINDEREN

Janet van Bavel	Expert in multidisciplinaire aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld
Caroline Vink	Nederlands Jeugdinstituut
Coby van der Kooi	De Kinderombudsman
Debbie Maas	Veilig Thuis
Kim van Laar	Team-Kim
La-Toya Charles	UNICEF Nederland
Levi van Dam	Stichting JIM en Universiteit van Amsterdam
Lian Smits	Sterk Huis
Maartje Berger	Defence for Children
Marianne Volaart	Inventoz
Mariëlle Dekker	Augeo Foundation
Marijke Bleeker	Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen
Marjon Donkers	Marjon Donkers Coaching en Advies
Remy Vink	TNO Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
Rhea Verheul	De Kinderombudsman
Suzanne Kok	Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen
Tea Hol	LVAK Landelijke Vakgroep Aandachtsfunctionarissen Huiselijk geweld en Kindermishandeling
Willemijn Dupuis	Stichting Kinderrechten en Menselijke Ontwikkeling: KinderrechtenNU en het Nederlands Genootschap van Kinderburgemeesters
Ytje Hokwerda	Defence for Children

LHBTI-KINDEREN

Jessica van Zadelhoff	COC Nederland
Bente Keulen	NNID Nederlandse organisatie voor seksediversiteit
Sophie Schers	Transgender Netwerk Nederland (TNN)

FAMILIE EN ALTERNATIEVE ZORG

Eva Huls	Defence for Children
Joliska Hellinga	Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg (AKJ)
Carola Bodenstaff	Jeugdzorg Nederland
Cindy Koole	Vereniging van Nederlandse Jeugdrechtsadvocaten (VNJA)
mr. E.A.A van Kalveen	voorzitter expertgroep jeugdrechters
June de Groot	Defence for Children
Mariëlle Bruning	Universiteit Leiden
Reinier Feiner	Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN)

KINDEREN MET EEN BEPERKING

Jantine Walst	Defence for Children
Ina Vijzelman	leder(in)
Silke Kuijpers	Per Saldo
Thijs Hardick	leder(in)

GEZONDHEID EN WELZIJN

ZUIGELINGENSTERFTE

Emeritus hoogleraar Koos van der Velden	Public Health Radboud UMC Nijmegen
---	------------------------------------

ADHD EN ADD

Expertgroep ADHD/ADD	Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie
Barbara van den Hoofdakker	Accare en RUG
Dion Leiblum	Altrecht
Els van den Ban	Karakter
Jaap Oosterlaan	VU Amsterdam
Nanda Lambregts-Rommelse	Karakter
Pieter Hoekstra	Accare en UMCG

OVERGEWICHT

Leonie Barels	UNICEF Nederland
Annegre de Roos	Save the Children
Bianca Schoonbeek	Maag Lever Darm Stichting
Carolien Martens	Hartstichting
Frieda van der Jagt	Diabetes Fonds
Gerda Feunekes	Voedingscentrum
Gertrude Zeinstra	onderzoeker voedingsgedrag bij kinderen
Hanno Pijl	Leids Universitair Medisch Centrum
Hester Rippen	Stichting Kind en Ziekenhuis
Raquel Abrahams	AJN Jeugdartsen Nederland
Renate Dietvorst	
Roy van der Ploeg	Maag Lever Darm Stichting
Wilrike Pasman	Nederlandse Associatie voor de Studie van Overgewicht

LUCHTVERVUILING

Jan van de Venis	JustLaw, Stand Up For Your Rights en wnd Ombudspersoon Toekomstige Generaties
------------------	---

MENTALE GEZONDHEID

Giulia Giacometti	Nationale Jeugdraad (NJR)
Djiewke Verseput	de Nederlandse ggz, Waardenetwerk Gezond opgroeien
Eline Kolijn	Samen Sterk zonder Stigma
Esther Polhuijs	UNICEF Nederland
Hannah Boerstra	Diversion
Ivet Pieper	Stichting Alexander
Leonie Burggraaf	#ikbenOpen
Marjonke de Vetten	de Nederlandse ggz, Waardenetwerk Internationaal verbinden / Dutch International Mental Health Hub
Maurits Boote	ExpEx
Merel Spijkerman	Alles is Gezondheid
Mirjam Bekker-Stoop	Stichting Open Mind
Mohini Awadhpersad	Nationale Jeugdraad (NJR)
Sara van der Weerd	Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie

SEKSUELE GEZONDHEID

Ilze Smit Rutgers

MIDDELENGEBRUIK EN GAMEVERSLAVING

Marloes Kleinjan Trimbos-instituut
 Gera Nagelhout Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen & Verslaving (IVO)
 Renske Spijkerman Parnassia Groep Academie en Brijder Verslavingszorg
 Simone Onrust Trimbos-instituut
 Tony van Rooij Trimbos-instituut

ARMOEDEBESTRIJDING

Caroline van de Wetering Save the Children
 Astrid Huygen Vereniging van stichtingen Leergeld in Nederland
 Carina Buit Nationaal Fonds Kinderhulp
 Caro Kroonen Jeugdfonds Sport & Cultuur
 Elles van der Gaag Sam& voor alle kinderen
 Eva Huls Defence for Children
 Gaby van den Biggelaar Vereniging van stichtingen Leergeld in Nederland
 Irene Verspeek Armoedefonds
 Kim Houben Divosa
 Martijn Schut Martijn Schut Advies Sociaal Domein
 Monique Maks Jeugdfonds Sport & Cultuur
 Paulien Lensink Stichting Halt
 Robin Koper Speaking Minds

ONDERWIJS EN VRIJE TIJD**INCLUSIEF ONDERWIJS**

Jantine Walst Defence for Children
 Ellen-Rose Kambel Rutu Foundation, voor intercultureel meertalig onderwijs
 Femke van Zoggel Stichting JongPIT
 Gepke Boezaard Ieder(in)
 Hans Spekman Jeugdeducatiefonds
 Hilde Kalthoff Nederlands Jeugdinstituut
 Jacqueline Schoonheim Het Gehandicapte Kind
 José Smits Het Gehandicapte Kind
 Willy de Heer Stichting Kenniscentrum voor Makkelijk Lerenden

VRIJE TIJD EN RECREATIE

Froukje Hajer Platform Ruimte voor de Jeugd/ adviseur jeugdbeleid Kind, spel & ruimte
 Cerunne Bouts Speeltuimbende/ Het Gehandicapte Kind
 Dirk Vermeulen Speelruimte, Kenniscentrum Buitenspelen/ Speelforum
 Eelco Koppelaar Eelco Koppelaar, specialist in speelruimte
 Elske Oost-Mulder OBB creatieve (speel)ruimtedenkers
 Ilse van der Put Wij zijn zet
 Jootje Vaas Ontwerpbureau Jootje Vaas
 Josine van den Boogaard GGD Rotterdam
 Lia Karsten Child in the City en Universiteit van Amsterdam
 Louise Berkhout Hogeschool Leiden/Speelforum
 Marian Schouten Platform Ruimte voor de Jeugd
 Martin van Rooijen Universiteit voor Humanistiek
 Hedy Goossens VeiligheidNL
 Pauline van der Loo Jantje Beton / NUSO
 Pim van der Pol Speelforum
 Sigrun Lobst Springzaad
 Wilna van den Heuvel Hogeschool Utrecht/Speelforum

SPECIALE BESCHERMINGSMATREGELEN

MIGRANTEN EN VLUCHTELINGEN KINDEREN

Arja Oomkens	UNICEF Nederland
Eva van Aalst	UNICEF Nederland
Ariane den Uyl	VluchtelingenWerk Nederland
Corrien Ullersma	Van der Woude de Graaf advocaten
Dr. Mr. Carla van Os	Rijksuniversiteit Groningen
Elin Hofman	War Child
Esther Zielhuis	UNICEF Nederland
Frank Velthuizen	War Child
Gerriane Smits	Dokters van de Wereld
Germa Lourens	Stichting Nidos,/ VluchtelingenWerk Nederland
Helen Schuurmans	UNICEF Nederland
Karel Jungheim	Kerk in Actie
Majorie Kaandorp	UNICEF Nederland
Marie-Christine Alting von Geusau	Defence for Children
Martin Vegter	Defence for Children
Rhea Verheul	De Kinderombudsman
Sander Schuitemaker	Defence for Children
Stephanie Rap	Universiteit Leiden
Sabina Brinkman	ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum

JEUGDSTRAFRECHT

Maartje Berger	Defence for Children
Mariëlle Bruning	Universiteit Leiden
Reinier Feiner	Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN)
Yannick van den Brink	Universiteit Leiden
Annemieke Wolthuis	Restorative Justice Nederland

FACULTATIEF PROTOCOL OVER DE VERKOOP VAN KINDEREN, KINDERPROSTITUTIE EN KINDERPORNOGRAFIE

Dyonne Pennings	Terre des Hommes Nederland
Arda Gerkens	Expertisebureau Online Kindermisbruik (EOKM)
Celine Verheijen	Defence for Children - ECPAT
Iara de Witte	Defence for Children - ECPAT
Ina Hut	CoMensha
Maartje Berger	Defence for Children
Shakila Mangal	Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen
Sjoerd van Bommel	Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel
Suzanne Kok	Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen
Germa Lourens	Stichting Nidos / VluchtelingenWerk Nederland

FACULTATIEF PROTOCOL OVER DE BETROKKENHEID VAN KINDEREN BIJ GEWAPENDE CONFLICTEN

Juliette Verhoeven	Save the Children
Anne-Floor Dekker	WO=MEN Dutch Gender Platform
Pien Klieverik	Save the Children

ONDERTEKENAARS

- ✚ #ikbenOpen
- ✚ 125Procent
- ✚ Accare
- ✚ After School Care, Saba Girls & Boys Sports Society
- ✚ AJN Jeugdartsen Nederland
- ✚ Alles is Gezondheid
- ✚ Altrecht
- ✚ Amnesty International Nederland
- ✚ Arisa
- ✚ Armoedefonds
- ✚ Augeo Foundation
- ✚ Beatrix Kinderziekenhuis / UMC Groningen
- ✚ Body, Mind & Spirit - AIDS Support Group
- ✚ Saba Foundation
- ✚ Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZ): Jeugdzorg Nederland, de Nederlandse ggz, VGN, VOBC)
- ✚ Brijder Jeugd Verslavingszorg
- ✚ BVjong, beroepsvereniging kinder- en jongerenwerkers
- ✚ Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (CKM)
- ✚ Centrum voor Mondiaal Onderwijs
- ✚ Child Focus Foundation
- ✚ Child Friendly Cities
- ✚ COC Nederland
- ✚ CoMensha
- ✚ de Nederlandse ggz
- ✚ Defence for Children
- ✚ Diversion
- ✚ Dokters van de Wereld
- ✚ Edukans
- ✚ Expertise Center Education Care St.Eustatius
- ✚ Expertisebureau Online Kindermisbruik (EOKM)
- ✚ Expertisecenter Onderwijs Zorg Bonaire
- ✚ Expertisecentrum Samen naar School School
- ✚ Fier. Landelijk expertise- en behandelcentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties
- ✚ Foundation The Quill
- ✚ Het Vergeten Kind
- ✚ Ieder(in)
- ✚ Ingrado
- ✚ Institute on Statelessness and Inclusion

- ✚ Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen & Verslaving (IVO)
- ✚ Janusz Korczak Stichting
- ✚ Jeugdeducatiefonds
- ✚ Jeugdfonds Sport & Cultuur
- ✚ Jeugdzorg Nederland
- ✚ Johannes Wier Stichting
- ✚ Justlaw
- ✚ Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie
- ✚ Kenniscentrum voor Makkelijk Lerenden
- ✚ Kerk in Actie
- ✚ Kinderpostzegels
- ✚ Learning for Well-being Foundation
- ✚ LVAK Landelijke Vakgroep Aandachtsfunctionarissen Huiselijk geweld en Kindermishandeling
- ✚ Missing Chapter Foundation
- ✚ Martijn Schut Advies Sociaal Domein
- ✚ Movies that Matter
- ✚ Nationaal Fonds Kinderhulp
- ✚ Nationale Jeugdraad (NJR)
- ✚ Nederlands Jeugdinstituut
- ✚ Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)
- ✚ Nederlandse Associatie voor de Studie van Overgewicht
- ✚ Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde (NVK)
- ✚ NNID Nederlandse organisatie voor seksdiversiteit
- ✚ OBB creatieve (speel)ruimtedenkers
- ✚ Per Saldo
- ✚ Pharos
- ✚ Plan International Nederland
- ✚ Platform Ruimte voor de Jeugd
- ✚ Red Een Kind
- ✚ Restorative Justice Nederland
- ✚ Rutgers
- ✚ Rutu Foundation, voor intercultureel meertalig onderwijs
- ✚ Sam& voor alle kinderen
- ✚ Samen Sterk zonder Stigma
- ✚ Save the Children
- ✚ SOS Kinderdorpen
- ✚ Speaking Minds
- ✚ Stand Up For Your Rights

- ✚ Sterk Huis
- ✚ Steunpunt Onderwijs
Het Gehandicapte Kind
- ✚ Stichting Alexander
- ✚ Stichting Halt
- ✚ Stichting JIM
- ✚ Stichting JongPIT
- ✚ Stichting Kind en Ziekenhuis
- ✚ Stichting Kinderen-Ouders-Grootouders
- ✚ Stichting Kinderrechten en Menselijke
Ontwikkeling: KinderrechtenNU en
het Nederlands Genootschap van
Kinderburgemeesters
- ✚ Stichting LOS (Landelijk
Ongedocumenteerden Steunpunt)
- ✚ Stichting Ocan
- ✚ Stichting Open Mind
- ✚ Stichting professionele kinderopvang
Bonaire
- ✚ Stichting Project FORSA
- ✚ Team-Kim
- ✚ Terre des Hommes Nederland
- ✚ TNO Nederlandse Organisatie voor
toegepast-natuurwetenschappelijk
onderzoek
- ✚ Transgender Netwerk Nederland
- ✚ Trimbos-instituut
- ✚ UNICEF Nederland
- ✚ Universiteit Leiden
- ✚ Valente
- ✚ Veilig Thuis
- ✚ VeiligheidNL
- ✚ Vereniging Sociale Advocatuur Nederland
(VSAN)
- ✚ Vereniging van Nederlandse
Jeugdrechtsadvocaten (VNJA)
- ✚ Vereniging van stichtingen Leergeld in
Nederland
- ✚ Verwey-Jonker Instituut
- ✚ VluchtelingenWerk Nederland
- ✚ Voedingscentrum
- ✚ Vrije Universiteit Amsterdam
- ✚ WO=MEN Dutch Gender Platform
- ✚ Young Amsterdam

COLOFON

Kinderrechten in Nederland 2015 – 2020
Vijfde ngo-rapportage van het Kinderrechtencollectief aan het VN-Kinderrechtencomité

Copyright © mei 2021 Kinderrechtencollectief
De kinderen op de foto's zijn niet de kinderen waar in de tekst over wordt geschreven.

Ontwerp: Sazza

Contactgegevens

Kinderrechtencollectief
p/a Defence for Children
Hooglandse Kerkgracht 17G
2312 HS Leiden
Nederland

Telefoon: (+31) (0)71-516 09 80

info@kinderrechten.nl
www.kinderrechten.nl

*Kinderrechten
Collectief*

VIJFDE NGO-RAPPORTAGE VAN HET
KINDERRECHTENCOLLECTIEF AAN
HET VN-KINDERRECHTENCOMITÉ
